

A szakképzésben dolgozó tanárok és oktatók képzése Magyarországon

Részletes Témaelemzés

2005. december

E részletes témaelemzés része egy a szakképzés témakörét tárgyaló jelentés-sorozatnak, melyet az Európai Szakképzés-fejlesztési Központ ([Cedefop](http://www.cedefop.europa.eu)) által létrehozott hálózat, a ReferNet tagjai készítene minden EU tagállamban (valamint Norvégiában és Izlandon). Az Oktatási Minisztérium Alapkezelő Igazgatósága (OMAI) Magyar Oktatási Observatory Iroda által koordinált ReferNet Magyarország hálózatról további információt a következő címen talál: <http://www.refernet.hu>.

Kérjük, vegye figyelembe, hogy a ReferNet jelentések szigorú útmutató kérdései alapján készülnek és elsősorban egy, a http://www.trainingvillage.gr/etv/Information_resources/NationalVet/ internetes oldalon elérhető online adatbázisban való használatra készülnek. Az olvasó ezért a jelentés tartalmát illetően ismétlésekkel találkozhat.

Készítette a Cedefop részére:

Dr. Köpeczi Bócz Tamás
Dr. Soósné Faragó Magdolna
Bükki Eszter

ReferNet Magyarország

Háttéranyagot rendelkezésre bocsátottak és a jelentést ellenőrizték a ReferNet nemzeti konzorcium tagintézményei:

- Budapesti Corvinus Egyetem, Társadalomtudományi Kar, Magatartástudományi és Kommunikációelméleti Intézet
- Budapesti Gazdasági Főiskola, Felnőttképzési Intézet
- Budapesti Műszaki Főiskola, Kandó Kálmán Villamosmérnöki Kar, Humánfejlesztési és Módszertani Intézet
- Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Műszaki Pedagógia Tanszék
- Foglalkoztatás-politikai és Munkaügyi Minisztérium, Foglalkoztatási és Felnőttképzési Helyettes Államtitkárság
- Központi Statisztikai Hivatal, Életszínvonal és Emberi Erőforrás Statisztikai Főosztály
- Magyar Kereskedelmi és Iparkamara
- Miskolci Egyetem, Kihelyezett Társadalomkutató Központ
- Nemzeti Felnőttképzési Intézet
- Nemzeti Szakképzési Intézet
- Oktatási Minisztérium (Szakképzési, Felsőoktatási és Fejlesztési és Nemzetközi Helyettes Államtitkárság)
- Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont
- sulinova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht.
- Tempus Közalapítvány, Leonardo Nemzeti Iroda

TARTALOMJEGYZÉK

0601	A SZAKKÉPZÉSBEN (SZAKMAI KÉPZÉSBEN) DOLGOZÓ TANÁROK ÉS OKTATÓK TÍPUSAI	4
060101	Különbségek a tanárok és oktatók között	8
060102	A szakmai tanárokat, szakoktatókat és egyéb tanulást segítő foglalkozást betöltőket érintő politika alakulása	10
060103	A szakmai tanárok és oktatók szerepe a szakmai képzésben	14
0602	A SZAKMAI ALAPKÉPZÉSBEN (SZA) DOLGOZÓ TANÁROK ÉS OKTATÓK TÍPUSAI	17
060201	A SZA tanárainak alapképzése	26
06020101	<i>Felvételi követelmények</i>	28
06020102	<i>Képzési modellek és folyamat</i>	29
06020103	<i>Képzési tartalom és tantervek</i>	32
06020104	<i>Értékelés és minőségellenőrzés</i>	35
060202	A SZA tanárainak munka melletti szakmai képzése és fejlesztése	37
060203	A SZA oktatóinak és egyéb tanulássegítők alapképzése	42
06020301	<i>Felvételi követelmények</i>	44
06020302	<i>Képzési modellek és folyamat</i>	45
06020303	<i>Képzési tartalom és tantervek</i>	46
06020304	<i>Értékelés és minőségellenőrzés</i>	47
060204	A SZA oktatóinak és egyéb tanulássegítők munka melletti szakmai képzése és fejlesztése	48
060205	Kapcsolódó fontos témák	48
0603	A SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉSBEN (SZT) DOLGOZÓ TANÁROK ÉS OKTATÓK TÍPUSAI	50
060301	A SZT tanárainak alapképzése	54
06030101	<i>Felvételi követelmények</i>	55
06030102	<i>Képzési modellek és folyamat</i>	56
06030103	<i>Képzési tartalom és tantervek</i>	56
06030104	<i>Értékelés és minőségellenőrzés</i>	57
060302	A SZT tanárainak munka melletti szakmai képzése és fejlesztése	58
060303	A SZT oktatóinak és egyéb tanulássegítők alapképzése	59
06030301	<i>Felvételi követelmények</i>	60
06030302	<i>Képzési modellek és folyamat</i>	61
06030303	<i>Képzési tartalom és tantervek</i>	61
06030304	<i>Értékelés és minőségellenőrzés</i>	62
060304	A SZT oktatóinak és egyéb tanulássegítők munka melletti szakmai képzése és fejlesztése	62
060305	Kapcsolódó fontos témák	63
0604	UNIÓK/EGYESÜLETEK ÉS FORRÁSOK	65
0605	BIBLIOGRÁFIA ÉS WEBLAPOK	66

MELLÉKLETEK:

1. sz. melléklet: A többciklusú felsőoktatási képzési szerkezet alapképzési szakjainak és a képesítési követelmények szerinti főiskolai és egyetemi szintű szakok megfeleltetése
2. sz. melléklet: Tanárok és oktatók bérezése
3. sz. melléklet: Tanár/oktatóképzést folytató felsőoktatási intézmények Magyarországon
4. sz. melléklet: A szakmai tanárképzés és szakoktató-képzés intézményei
5. sz. melléklet: Képesítési követelmények
6. sz. melléklet: A pedagógus-továbbképzés szakirányú továbbképzési szakjai a képzési tartalom szerinti csoportosításban
7. sz. melléklet: Rövidítések jegyzéke

A szakképzés (szakmai képzés) rendszere Magyarországon

A hatályos jogszabályok (a szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény és annak végrehajtási rendeletei, így a 45/1999 (XII. 13.) OM rendelet a szakképzés megkezdésének és folytatásának feltételeiről) alapján szakképzést, beleértve a szakmai alapképzést (SZA) és a szakmai továbbképzést (SZT) egyaránt, vagy iskolai rendszerű, vagy iskolarendszeren kívüli képzésként lehet folytatni Magyarországon. A legfontosabb különbség a két képzési forma között az, hogy az iskolarendszerű szakképzés résztvevői tanulói vagy hallgatói jogállással rendelkeznek, míg az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés résztvevői (akik csak tankötelezettségüket teljesítettek lehetnek) nem. Az iskolarendszerű szakképzést (szakmai képzést) annak minden formájában (azaz a nem-nappali képzéseket is) államilag elismert közoktatási vagy felsőoktatási intézmények folytathatják, melyekben – az oktatási rendszer jogi szabályozásának köszönhetően – a tanári/oktatói gárda megfelelő képzettsége garantált, a felnőttképzés tanárainak/oktatóinak iskolai képzettségére vonatkozó jogszabályok azonban, az akkreditált felnőttképzési intézményeket leszámítva, általában véve kevésbé szigorúak.

Magyarországon az *Országos Képzési Jegyzék* (OKJ) foglalja magába az összes államilag elismert, ISCED 2C, 3C, 4C vagy 5B szintű szakképesítést, melyek többsége iskolarendszeren kívüli képzésben is megszerezhető. A felsőfokú oklevelet (felsőfokú iskolai végzettséget és szakképzettséget) adó képzések szintén kizárólag iskolarendszerű képzésben, felsőoktatási intézményekben folytathatók, bár a magyar jogszabályok a felsőfokú képzéseket nem sorolják az „iskolarendszerű szakképzés” kategóriájába.

Míg a felsőoktatás mindenki számára képességei és teljesítménye alapján elérhető, minden magyar állampolgár részt vehet – és tankötelezettségének ideje alatt részt kell vennie – a közoktatásban. A közoktatás különféle típusú intézmények rendszerét jelenti, melyek alap- és középfokon általános képzést, illetve szakképzést folytatnak. A közoktatás és felsőoktatás biztosítása és ezek rendszerének működtetése az állam feladata, az egyes intézmények fenntartói azonban lehetnek a helyi önkormányzatok, egyházak, alapítványok, magánszemélyek, stb. is, a felsőoktatási intézmények pedig széles körű autonómiával bírnak mind adminisztratív, mind pedagógiai kérdésekben.

Szakmai alapképzés (SZA)

Szakmai alapképzést Magyarországon elsősorban iskolarendszerű képzésben folytatnak szakképző iskolák (ezek két típusa: a szakiskola és a szakközépiskola) felső-középfokú (illetve utóbbi jórészt középfok-utáni) szinten, valamint felsőoktatási intézmények (főiskola és egyetem), bár előfordulhat, hogy valaki első államilag elismert OKJ-s szakképesítését iskolarendszeren kívüli képzésben, a felnőttképzés keretein belül szerzi meg.

A főiskolák és egyetemek felsőfokú oklevelet adó és egyéb képzést is folytatnak. A felsőoktatás hagyományos és 2006-tól kifutó duális rendszerében a felsőfokú iskolai képzettséget adó képzések résztvevői főiskolai vagy egyetemi szintű végzettséget és szakképzettséget szerezhetnek választott szakterületükön (jelenleg 214 főiskolai és 199 egyetemi szintű végzettséget adó szak létezik). A főiskolai és egyetemi képzési szint nem épül közvetlenül egymásra (az egyetemi szintű tanulmányoknak nem előfeltétele a főiskolai szintű végzettség megszerzése, bár a főiskolát végzettek kiegészítő alapképzésben egyetemi szintű oklevelet szerezhetnek), és ugyanannak a szaknak gyakran főiskolai és egyetemi szintű végzettséget adó változata is megtalálható. A felsőoktatás jelenlegi szerkezete azonban 2006-ban megváltozik, amikor - a bolognai folyamat legjelentősebb eredményeként - a többciklusú szerkezetű képzés első ciklusát (102 alapszakot, illetve emellett 6 úgynevezett osztatlan, alapfokozatú kimenet nélküli

mesterképzési szakot) teljes körűen bevezetik a 289/2005. (XII.22.) a felsőoktatási alap- és mesterképzésről, valamint a szakindítás eljárási rendjéről szóló kormányrendelet alapján (a művészeti terület kivételével, ahol csak 2007. szeptemberétől vezetik be a többciklusú képzést 31 alapképzési és 11 osztatlan szakkal).

A felsőoktatás felsőfokú szintű végzettséget nem adó képzései közé tartozik az un. felsőfokú szakképzés, mely a szakképzés ISCED 5B szintű OKJ-s szakképesítést adó formája. Felsőfokú szakképzést szakközépiskolák is szervezhetnek, amennyiben megállapodást kötnek egy felsőoktatási intézménnyel (ebben az esetben azonban a résztvevők jogviszonya a szakközépiskolai tanulóknak felel meg, és tanulóknak, nem hallgatóknak tekintendők).

A felsőoktatási intézmények működését, beleértve a főiskolai/egyetemi oktatói munkakörök betöltésére vonatkozó állami szabályozást, jelenleg a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX tv. szabályozza, az országgyűlés azonban nemrégiben elfogadta az új felsőoktatási törvényt (2005. évi CXXXIX törvény), mely 2006. március 1-től lép hatályba. A felsőoktatási intézményekben folyó felsőfokú szakképzésre ugyanakkor a szakképzési törvény és végrehajtási rendeletei is vonatkoznak.

A szakképző iskolák mint a közoktatási rendszer részei általános képzést és valamely OKJ-s szakképesítés megszerzésére irányuló szakképzést kínálnak. A legfontosabb különbség a két iskolatípus között képzési programjuk szerkezetében és a megszerzendő szakképesítés szintjében van.

A szakközépiskolák 4 év (elsősorban) általános műveltséget megalapozó (ISCED 3A szintű) képzést, és további 1 (vagy több) év szakképzést kínálnak 14-19 éves tanulóknak, akik ISCED 4C szintű szakképesítést szerezhetnek a felsőfokú tanulmányok megkezdésének előfeltételét jelentő érettségi vizsga letétele után (általában 18 évesen).

A szakiskolák tipikus formában 2 év (elsősorban) általános műveltséget megalapozó és további (legalább) 2 év szakképzést kínálnak 14-18 éves tanulóknak, akik azonban csak ISCED 3C szintű képesítést szerezhetnek (vagy 2C szintűt a speciális szakiskolákban).

A szakképző iskolák Magyarországon a gyakorlati képzés mindhárom formáját kínálhatják akár egyazon intézményen belül: a szakmai gyakorlati képzés folyhat iskolai tanműhelyben, lehet váltakozó képzés (az iskola és egy gazdálkodó szervezet által kötött együttműködési megállapodás alapján), vagy folyhat gazdálkodó szervezetnél (a tanuló és egy gazdálkodó szervezet által kötött tanulószerveződés alapján). A szakképző iskolák működését, beleértve a tanári/oktatói munkakörök betöltésének feltételeit, a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. tv., míg a gyakorlati képzés folytatásának feltételeit a szakképzési törvény és végrehajtási rendeletei szabályozzák.

Szakmai továbbképzés (SZT)

Szakmai továbbképzés Magyarországon szintén iskolarendszerű vagy iskolarendszeren kívüli szakképzés (szakmai képzés) formájában folyhat. Az előző típushoz tartozik a felnőttoktatás, melynek keretében közoktatási és felsőoktatási intézmények nem-nappali (esti, levelező vagy távoktatási formájú) képzéseket kínálnak, valamint a főiskolák és egyetemek poszt-graduális képzési programjai (további felsőfokú szakképzettséget adó szakirányú továbbképzési szakok és doktori képzések).

Az iskolarendszeren kívül folytatott szakmai továbbképzés a felnőttképzésről szóló 2001. évi CI. tv. hatálya alá tartozik, melynek szabályozása alapján ilyen képzéseket az alábbi szervezetek kínálhatnak:

- közoktatási és felsőoktatási intézmények, valamint egyéb költségvetési vagy állami támogatású intézmények (regionális képző központok, pedagógiai-szakmai háttérintézmények, mint például a Nemzeti Szakképzési Intézet/NSZI, Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézet/ETI, FVM Képzési és Szaktanácsadási Intézet/FVM KSZI, stb.),
- oktatási vállalkozások és felnőttképzést folytató egyéb gazdasági szervezetek,
- non-profit szervezetek, szakmai szervezetek, stb., és
- gazdálkodó szervezetek, melyek belső képzést kínálnak munkavállalóik számára.

A felnőttképzők általános, nyelvi és szakmai képzési programokat folytathatnak. Az utóbbi típus magába foglalja a valamely OKJ-s szakképesítés megszerzésére irányuló képzéseket és egyéb államilag elismert képesítést nem eredményező szakmai képzéseket is. Az államilag elismert OKJ-s szakképzettség az állami szakmai vizsga letételével szerezhető meg, melyet (az iskolarendszerű szakképzést folytató szakképzési iskolákon és felsőoktatási intézményeken kívül) a szakképesítésért felelős miniszter által jogszabályban feljogosított intézmények szervezhetnek. Ezért az OKJ-s szakképesítés megszerzésére irányuló képzés szervezője és a szakképesítést odaítélő szakmai vizsga szervezője különböző intézmények is lehetnek.

Az iskolarendszeren kívüli szakképzés a szakképzési törvény és végrehajtási rendeletei hatálya alá is tartozik, melyek meghatározzák az ilyen képzésekben alkalmazható tanárok/oktatók képesítési követelményeit is. Az akkreditált felnőttképzési intézmények tanárainak/oktatóinak képzettségére vonatkozó követelményeket továbbá minden képzési program tekintetében az akkreditációs eljárás és követelményrendszer részletes szabályairól szóló 24/2004. (VI. 22.) az akkreditációs eljárás és követelményrendszer részletes szabályairól szóló FMM rendelet szabályozza.

Végül a szakmai továbbképzés egy speciális fajtáját a gazdasági kamarák szervezik 1996 óta: a szakképzési törvény értelmében a kamarák (a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, MKIK, és a Magyar Agrárkamara) feladata bizonyos (pl. autó-, villanszerelő) szakmák gyakorlásához jogszabályban előírt, magasabb szintű szakképesítés megszerzését biztosító mestervizsgák kidolgozása és szervezése. A szakképzési törvény alapján a mestervizsgával rendelkezőket előnyben kell részesíteni a szakmai gyakorlati képzésben résztvevő gyakorlati oktatók kiválasztásánál is. A kamarák szervezhetnek e vizsgára felkészítő képzéseket is, bár a mestervizsgára történő jelentkezésnek nem előfeltétele ilyen képzésen való részvétel. Az MKIK és az Agrárkamara Mestervizsga Szabályzata alapján előkészítő tanfolyamot (szervezett felkészülést) kizárólag olyan oktatási tevékenységre feljogosított személy vagy szervezet folytathat, amelyik területi kamarai felhatalmazással, továbbá az adott szakma elméleti és gyakorlati oktatásához szükséges személyi és tárgyi feltételekkel rendelkezik.

A szakképzés (szakmai képzés) tanárainak/oktatóinak típusai

A szakmai képzésben dolgozó tanárok és oktatók típusai a képzés típusa és munkahely szerint - Lásd mellékelt 0601 táblázatot

A felsőoktatási törvény a főiskolákon és egyetemeken oktatók két kategóriáját különbözteti meg. Az egyik csoport a tudományos és oktatói teljesítményre épülő fokozatos előmeneteli rendszerben dolgozó oktatókat foglalja magába, akik jogosultak az oktatói cím használatára:

- főiskolai/egyetemi tanár,
- főiskolai/egyetemi docens,
- főiskolai/egyetemi adjunktus, és
- főiskolai/egyetemi tanársegéd.

A másik csoporthoz azok az oktatók tartoznak, akik nem foglalkoztathatók ilyen előmeneteli rendszerben és nem használhatják a fenti címeket, és akik általában az általánosan kötelező tárgyakat tanítják, például:

- nyelvtanár,
- testnevelőtanár,
- művész tanár,
- mérnök tanár,
- gyakorlatvezető, stb.

Emellett a felsőoktatási intézmények tudományos kutatókat is foglalkoztathatnak, akik esetenként munkaidejük egy részében oktathatnak is, de a felsőoktatásban a hallgatók tanulásának segítésére külön munkakörök (pl. mentor, tutor) nincsenek.

Az iskolarendszerű szakképzést folytató szakképző iskolák tanárait/oktatóit az általuk tanított/oktatott tárgyak szerint lehet kategorizálni:

- közismereti tárgyak: közismereti szakos tanár,
- szakmai elméleti tárgyak: szakmai tanárok, és
- szakmai gyakorlat: szakoktatók vagy, gazdálkodó szervezet által fenntartott tanműhelyben vagy munkahelyen folyó gyakorlati képzés esetén (együttműködési megállapodás vagy tanulószerveződés keretében), a gazdálkodó szervezet által alkalmazott gyakorlati oktató.

Emellett a speciális igényű tanulók számára szakmai alapképzést kínáló speciális szakiskolák foglalkoztatnak gyógypedagógusokat is, illetve az iskolák a nevelő-oktató munkát segítő nem-pedagógusi munkaköröket is létesíthetnek, melyek betöltőit tanulássegítőnek nevezhetjük: iskolapszichológus, szociálpedagógus, szabadidőszervező, stb.

Az iskolarendszerű szakmai továbbképzési programokban dolgozókra ugyanazokat a megnevezéseket használják, mint a szakmai alapképzésben (hiszen mindkettőben ugyanazon tanári/oktatói gárda dolgozik). Az iskolarendszeren kívüli szakmai továbbképzésben, a felnőttképzésben dolgozókhhoz sokféle típusú szakember tartozhat (pl. tanár, tréner, instruktor, tutor, mentor). Az akkreditált felnőttképzési intézményekben történő tanítás/oktatás feltételeit szabályozó jogszabályok (a 24/2004. (VI. 22.) FMM rendelet) a képesítési előírások alapján az alábbi munkaköröket különbözteti meg:

- általános képzésben oktatók,
- nyelvi képzésben oktatók,
- szakmai képzés esetén: elméleti oktatás, illetve gyakorlati képzés oktatói,
- hátrányos helyzetűeknek kínált képzések esetén: elméleti oktatás, illetve gyakorlati képzés oktatói.

A felnőttképzésben dolgozók képesítésére vonatkozóan előírások csak a szakképzési törvény hatálya alá tartozó képzési programok, illetve az akkreditált felnőttképzési intézmények és programok esetében léteznek. Amennyiben a tanári/oktatói képesítés követelmény – jelenleg ez csupán az akkreditált intézményekben hátrányos helyzetűek számára kínált programok oktatói esetében az – a SZT tanárainak/oktatóinak munkába lépés előtti képzése ugyanazon tanár/oktató-képző szakokon ugyanazon felsőoktatási intézményekben folyik, mint a szakmai alapképzés (a szakképző iskolák) oktatói esetében.

1. A FELSŐOKTATÁSBAN DOLGOZÓ (SZA ÉS SZT) TANÁROK ÉS OKTATÓK

A *felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény* és a kapcsolódó jogszabályok (és hasonlóképpen az új *2005. évi CXXXIX törvény*) a felsőoktatási intézményekben oktatókra vonatkozóan nem szabják meg, hogy az ott oktatók tanári szakképzettséggel is rendelkezzenek. Az egyes oktatói munkakörök differenciálásakor a tudományos és oktatói teljesítmény a mérvadó, és a szakképzettség – ezen belül a tanári szakokon szerzett szakképzettség – figyelembe vétele alkalmazáskor intézményi hatáskör.

A felsőoktatási törvény alapján az oktatókat az alábbiak szerint csoportosíthatjuk:

- a teljesítményre épülő fokozatos előmeneteli rendszerben dolgozó, oktatói címmel rendelkező munkakörökben dolgozók (egyetemi/főiskolai tanársegéd, adjunktus, docens, tanár);
- egyéb oktatói munkakörökben dolgozók (mint például: nyelvtanár, testnevelő tanár, művész tanár, informatika tanár, gyakorlatvezető).

Az oktatói feladatnak mindkét típusú munkakörben része az oktatói foglalkozások (előadás, szemináriumok, gyakorlatok, konzultációk) vezetése, a vizsgáztatás, továbbá a tudományos munka folytatása, az oktatói utánpótlás képzése, nevelése, az intézményi közéletben való szerepvállalás. Az ellátandó oktatási és egyéb feladatok arányát a felsőoktatási intézmények saját hatáskörükben határozzák meg az egyes oktatói munkakörökben. Legfeljebb annyi különbséget tehetünk az oktatók e két csoportja között, hogy a második csoport tajainak körében nem alkalmazási feltétel a tudományos előrehaladás. Az is különbség lehet (bár nem általános érvényű), hogy míg az első csoport oktatói inkább az adott képzési szakterület tárgyainak elméleti és gyakorlati foglalkozásait tartják, addig a második csoport az általánosan kötelező tárgyakat (idegen nyelv, testnevelés, informatika) tanítja.

2. AZ ISKOLARENDSZERŰ SZAKKÉPZÉSBEN (SZAKKÉPZŐ ISKOLÁKBAN) DOLGOZÓ (IVET ÉS CVET) TANÁROK ÉS OKTATÓK

A szakképző iskolákban dolgozók között a szakképzésről szóló *1993. évi LXXVI. és a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény* alapján alapvetően az alábbi típusokat különböztethetünk meg:

- tanárok:
  - a közismereti tárgyak tanárai,
  - a szakmai elméleti tárgyak tanárai
- oktatók (a szakképzés gyakorlati elemének oktatói):
  - szakoktató vagy
  - gyakorlati oktató (ha az együttműködési megállapodás vagy tanulószerveződés alapján folyó gyakorlati képzésben egy gazdálkodó szervezet alkalmazza).

Legfontosabb különbség közöttük – amellet, hogy munkájuk mire irányul: inkább elméleti (közismereti vagy szakmai) ismeretátadásra, vagy a gyakorlatban elsajátítható ismeret, készség kialakítására-e - a törvény által előírt képzettségükben van.

A pedagógusképzés alapvetően a felsőoktatás keretében történik, ahol a tanárképzésen belül elkülönül a közismereti és a szakmai tanárképzés. A *77/2002. (IV. 13.) un.*

kreditrendelet a szakmai tanárképzés alcsoportjaként definiálta a művészeti szakképzésre felkészítő tanárképzést, valamint a tanárképzés szerkezetétől és nevétől is eltérő szakoktató-képzést is.

A különböző szakos tanári szakképzettségekkel a közoktatás 5-12. évfolyamán, illetve az ezt követő szakképzési évfolyamokon lehet tanítani (ezeken az évfolyamokon ugyanis az oktatás szakrendszerű formában történik, azaz a különböző iskolai tantárgyakat - a szakmai tanár esetén egy adott szakma területén oktatandó tantárgycsoportokat - a különböző szakon végzett tanárok taníthatják):

- a közismereti tanár az általános műveltségre felkészítő iskolai oktatás alsó- és a felső-középfokú szakaszában taníthatja a szakképzettségének megfelelő tantárgyat,
- a szakmai tanár a szakképzési évfolyamokon az adott szakképzés elméleti és elméletigényes gyakorlati tárgyait (illetve az azt megelőző évfolyamokon szakmai előkészítő ismeretet, szakmai alapozó és pályorientáció ismeretet) taníthatja (emellett – ha van ilyen tárgy – természetesen a szakképzettségének megfelelő közismereti tárgyat is, pl. a gazdaságismeretet a közgazdász-tanár), míg
- a szakoktató a gyakorlati tárgyakat és a tanműhelyben történő szakmai gyakorlatot tanítja a szakképzési évfolyamokon.

Gyakorlati képzés oktatója a szakoktatón kívül lehet a gazdálkodó szervezet által fenntartott tanműhelyben vagy munkahelyen (együttműködési megállapodás alapján vagy tanulószerveződés keretében) folyó összefüggő gyakorlatot vezető gyakorlati oktató is, aki az adott szakmában szakképesítéssel és legalább 5 (illetve egyedi munkahely esetén 2) éves szakmai gyakorlattal rendelkezik. A szakképzési törvény értelmében a gyakorlati oktatók kiválasztásánál előnyben kell azonban részesíteni a mestercímmel (a mestervizsga része bizonyos pedagógiai ismeretek ellenőrzése) vagy szakoktatói képesítéssel rendelkezőket; az egészségügyi szakképzésben pedig létezik egy jelenleg ISCED 5B szintű egészségügyi gyakorlatvezető OKJ-s képesítés is, mely iskolarendszeren kívüli képzésben szerezhető meg felsőfokú egészségügyi végzettséggel és szakképesítéssel és legalább 2 év szakmai gyakorlattal rendelkezők számára (a 2006-ban bevezetendő OKJ szerint ez ISCED 4C szintűre változik).

A szakmai tanárok és szakoktatók közötti legfontosabb különbség, hogy míg a szakmai tanárok szakmai elméleti tárgyakat tanítanak, a szakoktatók a szakképzés gyakorlatra felkészítő szakaszában oktathatnak. Ennek megfelelően különböző a tőlük elvárt képesítés és munkába lépést megelőző képzésük. Különbség van továbbá munkakörülményeikben is: míg a szakmai tanár az iskolai osztályteremben, laborban stb. az elméleti (vagy elméletigényes gyakorlati) tárgyakat tanórák szerint beosztott tanmenet szerint, egymás után óránként, kétóránként váltakozó csoportoknak tanítja, addig a szakmai gyakorlat oktatója (a szakoktató vagy a gyakorlati oktató) időben egybefüggő gyakorlatot vezet az iskolai tantermi oktatástól elkülönült helyszíneken (az iskolában lévő vagy az iskolával szerződő gazdálkodó szervezet által fenntartott tanműhelyben, munkahelyen). Ezt a munkát a váltakozó képzési forma miatt napi 6-8 órában egyedül végzi: vagy egy néhány fős csoport vagy akár egyetlen tanuló gyakorlati munkavégzését vezetve, irányítva.

3. A FELNŐTTKÉPZÉS INTÉZMÉNYEIBEN (SZT ÉS RÉSZBEN SZÁ IS) DOLGOZÓ TANÁROK ÉS OKTATÓK

Ha a felnőttképzés iskolarendszeren kívüli szakképzésre irányul, ez részint szintén a fenti, iskolarendszerű felsőoktatási és közoktatási intézményekben folyhat, részben a felsőoktatási oktatói vagy a közoktatásban szakmai tanári, illetve gyakorlati oktatói munkakörük részeként.

A felnőttképzés egyéb helyszínein folyó szakmai képzésben dolgozó tanárok és oktatók között – a 45/1999 (XII. 13.) OM rendelet a szakképzés megkezdésének és folytatásának feltételeiről, továbbá az akkreditációs eljárás és követelményrendszer részletes szabályairól szóló 24/2004. (VI. 22.) FMM rendelet által megkívánt előképzettség alapján - jórészt a közoktatásban dolgozók esetében jellemzethez hasonló különbséget tehetünk.

Az akkreditált felnőttképzési intézményekben való tanítás/oktatás feltételeit meghatározó jogszabály, a 24/2004. (VI. 22.) az akkreditációs eljárás és követelményrendszer részletes szabályairól szóló FMM rendelet az alábbi megkülönböztetést teszi az oktatók között:

- általános képzésben oktatók,
- nyelvi képzésben oktatók,
- szakmai képzés esetén: szakmai elmélet, illetve szakmai gyakorlat oktatói, és
- hátrányos helyzetűek számára kínált képzések esetén: elméleti tárgyak, illetve gyakorlat oktatói.

A „közismereti” és szakmai elméleti tárgyak tanárai mellett tehát a szakmai továbbképzésben is, mint a szakmai alapképzésben, megkülönböztetik a szakmai gyakorlat oktatóit. Rajtuk kívül azonban a SZT-ben számos egyéb tanulássegítő – felnőttképzést szervező, tervező, irányító, értékelő, illetve animátori és tanácsadói – munkakörök is léteznek.

060102 A SZAKMAI TANÁROKAT, SZAKOKTATÓKAT ÉS EGYÉB TANULÁST SEGÍTŐ FOGLALKOZÁST BETÖLTŐKET ÉRINTŐ POLITIKA ALAKULÁSA

1. A FELŐOKTATÁSI SEKTOR OKTATÓI

A felsőoktatás oktatóinak nincs az oktatói feladatok betöltését célzó képzése. Korábban (1967-80 között, a Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont szervezésében) kiadványok születtek és az egyes intézményekben nem formális tanfolyami képzések is folytak a tanári szakképzettséggel nem rendelkező, ez iránt érdeklődő oktatók számára. Az UNESCO felsőoktatási területre szakosodott nemzetközi szervezetének több évtizeden át magyar albizottsága is működött (előbb az Oktatáskutató Intézetben, majd a legnagyobb egyetemünk – az ELTE – Pedagógiai Tanszékének a keretében), valamint a Magyar Pedagógiai Társaság Felsőoktatási Szakosztálya is szorgalmazta ilyen tanfolyamok kialakítását. Azonban ezek elszórt, helyi kezdeményezések szintjén mozognak mindmáig.

A 2006. március 1-től hatályos új felsőoktatási törvény (2005. évi CXXXIX tv.) kimondja, hogy az oktatói munkakörben foglalkoztatottat megilleti az a jog, hogy szakmai ismereteit, tudását szervezett továbbképzésben való részvétel útján gyarapítsa, részt vegyen pedagógiai kísérletekben, tudományos kutatómunkában.

Az elmúlt években a kormányzat – a felsőoktatási törvény oktatókra vonatkozó egyes szabályainak korrekcióin kívül – az oktatók bérezésével kapcsolatban hozott különböző intézkedéseket (lásd 0602 fejezet).

A felsőoktatási intézményrendszerrel kapcsolatosan 2000-ben történt egy igen jelentős fordulat: az állami felsőoktatási intézmények un. integrációja, amely az elaprózódott intézményhálózatot nagyobb egységekké szervezve alakította át. Ennek nyomán az állami intézmények száma mintegy felére csökkent. (Az egyházi és magán fenntartásban működő intézményekre ez az átalakítás nem vonatkozott, ezért a 36 állami intézmény mellett hasonló számú nem állami fenntartású intézményünk is van.) Több éves előkészítés után ezt a felsőoktatási (1993. évi LXXX.) törvény módosítása

szabályozta, amely az egyes önálló intézményeket vagy a területileg közel eső egyetem/főiskola újabb karaként, vagy többkarú főiskolává összevonva alkotott új intézményeket, alakította át ezzel szervezeti egységeiket és szabályozta újonnan irányítási rendszerüket is.

2. AZ ISKOLARENDSZERŰ SZAKKÉPZÉS (SZAKKÉPZŐ ISKOLÁK) TANÁRAI ÉS OKTATÓI

A szakmai tanárképzés (benne a szakoktató-képzés) történetéről, a tanárképzés egészének jelenlegi rendszeréről és az e téma szakirodalmáról legbővebb információkat az "Ami a magvetés a földnek, az a tudomány elhintése az emberi szellemnek" című tanulmánykötet adhat. (Szerk. Rakaczkiné dr. Tóth K. Gödöllő: Szent István Egyetem Tanárképző Intézete, 2000.)

A szakmai tanárképzés kialakulása

A szakmai tanárképzés a tudományegyetemi tanárképzéssel egyidős (az 1880-as évektől együtt formálódott a kettő). A képzés kezdetben (közös szervezésben a gimnáziumi tanárok képzésével) a pesti tudományegyetem mellett működő Középkolai Tanárképző Intézetben zajlott, amelynek a szakképzésre irányuló ága a közgazdasági-, mezőgazdasági illetve a mérnökképzésre alapozódott, majd ez az ág az 1920-as években szervezetileg is különvált. 1945 után az önállóvá vált műszaki, agrár, valamint a közgazdasági egyetemen folytatták a tanárképzést is a közgazdasági, a mezőgazdasági és az ipari szakmunkásképző iskolák, technikumok, illetve a mai szakközépkolák, szakiskolák számára. A hosszú évtizedek során a szakok, szakirányok, szakpáros képzések, a tanári felkészítés ezzel együttes vagy attól különvált formái a legkülönbözőbb variációkat mutatták.

Az egyetemek mellett a múlt század derekán létrejöttek a szakfőiskolák is, amelyekben nemsokára kialakult a főiskolai szintű szakmai tanárképzés is.

Művészetoktatási képzés és testnevelési tanárképzés kialakulása

A tanárképzésnek a közoktatás általánosan művelő szakaszára felkészítő ágát közismereti, az (iskolarendszerű vagy iskolarendszeren kívüli) szakképzés számára felkészítést adó ágát szakmai tanárképzésnek nevezzük. A művészetoktatásra és a testnevelés-sportoktatásra történő tanárképzés részben a közismereti, részben a szakmai tanárképzéshez sorolható.

A készségtárgyak tanítására létrejött egyetemi szintű tanárképzés a 20. század elejétől működő önálló művészeti (képző-, ipar- és zeneművészeti), illetve testnevelési főiskolákon formálódott, amelyek 1985-ben egyetemi rangúvá váltak. A felsőoktatási intézmények 2000-től hatályba lépett integrációja nyomán a tudományegyetemeken is megindult a művészeti tanárképzés, ahol a zeneművészeti területen főiskolai szintű hangszeres művész- és tanárképzés is folyik. Ezekon kívül a tanárképző főiskolákon - a főiskolai szintű közismereti tanárképzésben - ének-zene-tanári és rajztanári szakon, más tanárszakokkal szakpárban kétszakos tanárképzés is folyik.

A táncpedagógus-képzés (a főiskolai szintű balett, társastánc és néptánc szakon) 1975 óta folyik a korábbi Balettintézetből átalakított – a táncoktatás mellett általános- és középiskolai oktatást is végző – Magyar Táncművészeti Főiskolán.

A testnevelés tanárainak a képzésére 1925-ben önálló főiskola jött létre, amely 1985-ben kapott egyetemi rangot. A 40-es évek vége óta – más tanár szakokkal szakpárban a tanárképző főiskolák is – képzik a testnevelő szakos tanárokat.

A szakmai tanárképzés maihoz többé-kevésbé hasonló rendszere mintegy 35 éve működik. Ez a rendszer hét éve, a tanári képesítés követelményeiről szóló 111/1997 (VI. 27.) kormányrendelet, illetve az egyes (agrár, műszaki, közgazdasági, egészségügyi, művészeti szakcsoportok) képesítési követelményeiről kiadott rendeletek (lásd 5. sz. melléklet) nyomán stabilizálódott. Az egészségügyi szakmai tanári szak létesítésére azonban, melynek csak egyetemi szintű változata van és nem nyújt kettős szakképesítést - hosszú évtizedekig tartó hiányt pótolva – csak 2002-ben került sor.

A szakmai tanárok képzése korábban az egyes ágazatok szerint differenciálódó szakegyetemeken és szakfőiskolákon (közgazdasági, műszaki, agrár), ma részben a tudományegyetemekhez karként csatolt, részben a többkarú, többprofilú főiskolákká vált, részben a változatlanul megmaradt szakegyetemi (közgazdasági, műszaki), illetve szakfőiskolai (műszaki, gazdasági) – a szakoktató-képzéssel azonos szervezetekben - intézményekben (lásd 4. sz. melléklet) történik.

A szakoktató-képzés kialakulása

A szakoktatói szakok egyes területein – amelyeken a szakképzés gyakorlati tárgyainak az oktatására készítene fel - egymás után, különböző formákban a gyakorlati oktatás céljára előbb felsőfokú, majd 30-35 éve főiskolai szintű szakoktatói szakok alakultak. Ezeket – 2006-ig, amikorra áttérnek a szakoktató-képzést a többciklusú képzés alapképzési szakjaiként akkreditált bevezetésére - mind a szakmai tanári szakokon képző egyetemek, mind a főiskolák csak levelező tagozaton indítják.

Szakoktató-képzés a műszaki, az agrár és a kereskedelem, illetve vendéglátás mellett az egészségügyi területen is működik. 2004-ig – amikor a korábbi szakokat felváltó új szerkezetű képzés alapszakjait tartalmazó rendelet (381/2004. (XII. 28.)) megszületett - egyedül e terület, azaz a szakoktatói szakok képesítési követelményeiről szóló rendelet nem készült még el. Az egészségügyi területen 2001 óta felsőfokú egészségügyi végzettséggel és szakképesítéssel, továbbá legalább 2 év szakmai gyakorlattal rendelkezők számára megszerezhető egy egészségügyi gyakorlatvezető ISCED 5B szintű OKJ-s szakképesítés is (ennek szintje ISCED 4C-re változik a 2006-ban bevezetendő új OKJ-ban), ugyanakkor e területen 2006. szeptemberétől megszűnik az egészségügyi szakoktató-képzés.

A szakmai tanárképzést és szakoktató-képzést érintő politika jelenlegi alakulása

A felsőoktatási szektor jelenlegi legfontosabb oktatáspolitikai döntései - így a 2006. március 1-től hatályos új 2005. évi CXXXIX törvény a felsőoktatásról, valamint ezzel párhuzamosan a többciklusú képzési szerkezet bevezetése 2006. szeptember 1-től - az un. Csatlakozás az Európai Felsőoktatási Térséghez (röviden: CSEFT) nevű program kidolgozása nyomán történik. E program magában foglalja a az un. bolognai folyamat (többek között a felsőoktatás szerkezeti felépítésével kapcsolatosan a „bolognai nyilatkozatban” az európai országok által elfogadott, a többciklusú szerkezet kialakítását célzó hazai átalakítás) programját is.

A tervezésben a felsőoktatási törvényben erre feljogosított szervezetek (Rektori Konferencia, Főigazgatói Konferencia, Művészeti Egyetemek Rektori Széke/MERSZ, Magyar Akkreditációs Bizottság/MAB, Felsőoktatási és Tudományos Tanács/FTT, Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája/HÖÖK) vettek részt. A többciklusú képzési szerkezet bevezetésének előkészítése az előbbiek részvételével az oktatási miniszter által létrehozott un. Nemzeti Bologna Bizottságban (illetve annak képzési területenként létrejött albizottságaiban) történik. A tanárképzés területén azonban – mivel ez szinte valamennyi képzési területet érinti – az oktatási miniszter külön

albizottságot (a NBB Pedagógusképzési Albizottságát) is létrehozott, amelynek munkájában az OM közoktatási, szakképzési és felsőoktatási területének vezetői is részt vesznek.

A szakmai tanárokat és oktatókat a többciklusú képzés bevezetése éppúgy érinti, mint a felsőoktatás többi szektorát. Jelenleg ez a reform áll a felsőoktatás-fejlesztés egészének a homlokterében, amelyben a minőségi fejlesztés feltételei is jobban biztosíthatók a korábrinál.

A pedagógusképzés minőségi fejlesztésével kapcsolatosan az utóbbi évtizedekben legfontosabb elvként az fogalmazódott meg, hogy a pedagógusképzés fejlesztése a közoktatás és a szakképzés fejlesztési igényeinek alapján kell, hogy történjék – természetesen a felsőoktatási rendszer általános fejlesztési tendenciáit is figyelembe véve. A közoktatási és a szakképzési rendszer fejlesztéséről az OM középtávú fejlesztési stratégiákat dolgozott ki, amelynek a tanárok és oktatók előmenetelére, alkalmazására, szakmai szolgáltatásaikra, stb. vonatkozó elemei is vannak. A szakképzés szakiskolai formájának fejlesztésére és benne a tanárok és szakoktatók továbbképzésére külön program (Szakiskolai Fejlesztési Program) is indult.

A közoktatás-fejlesztési igények az eddigi iskolai oktatás és nevelés oktatás-centrikus gyakorlatának a megváltoztatását hangsúlyozzák. A változás az un. kompetencia-alapú oktatás-nevelés révén valósítható meg. Ez a cél a pedagógustól is a szaktudása átadására, a tanulói kompetenciák fejlesztésére irányuló kompetenciákat igényel. Ezek a célok pedig (a továbbképzés erősítése mellett) a pedagógusképzés szerkezetét is érintő átalakítással: az adott tanárszakokon a szakterület szerinti képzés túlsúlyát csökkentve, a pedagógiai elem erősítésével és azon belül is a gyakorlat szerepének a jelentős növelésével érhetőek el. A szakmai tanárképzésben a fentiekén túlmenően a szakmai gyakorlati képzés dominanciájának növelése is kiemelt jelentőséggel bír.

Tanárképzés a felsőoktatás 2006-tól bevezetendő új többciklusú rendszerében

A 2006 szeptemberétől bevezetendő új többciklusú képzési szerkezetben a szakoktatói – mezőgazdasági, műszaki és gazdasági szakoktatói – képesítések a felsőoktatási képzés első szakaszában, 7 féléves BSc szakokon szerezhetőek meg, melyeknek része egy összefüggő külső szakmai és/vagy iskolai gyakorlat. Közismereti és szakmai (beleértve a művészeti területet) tanári képesítés csak az MA/MSc ciklusban szerezhető meg és e szakok szintén magukba foglalnak majd egy kötelező 30 kredit értékű (egy féléves) összefüggő külső iskolai gyakorlatot. Az új rendszerben a tanárképzés jelenlegi kettős (főiskolai és egyetemi szintű) szerkezete – valamint a közismereti és a szakmai tanárképzés szerkezete – egységessé válik.

A legújabb szabályozás (a 111/1997. (VI.27.) és a 381/2004. (XII.28.) kormányrendeleteket hatálytalanító 289/2005. (XII.22.) a felsőoktatási alap- és mesterképzésről, valamint a szakindítás eljárási rendjéről szóló kormányrendelet) alapján a felsőoktatási szakok (korábbi képesítési követelményeit felváltó) képzési és kimeneti követelményeit az Oktatási Miniszter adja ki rendeletekben. E követelményekre a BA/BSc szakok esetében a felsőoktatási vezetők konferenciája által létrehozott szakterületi szakmai bizottságok, az MA/MSc szakok esetében a felsőoktatási intézmények tehetnek javaslatot. A kérelemhez csatolni kell a Magyar Akkreditációs Bizottság támogató véleményét, az új szak társadalmi és munkaerőpiaci indoklását, és az adott területen érdekelt szakmai szervezetek, munkaadók és minisztériumok véleményét.

Ami a tanárképzés változását illeti, a felsőoktatás első ciklusa kizárólag az adott szak szakterületi ismereteiben nyújt majd képzést, bár választható lesz egy tanári felkészítést megalapozó, pályaorientációt segítő modul is (pedagógiai és pszichológiai

jellegű tárgyak 10 kredit értékben legalább két féléven át). Ez a tanárképzés minőségfejlesztését is segíti, amennyiben a várakozások szerint a „pedagógusi vénát bemérő” teszként szolgál majd, mely azt célozza, hogy a megfelelő motivációval rendelkező hallgatók válasszák a tanári szakokat a következő ciklusban. Az első ciklusban választható lesz egy olyan 50 kredites modul is, amely az általában kétszakos tanárképzés második szakjának a szakismereteit alapozza meg.

A mester szintű tanári szakokra való felvételhez a jelentkezőknek rendelkezniük kell egy bizonyos BA/BSc oklevéllel (ISCED 5A), melyet a képzési és kimeneti követelmények határoznak meg. A szakmai és művészeti tanárképzés résztvevői azonban egy tanári szakképzettséget is szerezhetnek (1-2 félévvel rövidebb időtartalmú képzésben), illetve e területeken tanári szakképzettség MA/MSc fokozatra és szakképzettségre épülően is szerezhető (a nem-tanári mester szak képzése után vagy azzal párhuzamosan).

A 150 kredites MA/MSc tanári szakok három modulból állnak majd:

1. szakterületi képzés, mely elsősorban a pedagógiai/módszertani kompetenciák fejlesztésére irányul (80 kredit, 30 az első, 50 a második tanári szakképzettség esetében) és
2. elméleti és gyakorlati pedagógiai és pszichológiai képzés (40 kredit), melyet egy
3. közoktatási vagy felnőttképző intézményben szervezett, összefüggő szakmai gyakorlat követ (30 kredit).

Az adott szak képzési és kimeneti követelményei fogják meghatározni a 2. tanári szakképzettség felvételének feltételeit, melynek képzési modulja felkészíthet például az első szakképzettségnek megfelelő tantárgy idegen nyelvű oktatására vagy speciális pedagógiai feladatokra (tantervfejlesztés, pedagógiai mérés és értékelés, stb.). Az MA/MSc fokozatra épülő tanári szakok esetében a hallgatóknak mindösszesen 90 kreditet kell majd szerezniük, legalább 40 kreditet a 2. és 20-at a 3. modulban.

A jelenleg bevezetés alatt álló alapképzési szakok fejlesztéséhez szükséges forrásokat az első Nemzeti Fejlesztési Terv Humán Erőforrás Fejlesztés Operatív Programjának keretében a felsőoktatás területére nyújtott támogatások biztosították 2004-ben. A tanárképzés esetében az NFT-II. tervei szerint várhatók az újabb, szintén negyedrészt magyar, háromnegyedrészt EU-s támogatással szerezhető pályázati források.

A 1. sz. melléklet a jelenlegi és az új rendszerű alapképzési szakokat (kiemelve a szakmai tanári és szakoktatói szakokat) egymás mellett, képzési területek szerinti csoportosításban sorolja fel.

A szakképzésben oktató tanárok és oktatók a képzés-fejlesztésre irányuló politikában csak közvetetten, a közoktatási törvényben meghatározott tanácsok közoktatási képviselőiként vesznek részt. Maguk a szakmai tanárképzést folytató felsőoktatási oktatók is csak a különböző Bologna-bizottságokban érvényesíthetik sajátos szempontjaikat.

060103 A SZAKMAI TANÁROK ÉS OKTATÓK SZEREPE A SZAKMAI KÉPZÉSBEN

1. FELSŐOKTATÁS

Azt, hogy a képzés során milyen szakképzettség vagy a felsőfokú szakképzésben milyen OKJ-s szakképesítés szerezhető, valamint a képzés főbb tanulmányi területeit, az ellenőrzés, értékelés, stb. formáit az adott szak létesítésekor a képesítési követelményekről, illetve felsőfokú szakképzés esetén a szakmai és vizsgakövetelményekről kiadott rendeletek szabályozzák. E követelmények alapján

azonban maguk az oktatók állítják össze a tantervet, az egyes tantárgyi programokat, a képzés tartalmát, a kötelező szakirodalmat, a pedagógiai módszereket, stb., és ugyanígy az értékeléshez is ők határozzák meg pl. a vizsgakérdéseket. A képzési programokról szóló tanszéki javaslatokat az intézményi tanács évenként hagyja jóvá.

Az egyes intézményekben történő szakindítási kérelmeket szintén az oktatók dolgozzák ki, amelyhez a tanterveket és tantárgyi programokat is be kell mutatniuk. A felsőoktatásban az egyes szakok létesítését is kezdeményezhetik a felsőoktatási intézmények közösen, melyhez a képesítési követelmények tervezetét is ők dolgozzák ki, illetve nyújtják be akkreditációra, így az oktatók részt vesznek – bár itt közvetetebben - a képzés irányainak a meghatározásában, fejlesztésében is. A felsőoktatásban dolgozó nagy tekintélyű oktatók közül kerülnek ki a Magyar Akkreditációs Bizottság felkért tagja is, így a felsőoktatásban az autonómia a képzéssel kapcsolatos tervezésben teljes mértékű.

2. ISKOLARENDSZERŰ SZAKKÉPZÉS (SZAKKÉPZŐ ISKOLÁK)

Az iskolarendszerű szakképzésben megszerezhető OKJ-s szakképesítéseket illetően (amelyek szakmai és vizsgakövetelményei miniszteri rendeletekben jelennek meg) a szakmai tanárok/oktatók az adott szakképesítésért felelős tárca által működtetett szakbizottságokban, a tárca felkérésére vehetnek részt. Ugyancsak az ő bevonásukkal készülnek el azok a központi programok (kerettantervek), amelyek – *a szakképzés megkezdésének és folytatásának feltételeiről szóló 45/1999. (XII. 13.) OM rendelet* alapján – az adott képzés engedélyezéséhez szükségesek az egyes közoktatási intézményekben. A vizsgaformákat a fenti rendeletek, az értékelés formáit és módszereit pedig a közoktatási törvény szabályozza.

A szakképző intézményekben a közoktatási törvény szabályozza a pedagógusok általános jogait és kötelességeit, amelyet az adott iskola különböző szabályzatai bontanak le tovább.

A helyi tanterv kialakítása és a tanterv-fejlesztés az iskolák feladata. Az általános műveltséget megalapozó oktatást nyújtó évfolyamokon 1996 óta, a központi tanterv helyébe lépő Nemzeti Alaptanterv (NAT) életbe lépésével minden iskola maga alakíthatja ki a saját kurrikulumát, természetesen a keretszabályok figyelembe vételével. A pályaaorientáció, szakmai előkészítő ismeretek oktatása, szakmai alapozó oktatás, illetve szakmai orientáció és szakmacsoportos alapozó oktatás tantervei ezeken az évfolyamokon a Nemzeti Szakképzési Intézet (NSZI) által a 21 szakmacsoportra kidolgozott kerettantervi programokra épülnek.

A szakképzési évfolyamok szakmai tárgyainak a tanterveit (a szakmai programokat) - szintén keretszabályok: esetükben az adott szakképesítés képzési és vizsgakövetelményeiről kiadott rendeletek alapján – az iskolák alakíthatják ki az NSZI által kidolgozott kerettantervek (központi programok) adaptálásával. Sokféle pályázat ad lehetőséget a fejlesztésre, és a fejlesztő munkát segíti az iskolán belül az adott tanárszakra dolgozók vagy szakoktatók számára minden iskolában kötelezően létrehozott különböző szakmai munkaközösségek működése is.

3. FELNŐTTKÉPZÉS

A felnőttképzési törvény értelmében felnőttképzés csak képzési program alapján folytatható, melyet a képzők szabadon fejleszhetnek ki. A képzési programnak kell meghatároznia a képzés során megszerezhető kompetenciákat, a részvétel feltételeit, a képzés időtartamát és módszereit, a tananyag egységeit, a maximális csoportlétszámot, az értékelés módszereit, a képzés elvégzéséről szóló igazolás

kiadásának feltételeit, és a képzési program végrehajtásához szükséges személyi és tárgyi feltételek biztosításának módját.

Az OKJ-s (államilag elismert) szakképesítés megszerzésére irányuló képzés esetében a tanári autonómiát csak az a jogszabályi előírás (45/1999. (XII. 13.) OM rendelet) korlátozza, miszerint a képzési programnak biztosítani kell a szakképesítésért felelős miniszter által meghatározott szakmai és vizsgakövetelmények teljesülését.

0602 A SZAKMAI ALAPKÉPZÉSBEN (SZA) DOLGOZÓ TANÁROK ÉS OKTATÓK TÍPUSAI

Szakmai alapképzés Magyarországon elsősorban iskolarendszerű szakképzés keretében szakképző iskolákban (annak két típusában: a szakiskolában és szakközépiskolában) folyik felső-középfokú, illetve a szakközépiskolákban középfok-utáni szinten, valamint a felsőoktatásban (főiskolán és egyetemen), bár előfordulhat, hogy valaki első államilag elismert (OKJ-s) szakképesítését az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben szerzi meg.

A felsőoktatási, a szakképző intézményeket is magában foglaló közoktatási intézmények, valamint a felnőttképzés tanárainak és egyéb oktatóinak követelményeit, típusait különböző törvények, egymástól részben eltérő módon szabályozzák.

A szakmai alapképzésben dolgozó tanárok és oktatók típusai - Lásd mellékelt 0602 táblázat

1. A FELSŐOKTATÁSBAN DOLGOZÓ OKTATÓK

Típusok

A felsőoktatási törvény alapján kétfajta oktatói munkakör különül el.

1.1. A tudományos és oktatói teljesítményre épülő fokozatos előmeneteli rendszerben alkalmazott, oktatói munkakörök (az alacsonyabbtól felfelé haladva): egyetemi/főiskolai

- tanársegéd
- adjunktus
- docens
- tanár.

A munkakörök egyetemi vagy főiskolai jellegének megkülönböztetését a (2006-tól megszűnő) duális intézményrendszerben az egyetem inkább elméletigényes, illetve a főiskola inkább gyakorlat-orientált képzési jellege indokolta. Szakmai elvárások tekintetében a főiskolai tanári munkakör követelménye az egyetemi docensi munkakör követelményével vethető össze. Az új felsőoktatási törvény (2005. évi CXXXIX tv.) a tanársegédek és adjunktusok tekintetében egy átmeneti időszak után 2008-tól megszünteti az egyetemi/főiskolai jelleg megkülönböztetését.

Az egyes fenti munkakörökben való foglalkoztatás egyúttal a teljesítményen alapuló oktatói cím elnyerését is jelenti. Az oktatói címek követelményeit részben a felsőoktatási törvény, részben a felsőoktatási intézmény szabályzata határozza meg.

A tanársegéd és adjunktus határozott idejű munkaviszonyban, legfeljebb négy évre alkalmazható oktató. A munkaviszony legfeljebb négy évvel, tanársegéd esetében egy, adjunktus esetében két alkalommal hosszabbítható meg. A határozott időre történő alkalmazás 1996. évi bevezetésének célja az volt, hogy a fiatal oktatók mielőbb teljesítsék az úgynevezett vezetői munkakörök – docens, tanár – betöltéséhez szükséges követelményeket.

A docensi oktatói munkakör és cím pályázati úton határozatlan időre történő elnyerésének feltétele a hallgatók, beosztott oktatók tanulmányi és tudományos munkájának irányítása, idegen nyelven való előadói felkészültség. Egyetemi docensnek a kinevezéshez tudományos fokozattal is rendelkeznie kell.

Az egyetemi/főiskolai tanári oktatói munkakört és címet pályázat útján határozatlan időre az nyerheti el, aki tudományos fokozattal rendelkezik, tudományágának, művészeti

területének hazai és nemzetközi körei előtt tudományos munkája alapján elismertséget szerzett. Az egyetemi tanári kinevezés feltétele a habilitáció megléte is. A habilitáció során a tudományos és tudományszervezői teljesítmény mellett az oktatói kvalitás (idegen nyelven megtartott előadás bemutatásával) is mérlegelésre kerül. (Ez az egyetlen olyan, törvényben szabályozott követelmény, amely során a felsőoktatásban is szempont a „tanári”, ismeretátadó képesség megléte.) Az egyetemi tanári kinevezésnek további feltétele – a minőségbiztosítás részeként - a Magyar Akkreditációs Bizottság támogató véleményének megszerzése.

A felsőoktatási szektor kiemelt szerepének elismerését fejezi ki, hogy az Alkotmány szerint az egyetemi tanár kinevezése a köztársasági elnök, a főiskolai tanár kinevezése a miniszterelnök jogköre. Az oktatói munkakörökre benyújtott pályázatokról a felsőoktatási intézmények intézményi tanácsának véleménye alapján születik döntés. A kinevezést követően a munkáltatói jogköröket az intézményvezető gyakorolja.

A felsőoktatási vezető oktatók megfelelő arányú alkalmazásától, illetve az általuk művelt tudományterületek milyenségétől függ az egyes szakok, illetve maga az intézmény akkreditációja is, amely a minőségbiztosítás legfőbb eszköze. Az egyetem, illetve főiskola létesítésének és intézményi akkreditációjának feltétele, hogy az adott tudományterületen, tudományágban a képzési feladatok minőségi ellátásához a meghatározott tanári és egyetemen a docensi létszám biztosított legyen.

1.2. Azok az oktatók, akik nem foglalkoztathatók a tudományos teljesítményre épülő előmeneteli rendszerben, szintén oktatói munkakörökben alkalmazhatók, mint például:

- nyelvtanár,
- testnevelő tanár,
- művész tanár
- mérnök tanár,
- gyakorlatvezető, stb.

Az oktatók fenti két csoportja mellett a felsőoktatásban tudományos kutatói munkakörben foglalkoztatottak is lehetnek, akik esetenként munkaidejük egy részében oktathatnak is (49/1993. kormányrendelet: a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvénynek a központi költségvetési szervként működő kutató- és kutatást kiegészítő intézeteknél és kutatókat foglalkoztató egyes intézményeknél történő végrehajtásáról).

A felsőoktatásban a hallgatók tanulásának segítésére külön munkakörök (pl. mentor, tutor) nincsenek. Erre az intézmények által – esetlegesen, különböző szervezeti keretek között - létrehozott diáktanácsadói, közte a karrier-tanácsadói, pszichológiai, jogi, tanulási tanácsadói hallgatói szolgáltatási háttérintézményekben van mód. Egyedül a fogyatékos hallgatók speciális igényeinek támogatására írja elő jogszabály az ún. koordinátorok alkalmazását, de ők is többnyire az oktatói munkakörük mellett kapják ezt a feladatot.

Munkahely, foglalkoztatás

A felsőoktatásban dolgozók munkahelye főiskola vagy egyetem, mely fenntartó szerint állami, illetve magán és egyházi felsőoktatási intézmény lehet. A fenntartó szerint annyiban eltérő az oktatók foglalkoztatása (1992 óta, az egyházi intézmények állami elismerését követően), hogy az állami felsőoktatási intézményekben foglalkoztatottak közalkalmazottak, míg a nem állami intézmények oktatói nem azok (jóllehet központi megállapodások születtek arról, hogy a Munka Törvénykönyvének (1992. évi XXII. Törvény) szabályai szerint kötött munkaszerződések feltételei többségében megegyezzenek a közalkalmazottakra érvényes előírásokkal).

A nyugdíjra jogosultság elérését, a 62. életévet követően a további foglalkoztatásról az intézményvezető dönt. Vezetői megbízás 65 év felett azonban nem látható el, tanári munkakörben oktató a 70. életévig foglalkoztatható, ezt követően megbízással láthat el oktatói feladatot.

Életkor és nem szerinti megoszlás

1. táblázat A felsőoktatásban dolgozó oktatók életkori és nemi megoszlása						
2004/2005	TELJES MUNKAIDŐS			RÉSZ-MUNKAIDŐS	ÖSSZESEN	
	ÖSSZESEN	NŐK			ÖSSZESEN	NŐK
KEVESEBB MINT 25 ÉVES	70	35	50%	15	85	0,45%
25-34 ÉVES	3 389	1 531	45%	336	3 725	19,67%
35-44 ÉVES	4 033	1 620	40%	375	4 408	23,28%
45-54 ÉVES	4 568	1 908	42%	568	5 136	27,12%
55-64 ÉVES	4 158	1 341	32%	523	4 681	24,72%
TÖBB MINT 65 ÉVES	674	93	14%	229	903	4,77%
ÖSSZESEN	16 892	6 528	39%	2 046	18 938	100,00%

Forrás: OM statisztikák

Az oktatói címmel rendelkező és az egyéb oktatói munkakörökben teljes- vagy rész-munkaidőben, illetve megbízással foglalkoztatottak számát lásd a 7. sz. mellékletben.

Bérezés

Az oktatóknak a felsőoktatási törvényben meghatározott munkakörei szerinti bérezését a *közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény* - iskolai végzettséghez és a szolgálati idő hosszához kötött előmeneteli rendszerre vonatkozó - általános szabályai figyelembe vételével szabályozzák. 2000-től a felsőoktatásban az oktatói címmel járó munkakörökben foglalkoztatott oktatók közalkalmazotti besorolását - saját kategóriák és mértékek megalkotásával – külön rendeletben (33/2000 (XII.26.) OM rendelet a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény felsőoktatásba való végrehajtásáról) határozták meg, a többi oktató alpbérezése a közoktatási intézményekben dolgozó tanárokéval azonos.

A közalkalmazottaknak fizetendő illetmények minimum összegét az iskolai végzettségtől függő fizetési osztályba, valamint a szolgálati idő hossza szerinti fizetési fokozatba történő besorolás alapján állapítják meg. Így egy 140 cellás bértábla tartalmazza a besorolás szerinti garantált illetmény mértékét (lásd 2. sz. melléklet).

A felsőoktatási oktatók illetményrendszere abban tér el az egyéb közalkalmazottakétól, hogy a címmel meghatározott oktatói munkakörökhöz 1-3. közötti fizetési fokozatokat rendeltek az adott munkakörben eltöltött idő függvényében. A kiindulási pont az egyetemi tanári munkakör 1. fizetési fokozata, amelyhez a költségvetési törvényben egy garantált összeget állapítanak meg. Ez 2005-ben 440 400 Ft (1617,6 EUR, 1 EUR=250 HUF)). A többi munkakörhöz kapcsolódó illetmény a fizetési fokozatnak és az egyetemi tanári garantált illetményhez való arányszámnak a függvénye. Így pl. egy kezdő tanársegéd alapfizetése (a pótlékok nélkül) minimum 180 ezer (720 EUR), a főiskolai/egyetemi adjunktus 200-220 ezer (800-880 EUR), a docens 240-300 ezer (960-1200 EUR), a főiskolai/egyetemi tanár 330-440 ezer forintot (1320-1760 EUR) tesz ki. Az ennél magasabb (2. és 3.) fokozatokban a fenti összegek 3-6 %-kal, azaz 13 – 26 ezer Ft-tal (52-104 EUR) növekedhetnek.

Az oktatók pótlékrendszere alapvetően a vezetői megbízáshoz, illetve a speciális tudáshoz kapcsolódik, területi pótlékot nem kapnak. A vezetőkön kívül pótlékra jogosult az oktatói munkakört betöltő művésztanár, mérnök tanár, nyelvtanár, műszaki tanár. A pótlékok mértékét a jogszabály pontosan meghatározza. Speciális juttatás a „Professor Emeritus” címet viselőknél a felsőoktatási intézmény által adható jövedelem.

Az illetményrendszert kiegészíti a 2001-ben bevezetett oktatói-kutatói ösztöndíjrendszer, amely nagy számban tudja – három éves időtartamra – anyagi támogatáshoz juttatni a szakma képviselőinek elitjét.

A felsőoktatási intézmények a bérek fedezetét biztosító költségvetési forrást a legutóbbi évtized során a képzési normatíva hallgatói létszám alapján számított támogatásának részeként kapták meg. A 90-es évek végén a vállalkozói szféra és a közszektor között a bérkülönbség 30–40%, a felsőoktatási intézmények tekintetében 55% volt. Az ország gazdasági-társadalmi fejlődését meghatározó felsőoktatási intézmények javadalmazása jelentősen elmaradt az oktatók, kutatók által teljesített, tőlük elvárt eredménytől. Teljeskörű bérrendezésre ugyan sokáig nem volt lehetőség, de a '90-es évek közepétől a bérhelyzet javítása érdekében több lépés is történt:

- 1997-ben – a differenciált minőségi oktatói bérezés első lépéseként – Széchenyi professzori ösztöndíjat vezettek be, amely 2000 minősített oktató-kutató számára biztosított kiemelt támogatást (mértéke a minimálbér ötszöröse volt). Később a külföldi illetőségű, nemzetközi tudományos életben elismert oktatók, kutatók magyarországi alkalmazását elősegítő ösztöndíj is létesült.
- Bevezették a képzés normatív támogatásán felül a kutatástámogatást, illetve teljesítményre ösztönző pályázat útján elnyerhető programfinanszírozási elemekkel is bővült a felsőoktatási intézmények támogatása. Majd a tanári és docensi munkakörökben foglalkoztatottak oktatói minőségi illetménykiegészítése, azután a közalkalmazotti bértáblát kiegészítő szakmai szorzó bevezetése is lehetővé vált.
- Folyamatosan bővült a doktori képzésben résztvevők száma és képzésük támogatásának aránya, továbbá lehetőség nyílt a doktoranduszok oktatási feladatvállalására, posztdoktori állásrendszer kialakításával és új ösztöndíjak bevezetésével.
- A döntő változásra 2002. szeptember 1-jétől került sor, amikor a felsőoktatásban dolgozó oktatók és kutatók esetében 50%-os béremelésre került sor, a már említett új, önálló bértábla kialakításával.

2. AZ ISKOLARENDSZERŰ SZAKKÉPZÉSBEN (SZAKKÉPZŐ ISKOLÁKBAN) DOLGOZÓ TANÁROK ÉS OKTATÓK

Típusok

A közoktatási és a szakképzési törvény szabályozása alapján szakképző iskolák tanárai és oktatói között az alábbi típusú szakembereket különböztethetünk meg:

- tanárok:
  - közismereti tárgyak tanárai (közismereti szakos tanár)
  - szakmai elméleti tárgyak tanárai (szakmai tanár)
- oktatók: a gyakorlati tárgyak oktatói, akik a szakképző iskolában a szakoktatók, a gazdálkodó szervezet által fenntartott tanműhelyben vagy munkahelyen pedig a gazdálkodó által foglalkoztatott gyakorlati oktatók lehetnek (váltakozó vagy tanulószervező képzés esetén).

A közismereti szakos tanár a közoktatás általános műveltség megszerzésére irányuló iskolai oktatás alsó- és felső-középfokú szakaszában taníthatja a szakképzettségének megfelelő tantárgyat (a jelenlegi rendszerben főiskolai szintű végzettséggel általános iskolában és a szakiskola 9-10. általánosan művelő évfolyamán, egyetemi végzettséggel a szakközépiskola és gimnázium 9-12. évfolyamán lehet tanítani). A közoktatás különböző területeire a jelenlegi felsőoktatási alapképzési szak mintegy negyede, vagyis száznál több szak készít fel.

A szakmai elméleti tárgyak oktatója a szakmai tanár, amely gyűjtőfogalom. Az egyes tanári szakokon szerezhető szakképzettségek alapján az alábbi nagyobb csoportok különülnek el, melyeket a különböző felsőoktatási szakcsoportoknak a szakképzés szakmacsoportjainak megfeleltethető területei szerint nevezhetjük meg:

- mérnök-tanár (a műszaki szakmacsoportok szakmáinak szakképzéséhez)
- agrár (mezőgazdasági) mérnök-tanár (az agrár szakmacsoportok szakmáihoz)
- közgazdász-tanár (az üzleti és gazdasági szakmacsoportok szakmáihoz)
- egészségügyi-tanár (az egészségügyi szakmacsoportok szakmaiban)
- művész-tanár.

A művész-tanárok csoportja annyiban rendhagyó, hogy a főiskolai szintű művésztanárok az alapfokú művészetoktatásban (a kötelező oktatási intézményektől elkülönült, külön szabályok szerint létrehozott közoktatási intézményrendszerben, pl. zeneiskolában) taníthatnak. (Az alapfokú művészetoktatásban tanulók 6 éves kortól egészen a felnőttkorig önként iratkozhatnak be, párhuzamosan az iskolai tanulmányaikkal, de a 6 vagy ennél több éves tanulmányok sem eredményeznek olyan bizonyítványt, amely automatikusan jogosítana a művészeti szakképzés megkezdésére.) Emellett a többi szakközépiskola rendszere szerint működő művészeti szakközépiskolák is léteznek, ahol az egyetemi szinten végzett művésztanárok tanítanak.

Nem soroljuk hagyományosan a szakmai tanárok körébe, de részben szakmai tanárként alkalmazhatók az alábbi szakképzési területek tanárai is:

- a sport szakmaterületének tanárai (akik a közismereti testnevelő-tanári szakon szerzett szakképesítéssel a sport-szakképzésben is oktathatnak)
- a szociális, illetve az oktatási OKJ-s szakmák egyes szaktárgyainak tanítására felkészített tanárok (pl. gyógypedagógia-tanár, kulturális antropológia-tanár, szociológia-tanár, pszichológia-tanár, pedagógia-tanár), akik – ha ilyen közismereti tárgyak vannak – a közoktatás általános műveltséget megalapozó szakaszában is taníthatnak (és általános feladatokat is elláthatnak, pl. a pszichológia-tanár iskolapszichológusként is alkalmazható)
- az informatikai, környezetvédelmi, stb. szakterületek besorolása is kétféle lehet: attól függően, hogy ezek közismereti tárgyként vagy szakmai tantárgyként funkcionálnak, kétféle tanárszakon készítik fel őket.

A tanárok fenti típusaitól egyértelműen elkülönül, így az oktatók csoportjába sorolható a szakoktató, amely szintén több szak gyűjtőneve. Jelenleg négy szakon szerezhető szakoktatói szakképzettség:

- mezőgazdasági szakoktató
- műszaki szakoktató
- gazdasági (kereskedelmi és vendéglátási) szakoktató
- egészségügyi szakoktató szakon (ez utóbbi a bolognai rendszerű alapszakok között nem szerepel, tehát e területen megszűnik a szakoktató-képzés; az iskolarendszeren kívüli képzésben azonban 2001 óta felsőfokú egészségügyi végzettséggel és szakképesítéssel, továbbá legalább 2 év szakmai gyakorlattal rendelkezők számára megszerezhető egy jelenleg ISCED 5B szintű OKJ-s egészségügyi gyakorlatvezető

szakképesítés is, mely azonban ISCED 4C szintűre változik a 2006-ban bevezetendő új OKJ-ban).

A közoktatási törvény 17. §-a megengedi a szakképzés szakirányának megfelelő felsőfokú (ISCED 5A) végzettséggel és szakképzettséggel rendelkezők pedagógusi munkakörben való alkalmazását is a szakmai elméleti és gyakorlati tárgyak oktatásához, illetve határozott időre alkalmazhatók a képzés szakirányának megfelelő ISCED 4C vagy 5B szintű OKJ-s szakképesítéssel és legalább 5 év szakmai gyakorlattal rendelkezők is, amennyiben a szakképzés elméleti vagy gyakorlati tárgyainak oktatására nincs a képzés szakirányának megfelelő tanárszak. A szakképző intézmények jelentős hányadban alkalmaznak ilyen, tanári képesítés nélkül tanító tanárokat azon tárgyak tanítására is, amelyekben létezik megfelelő tanárszak (a képzés konzekutív modellje miatt ugyanis a szakmai tanárok a verseny-gazdasági szférában is dolgozhatnak, amelynek az elszívó hatásával nem versenyezhet az iskolai közalkalmazotti bérezés).

Az oktatók csoportjába tartozik még a gyakran mestercímmel (esetleg szakoktatói képesítéssel) rendelkező gyakorlati oktató, aki az együttműködési megállapodás keretében vagy tanulószerveződés alapján gazdálkodó szervezetnél folyó képzésben vehet részt. A szakképzési törvény alapján gyakorlati oktatóként olyan (büntetlen előéletű) személy alkalmazható, aki megfelelő szakirányú szakképesítéssel és legalább 5 éves (egyedi munkahelyen folyó képzésben 2 éves) szakmai gyakorlattal rendelkezik, ugyanakkor ezen oktatók kiválasztása során előnyben kell részesíteni a mestervizsgával vagy szakoktatói képesítéssel rendelkezőket.

Az alábbi táblázat a szakos (közismereti vagy szakmai elméleti tárgyat tanító) és a szakmai gyakorlati oktatást végző pedagógusok legmagasabb képesítéseit mutatja a 2004/2005. tanévben.

2. táblázat Fő munkaviszony keretében, pedagógus munkakörben alkalmazott pedagógusok számának nyitóállománya pedagógiai képesítés és munkakör szerint					
		Szakos tanítást végző*		Szakmai gyakorlati oktatást végző	
		NUMBER	%	NUMBER	%
PEDAGÓGIAI KÉPESÍTÉS	KÖZÉPISKOLAI TANÁR	33479	79	474	12
	GYÓGYPEDAGÓGUS	750	2	22	1
	SZAKOKTATÓ	666	2	1695	43
	PEDAGÓGIAI KÉPESÍTÉSSEL RENDELKEZŐ EGYÉB FELSŐFOKÚ VÉGZETTSÉGŰ	4649	11	486	12
PEDAGÓGIAI KÉPESÍTÉSSEL NEM RENDELKEZŐ EGYÉB FELSŐFOKÚ VÉGZETTSÉGŰ		1137	3	285	7
PEDAGÓGIAI KÉPESÍTÉSSEL NEM RENDELKEZŐ SZAKMAI TÁRGYRA KÉPESÍTETT		888	2	334	8
PEDAGÓGIAI KÉPESÍTÉSSEL NEM RENDELKEZŐ KÖZÉPFOKÚ VÉGZETTSÉGŰ		634	2	638	16
ÖSSZESEN		42203	100	3934	100

* a statisztikák ide sorolják az alacsonyfokú művészetoktatásban tanító különböző hangszeres művésztanárokat is

Forrás: OM statisztikák

Az Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézet (ETI) 2005-ben folytatott országos felmérése szerint az egészségügyi szakképzésben az országos átlagot tekintve a szaktanárok 15%-a nem rendelkezik felsőfokú végzettséggel, és a tantestület megfelelő szakmai összetételének biztosítása különösen a nagyobb, több tanulócsoporttal működő intézmények esetében jelent problémát. Az iskolán kívül folyó szakmai gyakorlati képzésben a gyakorlatvezetők 83%-a felsőfokú végzettséggel is rendelkezik szakmája mellett, az OKJ-s egészségügyi gyakorlatvezető képzés 2001. évi bevezetése eredményeként pedig megjelentek a gyakorlatvezetők közt a speciálisan erre a pedagógiai feladatra kiképzett szakemberek is (17%).

A fenti tanár/oktató típusok mellett a speciális igényű tanulók számára szakmai alapképzést kínáló speciális szakiskolák foglalkoztatnak gyógypedagógusokat is, illetve az iskolák a nevelő-oktató munkát segítő munkaköröket is létesíthetnek, melyek betöltőit tanulássegítőnek nevezhetjük: pl. iskolapszichológus, szociálpedagógus, szabadidőszervező, stb.

Munkahelyük, alkalmazásuk

Iskolai rendszerű szakképzést folytató oktatási intézmények:

- a szakiskola,
- a szakközépiskola,
- a speciális *szakiskola*,

amelyek az *1993. évi LXXIX. közoktatási törvényben* meghatározott közoktatási intézmények körébe tartoznak.

A szakmai tanár és a szakoktató a közoktatási intézményekben pedagógus munkakör betöltésére jogosító szakképzettségnek számít. A közoktatási intézmények fenntartó szerint állami, illetve magán és egyházi intézmények lehetnek, eszerint annyiban eltérő a tanárok/oktatók foglalkoztatása, hogy az állami intézményekben foglalkoztatottak közalkalmazottak, míg a nem állami intézmények oktatói nem azok (jóllehet központi megállapodások születtek arról, hogy a Munka Törvénykönyvének szabályai szerint kötött munkaszerződéseik feltételei többségében megegyezzenek a közalkalmazottakra érvényes előírásokkal).

A pedagógusok iskolai alkalmazásakor a munkáltató (iskolaigazgató) ítéli meg, melyik tantárgyhoz melyik szerzett szakképzettség a megfelelő. A Ktv. 17. §-a ugyanis csak a közoktatás oktatási-nevelési szakaszainak szintje (alapfokú-, alsó- és felső-középfokú), illetve a közoktatási intézmény-típusok szerint szabja meg a tanárok végzettségi szintjének fokát, de a szakképzettség megfelelőségét tekintve csak általánosságban fogalmaz (a tantárgynak vagy az oktatott szakma szakirányának megfelelő tanári szakképzettséget ír elő). A törvény e §-a a szakképzési évfolyamokon a szakiskola és a szakközépiskola elméleti és gyakorlati tárgyai szerint tesz különbséget: a szakképzettségek között csak a tanári szakképzettséget nevesíti, mind az elméleti, mind a gyakorlati tárgyak oktatására, a középiskolában is megengedve a főiskolai szintű végzettséget.

Életkor és nem szerinti megoszlás

3. táblázat Fő munkaviszony keretében, pedagógus munkakörben alkalmazott pedagógusok számának nyitóállománya életkor és nem szerint, oktatási szintenként										
		SPECIÁLIS SZAKISKOLÁBAN		GIMNÁZIUM, SZAKKÖZÉPISKOLA 9-12. ÉVFOLYAMÁN, SZAKISKOLÁBAN		SZAKKÖZÉPISKOLA SZAKKÉPZŐ ÉVFOLYAMÁN	FELSŐFOKÚ SZAKKÉPESÍTÉSÉRT TANULÓKAT	ALAPFOKÚ MŰVÉSZETOKTATÁSBAN	ÖSSZESEN	
		KÖZISMERETI	SZAKMAI	KÖZISMERETI	SZAKMAI				FŐ	%
		TÁRGYAK		TÁRGYAK						
KORCSOPORT	KEVESEBB MINT 25 ÉVES	14	13	852	202	78	11	776	1946	3
	EBBŐL NŐ	13	8	657	104	45	7	500	1334	-
	25-34 ÉVES	123	82	9923	1526	1011	146	2869	15680	44
	EBBŐL NŐ	90	48	7291	846	583	103	1931	10892	-
	35-44 ÉVES	182	105	8401	1774	1029	136	2491	14118	25
	EBBŐL NŐ	132	76	5956	960	538	81	1674	9417	-
	45-54 ÉVES	244	160	7750	3150	1352	169	1917	14742	26
	EBBŐL NŐ	184	86	5621	1478	676	120	1251	9416	-
	55-64 ÉVES	108	69	4119	2235	886	84	1055	8556	15
	EBBŐL NŐ	72	23	2608	612	349	49	656	4369	-
	TÖBB MINT 64 ÉVES	10	3	390	114	87	6	227	837	1
	EBBŐL NŐ	6	2	185	28	38	2	128	389	-
	ÖSSZESEN	681	432	31435	9001	4443	552	9335	55879	100
EBBŐL NŐ	497	243	22318	4028	2229	362	6140	35817	-	
		73%	56%	71%	45%	50%	66%	66%	64%	-

Forrás: OM statisztikák (2004/2005)

Az országos statisztikai adatgyűjtés az iskolatípusokra vonatkozóan is gyűjt adatokat, bár azok nem tesznek különbséget a közismereti/szakmai tanárok és oktatók között.

4. táblázat Fő munkaviszony keretében pedagógus munkakörben foglalkoztatottak iskolatípus és nem szerint			
FELADATELLÁTÁSI HELYEK TÍPUSA	ÖSSZESEN	NŐK	
		FŐ	%
SZAKISKOLA	8421	4215	50
SPECIÁLIS SZAKISKOLA	878	572	66
SZAKKÖZÉPISKOLA	19960	12477	63
ÖSSZESEN	29259	17264	60

Forrás: OM Oktatás-statisztikai Évkönyv 2004/2005

A szakképző intézményekben azonban csak a közismereti oktatás befejezése után (szakiskolában a 10., szakközépiskolában a 12. évfolyam után) kezdődhetnek a szakképzési évfolyamok (s a szakképzésre való előkészítés a közismereti oktatás

időszakában is csak mintegy negyedrészen történhet), így a szakmai tanárok/oktatók száma (az alapfokú művészetoktatást leszámítva 14428) a középiskolákban és szakiskolában közismereti tárgyat oktató tanárokhoz (32116) képest jóval alacsonyabb.

Bérezés

A közalkalmazotti jogállásban dolgozó tanárok és oktatók bérezése a közalkalmazotti törvényben meghatározott előírások alapján a közoktatásban dolgozóakra kiadott OM-rendelet bértáblája szerint alakul (lásd 2. sz. melléklet). E jogállással együtt jár, hogy garantált előmeneteli és illetményrendszer kapcsolódik hozzá, ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy a tanárt három évente kötelező eggyel magasabb fizetési fokozatba sorolni.

A bértáblában, melynek garantált minimum összegeit az Országgyűlés törvényben állapítja meg, a felsőfokú végzettséget igénylő munkakörökbe a D fizetési osztálytól felfelé lehet besorolni a közalkalmazottakat, így a tanárokat és szakoktatókat is. A 2002. évi bérrendezés a garantált minimumokat 50 %-kal megemelte. Ennek alapján egy egyetemi szinten végzett pályakezdő tanár (pótlékok nélkül) 108 ezer Ft-ot (432 EUR), a hosszú szolgálati idő miatt a legmagasabb fokozatot elérő tanárok ennek mintegy a kétszeresét, 200-240 ezer Ft (800-960 EUR) körüli alapfizetést kaphatnak.

A tanári fizetés mindenkor legalább két részből állt: a besorolás szerinti bérből és a különböző (pl. vezetői, osztályfőnöki, munkaközösség-vezetői stb.) feladatokat elismerő pótlékokból. A jelenlegi szabályozás a pótlékokat kötelezően fizetendő és adható pótlékokra bontotta. A túlóradíj és a pótlékok egy része kötelező, a jogszabály mindkettő esetében a minimum összeget tartalmazza (az igazgatói pótlék például 47 ezer forint, 188 EUR, a helyetteseké ennek a fele, a többi feladathoz kapcsolódó pótlék 4-6 ezer Ft, 16-24 EUR).

3. A FELNŐTTKÉPZÉSBEN DOLGOZÓ TANÁROK

A felnőttképzés keretében folyó szakképzés akkor számíthat szakmai alapképzésnek, ha az abban résztvevők tankötelezettségüket gimnázium elvégzésével teljesítették és első OKJ-s szakképesítésüket iskolarendszeren kívüli szakképzés keretében szerzik meg. Ebben az esetben a nekik kínált szakképzés folytatására, személyi és tárgyi feltételeire (a felnőttképzési törvény és végrehajtási rendeletein kívül) ugyanazok a jogszabályok vonatkoznak, mint az iskolarendszerű szakképzésre (szakképzési törvény és 45/1999 (XII. 13.) OM rendelet).

További információt a 0603 fejezet felnőttképzésben dolgozóakra vonatkozó részeiben talál.

A pedagógusok rekrutálása

A pedagógusi foglalkozások – így a szakmai tanári vagy oktatói foglalkozás - népszerűsítésének nincsenek eszközei. A rekrutációnak szintén nincs országosan kialakult módszere. A felsőoktatási intézmények az Oktatási Közlönyben hirdetik meg a felsőoktatási oktatók pályázatait, a közoktatásban dolgozók álláshirdetéseit pedig emellett (mivel itt csak a nyilvános meghirdetés kötelező) egyéb újságok, folyóiratok (többnyire a legnagyobb példányszámú pedagógiai hetilap, a Köznevelés) a munkaadók által fizetett és megfogalmazott formában közlik. A kínált tanári állásokat különböző internetes weblapokon is meghirdethetik. A felnőttképzésben dolgozók álláshirdetéseit a gazdasági szektorban szokásos álláshirdetési technikák szerint jelennek meg.

060201 A SZA TANÁRAINAK ALAPKÉPZÉSE

Az, hogy a tanároknak és oktatóknak ugyanazon a területen legyen szakképzettsége (mégpedig az oktatók szintel legalábbis azonos szinten), mint amely szakképzettséget nyújtó képzési területen oktatnak, mind a felsőoktatásban, mind a közoktatásban (e szektorok megkülönböztetésének magyarázatát lásd a 0601 fejezetben) elsőrendű követelmény. Az oktatáshoz elvileg szükséges emellett az ún. tanári mesterségre: a pedagógusi foglalkozásra felkészítő szakképzettség (a mi terminológiánk szerint a tanári képesítés) is.

A felsőoktatás tanárai esetén az oktatott szakterületeknek megfelelő szakképzettséget nem írja elő jogszabály, bár ezt a pályázónak az adott munkakörre való felvétele során az intézmény természetesen vizsgálja. Nem feltétel a pedagógiai jellegű (tanári) szakképzettség sem (de ezt az előzővel szemben általában nem is veszik figyelembe). A felsőoktatási törvény az oktatók alkalmazásához csupán a végzettség egyetemi szintjét írja elő (mely kivételként meghatározott esetekben – pl. olyan művészeti területen, ahol korábban csak főiskolai szintű képzés volt - főiskolai szintű is lehet).

Az iskolarendszerű szakképzésben tanárai esetében viszont a tanári szakok – és ugyanígy a szakképzés gyakorlati elemére felkészítő szakoktatói szakok is – e két kritériumnak egyszerre felelnek meg: az egyes szakterületek szerint különböző szakképzettséget és a pedagógus-foglalkozásra felkészítő közös tanári képesítés (a szakoktatói szakok esetében a pedagógiai modul) elemeit egyaránt tartalmazzák.

A felnőttképzésben folytatható OKJ-s szakmai képzések részben szakmai alapképzésnek is tekinthetők, az itt dolgozó tanárok és oktatók alapképzése azonban szintén az alábbiakban bemutatott intézményekben és formában történik (nincs külön képzésük).

1. A FELSŐOKTATÁSBAN DOLGOZÓ TANÁROK ALAPKÉPZÉSE

Nincs ilyen: egyetemi szintű végzettséggel és szakképzettséggel alkalmazhatók, külön az oktatói munkakörre nem kapnak felkészítést (a munkakör betöltése nem kötött konkrét szakképzettséghez).

2. AZ ISKOLARENDSZERŰ SZAKKÉPZÉSBE DOLGOZÓ TANÁROK ALAPKÉPZÉSE

Az iskolarendszerű szakképzés tanárainak – ugyanúgy, mint (szinte) valamennyi pedagógus munkakörben alkalmazottnak – a felkészítése a felsőoktatásban történik.

A tanárképzésben az egyes szakokat az adott szakcsoport nem tanári szakjaival együtt határozták meg a képesítési követelményekről kiadott kormányrendeletek (lásd 5. sz. melléklet). A tanári (közismereti és szakmai, valamint a szakoktatói) szakok így a szakterület szerinti felsőoktatási szakcsoportok (az új felsőoktatási rendszerben: képzési területek) más, nem tanári szakjai között szerepelnek (lásd 1. sz. melléklet). Külön rendelet (*a tanári képesítés követelményéről szóló 111/1997 (VI. 27.) korm. rendelet*) határozta meg a tanári foglalkozásra felkészítő, minden tanárszakon közös képzési elemet, amelyet az egyes szakcsoportok rendeleteiben – az egyes szakcsoportok által meghatározott különböző képzési szerkezet mellett – érvényesíteni kellett.

A 77/2002 (IV. 13.) un. kreditrendelet csoportosította a nyolcféle szakcsoport tanári szakjait (bölcész, természettudományi, testkultúrális, művészeti, agrár, műszaki, gazdasági, egészségügyi, amelyek közül az utolsó öt tartalmaz szakmai tanárszakokat):

- közismereti vagy szakmai tanárképzési céljuk szerint,
- ez sorolta a szakoktatói szakokat is a szakmai tanárképzési csoportba;
- ez csoportosította a tanári szakcsoportokat a képzési szerkezetük szerint (vagyis, hogy a konkurrent vagy a konsekutív modell szerint épül-e össze a szakterületi és a pedagógiai - a tanári képesítés megszerzésére irányuló - képzési elemük, a konsekutív modellt kettős oklevelet adó tanárszakoknak nevezve);
- ez korrigálta a különböző szakcsoportok rendeleteiben lévő eltéréseket (a harmonizációra a tanári képesítés követelményeinek minden tanári szakon azonos érvényesülése érdekében, a tanári képesítéssel együtt kilenc rendelet eltérő időben történt megalkotása miatt volt szükség)
- ez határozta meg a tanári képesítés követelményeinek össz-kreditértékét (a közismereti kétszakos képzésben 50, a szakmai tanárképzésben 60 kreditponttal), illetve
- ez adta meg a tanári képesítés tartalmi moduljai szerinti egységek legkisebb kötelező kreditértékeit is.

Szakmai tanárképzés szakcsoportonként az alábbi képző intézményekben folyik jelenleg (lásd 3. és 4. sz. mellékletek):

- Műszaki: főiskolai szintű tanárképzést 4 műszaki (illetve többprofilú) főiskola (amelyből az egyik 2002-től egyetemi rangot kapott), illetve 3 egyetem műszaki főiskolai kara folytat; egyetemi szintű mérnöktanárképzést egy műszaki egyetem és egy (korábban agrár, ma regionális) egyetem végez. Az egyetemek és a főiskolák a mérnöki szakokra épülően a tanári képesítés megszerzésére irányuló kiegészítő tanárképzést és szakoktató-képzést is folytatnak.
- Közgazdasági: főiskolai szintű tanárképzés és szakoktató-képzés egyetlen területen, a kereskedelmi és vendéglátóipari profilú főiskolán, az integráció nyomán a budapesti gazdasági főiskolához csatolt karán folyik. Ez (és két egykori tanárképző főiskola) néhány éve képez a közismereti tanár szaknak számító újabban megalapított háztartásökönómia-életvitel tanár szakon is. Egyetemi szintű közgazdász-tanárképzést egy szakegyetem végez. A tanári képesítés megszerzésére mindkét helyen kiegészítő képzés is folyik.
- Agrár: főiskolai szintű képzést egy egyetem főiskolai kara folytat, egyetemi szintű tanárokat 4 korábbi agráregyetemen, ma egyetemi karon képeznek. Ebből kettő a főiskolai szintű szakokra épülő tanárképzést, illetve szakoktató-képzést is folytat. Az agrármérnöki szakokra épülő tanári képesítés megszerzésére irányuló kiegészítő képzést valamennyi intézmény folytathatja.
- Egészségügyi: az egészségügyi szakmai tanári szak létesítésére, melynek csak egyetemi szintű változata van és nem nyújt kettős szakképesítést - hosszú évtizedekig tartó hiányt pótolva – 2002-ben került sor. Ez, és a főiskolai szintű szakoktató-képzés egy orvosgyetem egészségügyi főiskolai karán folyik (utóbbi a többciklusú szerkezetre való áttéréskor megszűnik, elsősorban a tanárszak létesítése okán.)

Amint azt a 0602 fejezetben már részleteiben jellemeztük, az iskolarendszerű szakképzésben dolgozó tanárok/oktatók alkalmazási feltételeit szabályozó Ktv. 17. §-a csak az oktatási-nevelési szakaszok szintje, illetve a közoktatási intézmény-típusok szerint szabja meg a tanárok végzettségi szintjének fokát, de a szakképzettség megfelelőségét tekintve csak általánosságban fogalmaz (a tantárgynak vagy az oktatott szakma szakirányának megfelelő tanári szakképzettséget ír elő). Nem változik az egyes iskolatípusokban az alkalmazási feltétel az adott szakmai tanárszakon szerezhető főiskolai vagy egyetemi végzettség szintje szerint sem. A tanítandó szaktárgyakat az határozza meg, hogy az adott szakmacsoport szakiránya és az adott tanárszakon szerzett szakképzettség azonos-e, amelyet az iskola igazgatója állapít meg.

A szakmai tanárok képzésbe történő felvétel előtti jelentkezésére nincs specializálódott tanácsadó rendszer, bár a pálya- és szakválasztást általában segítő szolgáltatás létezik. Ilyen egyrészt a középiskolások által igénybe vehető pályaválasztási tanácsadás, melynek működtetése a közoktatási törvény szerint a pedagógiai szakszolgálatok egyik típusának feladata, ellátása kötelező megyei feladat. Másrészt az Országos Felvételi Iroda (az OFI) nyújt olyan számítógépes tanácsadási szolgáltatást (<http://felvi.hu>) valamennyi felsőoktatási területre vonatkozóan, amely a Felvételi tájékoztatóban meghirdetett szakokat és képzőhelyeket a tanácskérő érdeklődésnek megfelelően válogatja össze.

3. A FELNŐTTKÉPZÉSBEN DOLGOZÓ TANÁROK ALAPKÉPZÉSE

Amennyiben a felnőttképzésben pedagógiai képzettségű tanárokat alkalmaznak, az ő képzésük ugyanazon formában és felsőoktatási intézményekben történik, mint a szakmai alapképzés (szakképző iskolák) tanárai esetében, így képzésük megegyezik azzal, amit e fejezetben (és az alábbi alfejezetekben) leírtunk.

További információkat (a felnőttképzésben való alkalmazás felvételi követelményeit, illetve a munkába lépést követő minőségellenőrzési rendszert illetően) a 0603, 06030101 és a 06030104 fejezetekben talál.

06020101 FELVÉTELI KÖVETELMÉNYEK

Az, hogy a tanároknak és oktatóknak ugyanazon a területen legyen szakképzettsége (mégpedig az oktatóknak szintnél magasabb vagy legalábbis azonos), mint amely szakképzettséget nyújtó képzési területen oktatnak, mind a felsőoktatásban és az iskolarendszerű szakképzésben elsőrendű követelmény.

A felsőoktatás tanárai esetén az oktatott szakterületeknek megfelelő szakképzettséget nem írja elő jogszabály, bár ezt a pályázónak az adott munkakörre való felvétele során az intézmény természetesen vizsgálja. Nem feltétel a pedagógiai jellegű (tanári) szakképzettség sem (de ezt az előzővel szemben általában nem is veszik figyelembe). A törvény az oktatók alkalmazásához csupán a végzettség egyetemi szintjét írja elő (mely kivételként meghatározott esetekben – pl. olyan művészeti területen, ahol korábban csak főiskolai szintű képzés volt - főiskolai szintű is lehet).

Az iskolarendszerű szakképzésben (a szakképző iskolákban) dolgozó tanárok iskolai végzettségére és szakképzettségére vonatkozó követelményeit a közoktatási törvény szabályozza. A jelenlegi jogszabályok alapján

- a szakiskola 9-10. évfolyamán közismereti tárgyat a tantárgynak megfelelő szakos (főiskolai vagy egyetemi) tanári képesítéssel (ISCED 5A);
- a szakközépiskola 9-12. évfolyamán közismereti tárgyat a tantárgynak megfelelő szakos egyetemi szintű tanári (ISCED 5A), a művészetek, a testnevelés, a technika-gyakorlati foglalkozás tantárgyak esetén a tantárgynak megfelelő főiskolai tanári képesítéssel (ISCED 5A);
- szakképző iskolában a szakmai elméleti tantárgyat, szakmai előkészítő/alapozó és a pályaaorientáció ismeretét képezés szakirányának megfelelő (főiskolai vagy egyetemi) tanári vagy a képzés szakirányának megfelelő felsőfokú képesítéssel (ISCED 5A)

rendelkezők taníthatnak.

A tanárképzésbe történő felvételnek nincsenek külön szabályai. A felsőoktatás minden szakján felvételi követelmény az érettségi vizsga (mely gimnáziumban, illetve a

szakképző iskolatípusok közül a szakközépiskolában szerezhető meg). Egyéb feltétel (pl. nyelvvizsga) csak meghatározott esetekben (idegen nyelven történő képzés esetén) lehet. A tanárképző (vagy egyéb) felsőoktatási szakokra történő felvételi eljárás során nincs lehetőség a nem-formális/informális tanulás mérésére és elismerésére; a tanárok rekrutálása során azonban van lehetőség az ilyen tanulás, pontosabban a szakmai tapasztalat elismerésére. Az 1993. évi LXXIX. közoktatási törvény alapján szakmai elméleti és alapozó tárgyak tanítására OKJ-s ISCED 4C vagy 5B szintű releváns szakképesítéssel rendelkező szakemberek is alkalmazhatóak (határozott időre), amennyiben nincs a képzés szakirányának megfelelő felsőfokú képzés és rendelkeznek legalább 5 év szakmai gyakorlattal.

A felsőoktatási felvételi rendszer 2 éve változott meg. Korábban a követelmények megállapítása – a felvételi eljárás rendjéről szóló 269/2000. (XII. 26.) kormányrendelet kereteit betartva - az egyes intézmények jogköre volt. Jelenleg azonban nincs felvételi vizsga, így kizárólag a középiskolai eredmények (és többletpontokként az ezen felüli külön teljesítmények, mint pl. a nyelvvizsga, emelt szintű érettségi) alapján számolják ki a felvételi pontszámokat. Csupán készségeket feltételező (pl. a művészeti, testnevelési) szakokon írt elő az új rendelet alkalmasságvizsgát is, amelyet a felsőoktatási intézmény szervez és értékel.

A felvételi eredménye pontszámokban jelenik meg egy 120 pontos skálán (és ehhez adódhatnak hozzá a többletpontok). Az érettségi vizsga átlageredményei és öt tantárgyból két-két évvégi jegy eredményéből áll össze a maximum 60 hozott pont. Ugyancsak 60 a szerzett pontok száma is, amelyet az adott szak szerint megadott tárgyak közül választható két tárgy érettségi eredményeiből számolnak ki.

Az intézmények - az Oktatási Minisztérium (OM) és az Országos Felsőoktatási Információs Központ (OFIK) szervezői közreműködésével - a felvételi pontok kiszámítása után a felvehető létszámok függvényében szakonként és képzési helyenként (ezen belül tagozatok és az állami finanszírozású, illetve a költségtérítéses forma szerint) határozzák meg a felvételi ponthatárokat. E ponthatár alatt elért pontszáma esetén át kell irányítaniuk a hallgatót az általa megadott rangsorban lévő következő helyre, illetve - ha az utolsó helyen is kevés volt a pontszáma - el kell utasítaniuk jelentkezésüket.

A pedagógusi szakokon a hallgatók - kevés kivétellel - első helyen általában az egyetemi szintű nem tanári szakot jelölik meg, majd a tanárit, illetve a főiskolai szintű frekventált szakokat, s csak utolsóként választják a főiskolai szintű tanári (legkevésbé a természettudományos tanár) szakokat, ami a pedagógus-pálya alacsony presztízisének a következménye. Emellett a duális képzési szerkezet, illetve a tanári és nem tanári szakok egymástól elkülönült volta is erősítette a kontraszelektációs hatást. Az új felsőoktatási képzési szerkezet egyik pozitív hatása éppen az lesz, hogy a tanári szakokra csak az első ciklus befejezése után, annak teljesítményei alapján válogatnak majd az intézmények a mesterképzésre kis hányadban felvehető jelentkezők közül.

06020102 KÉPZÉSI MODELLEK ÉS FOLYAMAT

Képzési modellek

A tanárszakok (és a szakoktatói szakok) képzési szerkezetét az egyes szakcsoportok határozták meg. Eszerint – ahogy a pedagógusképzés egészét bemutató alábbi táblázat is mutatja – a legtöbb szakmai tanárszak a kettős oklevelet nyújtó szakok csoportjába tartozik (konszekutív modell), a művészeti és egészségügyi szakmai tanári és a közismereti tanárszakok (kivéve az egyetemi bölcsészképzést) legnagyobb hányada (valamint a szakoktatói szakok) pedig a konkurrent modellhez.

A két modell között az a különbség, hogy a kettős oklevelet adó (tanárképes szakként meghatározott) szakokon az adott szakterületi képzés önálló oklevelet eredményez, és ráképzéssel (választható módon) szerzhető meg e szakon a tanári szakképesítésről szóló oklevél, míg a konkurrent modellben a két elem képzése kizárólag együtt folyhat, és a kiadott oklevél is egy, amelyben a szakképzettség: valamely szakos tanár. A konsekutív szerkezet „tisztá” formája a már megszerzett oklevél után kezdődő ún. tanári kiegészítő alapképzés, amely ezideig csak levelező formában, a hallgatók költségtérítésével folyhat. Emellett megkezdhető a tanári felkészítés az első oklevélhez vezető képzéssel párhuzamosan - a főiskolai szintű szakokon egy vagy két félévvel hosszabb képzési időben - állami finanszírozással is.

A szakterületi és a tanári elem aránya a konkurrent modellben 3:1 (főiskolai tanárképzésben), 4:1 (mind főiskolai, mind egyetemi szintű képzésben), illetve 5:1 (egyetemi szintű kettős oklevelet adó szakok esetén), a szak képzési idejétől, szerkezetétől és képzési szintjétől függően. A tanári képesítés eleme (az iskolai gyakorlatokkal együtt számolva) a képzés szintjétől függetlenül minden tanári szakon azonosan legalább 600 tanóra, egyes szakmai tanári szakcsoportokban (műszaki, agrár) pedig ennél 20 %-kal több (720 tanóra).

Az alábbi táblázat összefoglalja valamennyi pedagógusi foglalkozásra felkészítő alapképzési szakcsoport, így a tanári szakcsoportok jellegzetességeit.

A pedagógusképzés szerkezete									
SZAKCSOPORT	KÉPESÍTÉSI KÖVETELMÉNYEKET MEGHATÁROZÓ KORM. RENDELET SZÁMA	KÉPZÉSI SZINT, KÉPZÉSI IDŐ/ÉV		KÖTELEZŐ KÉTSZAKOSSÁG		SZAK FELÉPÍTÉSE SZERKEZETE		SZAKOK SZÁMA	EGYÉB JELLEMZŐ
		FŐISKOLAI	EGYETEMI	KÖTELEZŐ	NEM KÖTELEZŐ	EGY OKLEVÉL	KÉT OKLEVÉL		
ÓVODAPED. ÉS TANÍTÓI	158/1994. (XI. 17.)	3 és 4		x		x		5 (2 *nemzetiségi: 6-6 nyelven)	
TANÁRKÉPZÉS KÖZÖS TANÁRI ELEME	111/1997. (VI. 27.)	nincs szintje, minden szakon legalább 600 óra, a szakterületi képzéssel együtt legalább 6 félév, kettős oklevelet adó szakon a diploma utáni kiegészítő képzésben: 4 félév							
BÖLCSESZ TANÁR	129/2001. (VII. 13.)	4			x	x		20	közismereti
			5		x		x	28	közismereti
TERMÉSZETTUD. TANÁR	166/1997. (X. 3.)	4			x	x		9	közismereti
			5		x	x		8	közismereti
TESTKULTURÁLIS TANÁR	44/2002. (III. 21.)	4			x	x		3	közismereti
			4 vagy 5	x	x	x		3	közismereti
MŰVÉSZETI TANÁR	105/1998. (V. 23.)	4		x	2 szakon	x		15*	2 közism. + 13 műv-i szakmai
			5	x	1 szakon	x	2 szakon	12*	2 közism. + 10 műv-i szakmai
AGRÁR (MÉRNÖKTANÁR)	146/1998. (IX. 9.)	4		x			x	1*	szakmai
			5	x			x	1*	szakmai
MŰSZAKI (MÉRNÖKTANÁR)	157/1996. (X. 22.)	4		x			x	1*	szakmai
			5	x			x	1*	szakmai
KÖZGAZDASÁGI (TANÁR)	4/1996. (I. 18.)	4		x	2 szakon	2 szakon	x	5	3 szakmai+ 2 közism.
			5	x			x	2	szakmai
EGÉSZSÉGÜGYI (TANÁR)	3/2003. (I. 8.)		5	x		x	lehet x is	1	szakmai
SZAKOKTATÓ	-	3		x		x		5	szakmai
GYÓGYPEDAGÓGIAI	168/2000.(IX. 29.)	4			x	x		7	speciális
SZOCIÁLIS (SZOCIÁLIPEDAGÓGIAI)	6/1996. (I. 18.)	4			x	x		1+2	speciális + pedagógia
ÖSSZESEN: 13 SZAKCSOPORT								130	

* ahol a szakok száma ennél több: a zenei művész-tanár szakokon a hangszerek szerint, az agrár és a műszaki területen pedig a mérnöktanári képesítés mindkét szinten valamennyi agrár, illetve mérnöki szakra ráépülhet.

Eszerint tehát a szakmai tanárszakok döntő többsége kettős oklevelet nyújtó szak a művészeti terület kivételével, amelyben a zeneművészet és a tánc a konkurrent modellt képviseli, az ipar- és képzőművészet pedig - illetve ehhez hasonlóan az egészségügyi terület is – az összes szakra építhetően egy-egy sajátos, köztes szerkezetű tanárszakot hozott létre (bár a gyakorlatban a 2003-ban bevezetett egészségügyi tanárképzés a kezdetektől alapvetően az egészségügyi szakoktató-képzésre épült). A mérnöki és az agrármérnöki területen bármelyik egyetemi vagy főiskolai szintű szakhoz, a gazdasági szakcsoportban viszont csak két egyetemi és

háromféle főiskolai szintű szakhoz kapcsolhatóan lehet a tanári képzés megszerzésére irányuló adott szakos tanári oklevelet megszerezni.

A képzési modellek tehát nem különböznek attól függően, hogy a végzettség főiskolai vagy egyetemi szintű-e, illetve hogy e tanárok milyen szintű szakképzésben alkalmazhatók.

A képzési folyamat megszervezése

Az oktatás megszervezése a felsőoktatási intézmények feladata. A szakterületi képzés a szakcsoportnak megfelelő karon történik, és általában ugyanaz az oktatói gárda tanítja őket, mint a nem tanári szakos hallgatókat. A tanári képzésre történő felkészítés megszervezését a *111/1997 (VI. 27.) kormányrendelet* az egyetem vagy főiskola jogkörébe utalta. Ez többnyire azonos karon, a pedagógiai vagy tanárképző tanszékek irányításával folyik.

A tanári képzés követelményei rendelkeznek a képzési tartalomról és a három nagy egységben (pedagógia-pszichológia, szakmódszertan, iskolai gyakorlat) az elmélet és gyakorlat arányáról (tartalmát lásd a 06020103 fejezetben.). A harmadik elem, az iskolai gyakorlat a szakmódszertani elem teljesítése után kezdődhet és így a képzés utolsó félévében folyik. E gyakorlati képzés csoportos hospitálási és egyéni tanítási része vezetőtanár irányításával, a felsőoktatási intézmény által fenntartott vagy azzal szerződött gyakorlóiskolában történik. Ezt követi a 4 hetes egyéni összefüggő külső iskolai gyakorlat, amely vezetőtanárai az intézmény felkérésére vállalják egy-egy hallgató mentorálását az általuk végzett munka részbeni átadása mellett.

06020103 KÉPZÉSI TARTALOM ÉS TANTERVEK

A felsőoktatási törvény szerint az egyes intézmények – bizonyos keret-szabályokat betartva - maguk határozzák meg képzéseik tanterveit, ezen belül a képzés konkrét formáját és sajátos tartalmi és módszertani követelményeit, az adott szak indítási engedélyének a birtokában. A tanterveket a szak rendeletben előírt képesítési követelményei (lásd 5. sz. melléklet) alapján kell összeállítaniuk. Az akkreditáció és a minőség-ellenőrzés egyik fő szempontja is éppen a tantervek képesítési követelményekkel történő összevetése.

A képesítési követelményekről kiadott rendeletek tartalmazzák:

- a szakok nevét,
- a képzés célját,
- idejét,
- a végzettség szintjét,
- az oklevélben megjelölhető szakképzettséget,
- a képzés főbb tanulmányi területeit,
- az elméleti/gyakorlati képzésnek az arányait, valamint
- az ellenőrzés és értékelés főbb követelményeit, 2002-től ezeket mindenütt kötelezően kreditpontokban is kifejezve.

A tanári szakokon az adott tanár szak képesítési követelményeinek meghatározásánál a tanári képzés követelményeiről szóló külön rendeletet is figyelembe kell venni. A *111/1997 (VI. 27.) kormányrendelet* szerint a pedagógusi tevékenységre felkészítő, minden tanár szakon közös elem minimálisan 600 tanóra, amelyhez a képesítési követelményeket kreditekben meghatározó módosító kormányrendelet (*77/2002 (IV.13.)*) - 2002-től érvényesen - a szak szerkezeti felépítésétől függően kétféle kreditszámot rendelt.

A konkurrent modell szerint folyó un. tanárszakokon (ezek rendszerint közismereti szakok, de ide tartozik az egészségügyi és a művészeti szakképzés tanárképzése is), a szakterületi elem és a tanári képesítés képzése kizárólag együtt folyhat, illetve együtt eredményezheti az oklevelet, így az össz-kreditértékben a tanári elem is benne foglaltatik (az össz-kreditszám itt a képzési idő hosszától függ, félévenként 30 kreditet számítva). A módosító rendelet ezen szakokon a tanári elemhez legalább 40 kreditpontot, a szakpárban vagy újabb tanár szakon folyó képzésben ehhez újabb 10 kreditpontot rendelt. Az un. kettős oklevelet adó szakokon (konszekutív modell), amilyen a szakmai tanárszakok túlnyomó többsége is, a módosító kreditrendelet a tanári elemhez 60 kreditpontot határozott meg (amelyben a tanári képesítés megszerzéséhez szükséges külön szakdolgozat 10 kredittel szerepel).

A tanári képesítés követelményeiről szóló rendelet a szakterületi és a tanári felkészítés párhuzamos képzésében a tanári elemre minimum 6, a tanári képesítés megszerzésére irányuló kiegészítő képzésben pedig minimum 4 félév képzési időt írt elő.

E tanári képesítési követelmények tartalmilag három nagyobb tanulmányi egységre oszthatók:

1. általános pszichológiai és pedagógiai elméleti és gyakorlati (pl. személyiség-, illetve képesséfejlesztés) képzés, 330 tanóraban, amelyet a módosító rendelet mindkét fajta szerkezeti felépítésű szakon azonosan, legalább 23 kreditpont-értékben határozott meg;
2. a szakmódszertani elméleti és gyakorlati képzés, a tanárszakokon legalább 120, a kettős oklevelet adó szakokon legalább 150 tanóraban, a kreditrendelet értelmében 7, illetve legalább 10 kredittel;
3. az iskolai tanítási és nevelési gyakorlatok, legalább 150 tanóraban, 10, illetve 12 kredittel. Ebben 90 tanórát kell a hallgatónak a gyakorlóiskolában vezetőtanár irányításával eltöltenie, felerészt általános, felerészt a szakhoz kapcsolódó gyakorlatokkal, amelyből legalább 15 órát egyénileg kell megtartania. Ezt a szakaszt zárótanítás követi, amelyet a tanárképző intézmény oktatója értékel.

Tanári képesítés birtokában az újabb tanár szakos oklevél megszerzéséhez csak a szakmódszertani követelményeket és az iskolai gyakorlat feladatai közül a szakhoz kapcsolódó tanítási gyakorlatokat kell teljesíteni.

A képzési tartalom meghatározásában résztvevő testületek

A fent leírtakból következik, hogy a felsőoktatás, így a tanárképzés tartalmának meghatározásában (a tantervek kidolgozásában) nem vesznek részt a szakmai alapképzést nyújtó közoktatási intézmények tanári szervezetei. A képesítési követelmények kialakítása során azonban az oktatási tárca által felkért bizottságoknak a szakmai tanárképzést végző felsőoktatási oktatók is tagjai voltak.

Külön a pedagógusképzés irányítására felállított, döntési vagy véleményezési, illetve javaslattételi jogkörű testület nincs. A pedagógus-továbbképzés területén azonban – az 1993. évi LXXIX. közoktatási törvény 1996-os módosítása alapján – az oktatási miniszter az Országos Köznevelési Tanács (OKNT) albizottságoként létrehozott ilyen testületet: a Pedagógus-továbbképzési Akkreditációs Testület, s ez a módosítás az OKNT jogkörévé tette más albizottságok felállítását is. E felhatalmazás alapján 2000-től az OKNT Pedagógusképzési Albizottságot is működtet, bár a törvény az OKNT-nek döntési jogkört nem biztosított. A pedagógusképzési és a –továbbképzési albizottságok tagjai a pedagógusképző intézmények oktatói, így ők a képzések fejlesztését illető javaslatokat is megfogalmazhatnak.

A pedagógusképzés általános kérdéseivel foglalkozó szakmai testület a Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottsága által létrehívott Pedagógusképzési Albizottság. További szakmai szervezet a Tanárképzők Szövetsége, mely a tanárképzést folytató felsőoktatási intézmények (jobbára pedagógiát, szakmódszertant oktató) szakembereinek szervezete, illetve a Magyar Szakképzési Társaságon (MSZT) belül a szakmai tanárképzés és szakoktató-képzés fejlesztési kérdéseivel foglalkozó pedagógusképzési albizottság, melynek munkájában a szakképzésben oktató tanárok is részt vesznek. Mindhárom testület bő egy évtizede, a rendszerváltás után szerveződött, e szakmai szervezetek azonban csak ajánlások útján befolyásolhatják a döntéshozókat vagy a képző intézményeket.

A pedagógusképzést folytató intézmények közül a főiskolák vezetőinek egyeztető fóruma a Tanárképző Főiskolák, Főiskolai karok Főigazgatói Kollégiuma. Az Oktatási Minisztériumban a pedagógusképzés irányításának önálló szervezeti egysége nincs, s ugyancsak hiányzik a pedagógusképzés kutatását, fejlesztését végző országos intézmény.

A tanárjelöltek iskolai gyakorlatain a szakközépiskolák és szakiskolák szakmai tanárai és vezető szakoktatói azok, akik vezetőtanárként a hallgatókat fogadhatják, mely munkát természetesen a képző intézmény megbízására és instrukcióival, illetve kontrolljával végzik. Ezáltal az iskolai gyakorlati képzés alakításának az egyes képző intézményekben a szakképzésben dolgozó tanárok és szakoktatók is részesei lehetnek.

Itt jegyezzük meg, hogy 2004-ben vezető tanári szakirányú továbbképzési szak is létesült, amely elvégzése azonban nem feltétele az iskolai gyakorlatot vezető tanár megbízásának (a szakirányú továbbképzésekről bővebben a 060202 fejezetben olvashat). A közoktatási törvény szabályai szerint vezetőtanár az lehet, akinek 5 év iskolai tanári gyakorlata van, és pedagógus-szakvizsgát is szerzett (amely szintén szakirányú továbbképzés keretében szerezhető meg, illetve a vezető tanári szak elvégzése egyben a pedagógus-szakvizsga követelményei teljesítését is igazolja).

A tanári felkészítés pedagógiai képzési tartalmáról

A tanári képesítés megszerzésére irányuló képzés tartalmát illetően az ezt szabályozó *111/1997 (VI. 27.) rendelet* nagyon sokrétű célokat tűzött ki. A nevelő tevékenység feladataira történő felkészítésnek része a felkészítés:

- a tanulók megismerésére, differenciált fejlesztésére,
- az iskolai pedagógiai program kidolgozására,
- az iskolai mentálhigiéné, egészséges életvitel, a környezeti nevelés feladataira,
- a nehezen nevelhető gyermekek, a gyógypedagógiai problémák felismerésére,
- tehetséggondozás, felzárkóztatás feladataira,
- a média pedagógia, a taneszközök kidolgozására, alkalmazására, oktatástechnikai eszközök használatára,
- készségfejlesztés terén a kapcsolatok kezelésére, a kommunikáció fejlesztésére, konfliktusok kezelésére, a csoportdinamika, nevelői attitűdök fejlesztésére,
- pedagógiai döntésekre, vezetésre, szervezésre.

A képzés különböző helyszíneire történő felkészítés cél, de súlya a képzési cél szerint más és más: míg a tanárok a tantermi és laboratóriumi foglalkozások vezetésére, addig a szakoktatók a tanműhelyekben, illetve tényleges munkavégzés helyszínein történő gyakorlatok vezetésére kapnak elsősorban felkészítést.

A különböző tanári szerepekre való felkészítés (mentor, tanulási és pályatanácsadás, tehetséggondozás, ifjúságvédelem, mentálhigiéne) nem annyira a tanári

alapképzésben, inkább a különböző szakirányú továbbképzési szakokon történik, amelynek rendszerét a 060202 fejezet tárgyalja. A szakmai alapképzés tanárait alapképzésük során inkább csak e tevékenységek lényegével, az ilyen iskolai feladatok fontosságával ismertetik meg.

Az új információs technológiák (IKT) használata a tanároktól elvárt követelmény, de külön a tanításban való alkalmazásának megtanítására jelenleg kevés lehetőség van, erre is inkább a továbbképzés ad lehetőséget. Egy, a már végzett szakmai tanárok, illetve a szakmai tanárképzésben közreműködő oktatók továbbképzését szolgálja például egy 2003-ban kezdődött 3 éves nemzetközi projekt a Budapesti Műszaki Főiskola Mérnökpedagógiai Intézetének koordinálásában, mely a műszaki tanárok kompetenciájának fejlesztését illetően képzési anyagokat dolgoz ki a virtuális tanulási környezetek alkalmazása témájában (Virtual Electronic Learning in Vocational Initial Teacher Training, VELVITT, lásd Tóth, 2005).

A vegyes tanulócsoportok, így a speciális nevelési igényű vagy migráns tanulók kezelésére történő felkészítés nem cél a tanárképzésben, csak a szükséglet felismertetése, illetve az együttműködés lehetőségének az ismerete a megfelelő szakképzettségű (pl. a gyógypedagógussal, pszichológussal, nevelés tanácsadóban, család- és gyermekvédelemben dolgozó) kollégákkal. A hátrányos helyzetű (köztük a roma) tanulókkal kapcsolatos ismereteket azonban minden pedagógusi szakon - 2 kreditértékű tárgy keretében – kötelezően kell oktatni.

Az iskolai menedzsment feladataival is csak ismerkednek a tanárképzés hallgatói. Ez a terület a pedagógus-szakvizsga (szakmai továbbképzés) törzsanyagában szerepel, illetve ilyen céllal létesült a közoktatási vezető szakirányú továbbképzési szak is.

06020104 ÉRTÉKELÉS ÉS MINŐSÉGELLENŐRZÉS

A képzések/képesítések értékelése

Az 1993. évi LXXX. felsőoktatási törvény határozza meg valamennyi képzés értékelését és minősítését. Ennek alapján 1993-ban – az Oktatási Minisztérium (OM) független szakmai intézményeként – létrehozták a Magyar Akkreditációs Bizottságot (MAB). Működését külön rendelet szabályozza. A törvény emellett a felsőoktatási intézmények minőségbiztosítását szolgáló saját szervezet létrehozását is előírta.

A MAB véleményezi az egyes szakok alapítására és indítására az OM-nek benyújtott kérelmek dokumentációit, közte a képesítési követelmények tervezetét és az ennek megfelelő tanterveket, illetve a szakindításhoz emellett a tervezett oktatókról és tárgyi feltételekről a jogszabályok által meghatározott szempontok szerint készített leírásokat. A MAB testülete a szakcsoportoknak, tudományterületeknek megfelelő albizottságokból áll, amelye külső szakértőket is felkér ezek bírálatára.

Ugyancsak törvény írja elő az intézményekben 8 évenként kötelező minőségellenőrzést. A MAB által végzett intézmény-akkreditáció kiterjed a felsőoktatási intézmények valamennyi képzési és szervezeti, személyi és tárgyi feltételének a vizsgálatára, köztük valamennyi szak és képzési forma (nappali, esti, levelező, távoktatás, székhelyen kívüli képzés) ellenőrzésére. Ha egyes szakokon a képzés előírt feltételei nem teljesülnek, a MAB javaslatot tesz az oktatási miniszternek a képzés megszüntetésére vagy szüneteltetésére.

Tanári szervezetek az akkreditációs eljárás folyamatában nem vesznek részt, mivel a MAB a felsőoktatásnak az OM-től és az intézményektől is függetlenként definiált minőségbiztosítási szervezete.

Értékelés, a képesítések megszerzésének követelményei

A felsőoktatási törvény és a képesítési követelmények egyaránt szabályozzák a képzési folyamatban a hallgatók értékelésének formáit és az oklevél kiadásának feltételeit.

Az értékelési rendszer általános formáit a felsőoktatási törvény határozza meg, mely szerint az ellenőrzés vizsgaformái (a kollokvium, a szigorlat és a záróvizsga), valamint a gyakorlati képzés értékelése 1-től 5-ig terjedő érdemjeggyel (ahol az 1 az elégtelen, az 5 a jeles teljesítményt jelöli) vagy három fokozatú minősítéssel (kiválóan megfelelt, megfelelt, nem felelt meg), illetve a követelmények teljesítésének értékelése nélkül (az oktató aláírásával) is történhet. Az egyes szakok képesítési követelményei határozzák meg a főbb tanulmányi területek szerint a kötelező vizsgák legkisebb számát, az egyéb értékelési formákat és a záróvizsgára bocsátás feltételeit, illetve a záróvizsga részeit és eredményének kiszámítását. Ennek alapján a tanterveket (amelyek az egyes tantárgyakhoz rendelt értékelési formákat és kreditértékeket is tartalmazzák) a képző intézmények maguk határozhatják meg, az adott intézmény tanulmányi és vizsgaszabályzatát is figyelembe véve.

A tanári képzés követelményeiről szóló 111/1997 (VI. 27.) korm. rendelet (amely a minden tanárszakon közös modulról szól) a gyakorlati jegyek mellett legalább 6 kollokviumot, egy kötelező komplex pedagógiai-pszichológiai szigorlatot, az iskolai gyakorlatok záróértékelését és a képzés végén tanári képesítővizsgát ír elő.

A tanári képesítővizsgát és a záróvizsgát is legalább háromtagú vizsgálbizottság előtt kell letenni. A záróvizsgára bocsátás feltétele az intézmény tantervi követelményeinek teljesítése és a bírálattal elfogadott szakdolgozat, amelyet a záróvizsgán kell megvédeni. A záróvizsga egyes (pl. művészeti) szakokon gyakorlati vizsgarészt (pl. vizsgakoncertet) is tartalmazhat. Az eredmények értékelési módját szintén a képesítési követelmények határozzák meg. A tanárszakokon a záróvizsga része a tanári képesítő vizsga is (a concurrent modellben a szakterületi képzési elem záróvizsgálója keretén belül, a consecutíve szerkezetben pedig természetesen külön). Az oklevél közokirat, amelyet a záróvizsga-bizottság elnöke és az intézmény vezetője aláírásával hitelesít.

A tanárok értékelése

A felsőoktatásban dolgozó tanárok értékelését a felsőoktatási törvény előírja, de formáinak meghatározását – egy kivételtől eltekintve: a közalkalmazottak munkáját ötévenként meghatározott szempontok szerint minősíteni kell - az intézmények hatáskörébe utalja.

A végzett tanárok munkába lépését követően – ha a szakképző iskolákba pedagógusként helyezkednek el - az egyes tanárok és oktatók előrehaladására vonatkozó kötelező értékelési eljárások nem alakultak ki. Nincs a pályakezdő tanárok beilleszkedésének támogatására, a munkába történő fokozatos bevezetésére irányuló rendszer, előírás sem.

Az iskola igazgatójának a feladata a tantestület tagjainak értékelése és a pályakezdők esetleges szakmai támogatásának helyi megszervezése is, a közoktatásban azonban nincs olyan kötelező minősítés, mint a felsőoktatásban. A közoktatási intézményekben az egyéni munka értékelési szabályait a tantestület egyetértése esetén az igazgató hagyja jóvá és építi be az iskola szabályzataiba, így ennek a legkülönbözőbb formái lehetnek. Más (pl. a közalkalmazottakra vagy az iskolafenntartó önkormányzatokra vonatkozó) jogszabályok alapján az igazgatónak lehetősége van minőségi és egyéb pótlékok odaítélésére, jutalmazásra, de a

közalkalmazottak kötelező bérbesorolási kategóriáját nem változtathatja meg. Kiváló teljesítmény esetén azonban a szolgálati évektől függő háromévenkénti fizetési fokozat-előrelépés várakozási idejét csökkentheti egy évvel (vagy szankcióként növelheti is, amennyiben a pedagógus a 7 évenkénti továbbképzési kötelezettségét önhibájából nem teljesítette).

Az értékelés módozatai egyaránt vonatkoznak az iskola minden alkalmazottjára, így a szakmai tanárookra és oktatókra külön megkülönböztetés nincs.

A minőség-ellenőrzést, az iskola minősítését (és ugyanígy az iskolai tantervek kialakítását) – az iskola felkérésére - külső szaktanácsadói, szakértői hálózat segíti. A pedagógiai szakértői munkakört a közoktatási törvény alapján külön rendeletben meghatározott feltételekkel (pedagógus-szakvizsgával és 10 év pedagógusi gyakorlattal) lehet betölteni, illetve e szerint lehet pályázattal a szakértői listára felkerülni, ahonnan az iskola választhatja ki a neki megfelelőt. Ugyancsak ilyen szakértőt vehet igénybe az iskola fenntartója is. A közoktatási törvény alapján az országos ellenőrzésre az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpontot (OKÉV) jogosult, mely a tantervek és egyéb iskolai feladatellátás kontrollálása céljából szintén szakértőket bíz meg.

060202 A SZAK TANÁRAINAK MUNKA MELLETTI SZAKMAI KÉPZÉSE ÉS FEJLESZTÉSE

1. A FELSŐOKTATÁSBAN DOLGOZÓ OKTATÓK TOVÁBBKÉPZÉSE

A felsőoktatásban oktatók kötelező továbbképzési rendszere (szakmai továbbképzés) – eltérően a közoktatásban dolgozó tanárokéthoz - nem alakult ki. Egyedül a PhD-képzés az, amely nyomán a doktori fokozat a tudományos előmenetelt igénylő oktatói munkakörökben a vezető oktatói cím elnyerésének (azaz az egyetemi/főiskolai docensi, illetve egyetemi/főiskolai tanári munkakör betöltésének) a feltétele. Az oktatók egyéni önképzéssel: felkészüléssel, tudományos munka végzésével, szakmai fejlesztő tevékenységek által képezik magukat, s ehhez alkotói szabadságot is igénybe vehetnek.

2. AZ ISKOLARENDSZERŰ SZAKKÉPZÉSBEN (SZAKKÉPZŐ ISKOLÁKBAN) DOLGOZÓ TANÁROK TOVÁBBKÉPZÉSE

A közoktatásban dolgozó tanárok (és oktatók) továbbképzése évtizedekig szintén csak esetleges volt: különböző helyi kezdeményezésekre, szereplőkre irányult, vagy csak egyes részterületeken szabályozott, kismértékű állami támogatásokra szorítkozott. A pedagógusok munkájának minőségi fejlesztése érdekében a legjelentősebb oktatáspolitikai döntés - 1996-ban, a közoktatási törvény módosításával - a pedagógus-továbbképzési rendszer létrehozása, majd a pedagógus-továbbképzésről, a pedagógus-szakvizsgáról, valamint a képzésben résztvevők juttatásairól szóló 277/1997. (XII. 22.) korm. rendelet nyomán 1998-tól annak folyamatosan történő, s azóta teljes körűvé váló bevezetése volt.

A közoktatási törvény a pedagógus-továbbképzést 120 órában tette kötelezővé, amelyet 7 évenként kell teljesítenie minden pedagógusnak, így a szakmai tanároknak (és szakoktatóknak) is. Az ezt követő rendeletek szabályozták a tanfolyami képzés akkreditációjának és szervezésének, a programok és a képzők közzétételének, stb. feltételeit, illetve alakították ki ehhez a megfelelő országos irányító és kutató szervezeteket (az akkreditációs bizottsági rendszert, ennek szerveit: a Pedagógus-továbbképzési Akkreditációs Testületet (PAT) és ennek titkárságát, valamint Kht-ként a kutatási és értékelési feladatokat is végző, jelenlegi nevén Sulinova Közoktatásfejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht.).

A pedagógus-továbbképzésben való részvétel tehát kötelező, de sikeres elvégzése ugyanakkor egy évvel lerövidíti a következő fizetési fokozatba történő előrelépés várakozási idejét, illetve a kötelezettség teljesítésének önhibából történő elmúlasztása 1 évvel növelheti is ezt az időt. Az állam a képzési költségek mintegy 80%-át állja a központi költségvetésben erre a célra elkülönített keretből, illetve bizonyos feltételek mellett a teljes képzési költséget.

A 277/1999. kormányrendelet alapján a kötelező hétévenkénti továbbképzés – a 120 órás továbbképzésen való részvétel mellett - különböző módokon teljesíthető:

- a pedagógus-szakvizsga vagy azzal egyenértékű vizsga letételét igazoló oklevél,
- a munkakör betöltésére jogosító felsőfokú iskolai végzettség és szakképzettség megszerzése után további főiskolai vagy egyetemi szintű alapképzésben, kiegészítő alapképzésben vagy szakirányú továbbképzésben második vagy további oklevél,
- a szakmai elméleti, szakmai előkészítő tantárgyat oktató, szakmai előkészítő, szakmai alapozó, pályaorientáció, szakmai orientáció, szakmacsoportos alapozó oktatást végző, valamint gyakorlati képzést végző pedagógus esetén a szakirányú végzettség és szakképzettség mellett az első pedagógus oklevél,
- a közoktatásról szóló törvény 127. és 128. §-ában felsorolt végzettség, szakképzettség mellett, a közoktatásról szóló törvény 17. §-ában meghatározott felsőfokú iskolai végzettség és szakképzettség,
- a nevelő és oktató munkát segítő, az Országos Képzési Jegyzékben szereplő emelt szintű és a felsőfokú szakképesítés

megszerzésével, illetve a kötelezettség teljesítésébe beszámítható a különféle nemzetközi tanár-továbbképzési programokban (tanulmányutakon) való részvétel is.

A pedagógusok továbbképzése tehát differenciálódik aszerint, hogy szakmai továbbképzésük újabb (azonos vagy magasabb szintű) szakképzettséget (vagy szakképesítést) nyújt-e, vagy sem (utóbbi az első szakképzettséggel szerzett tudást mélyíti el - és ennek is különböző mértékei lehetnek). Előbbire példa a pedagógusi oklevélben szerzett szakképzettségre alapozódó s annak egy speciális pedagógiai részterületére irányuló szakirányú továbbképzési szak, mely újabb szakképzettséget nyújt (pl. a bármely tanári szakra építhető múzeumpedagógia). Utóbbira, az újabb szakképzettséget nem adó továbbképzés két szélső esetére két példa:

- a pedagógus-szakvizsgára felkészítő, szintén szakirányú továbbképzés keretében folyó képzés új szakképzettséget nem nyújt, de az eredeti szakképzettséget nagymértékben szélesíti, mélyíti, míg
- a tanfolyami, akkreditált továbbképzések – mivel ennél jóval rövidebb ideig tartanak – nyilván nem adhatnak elmélyült felkészítést, így szakképzettséget sem (az eredeti szaktól mégoly eltérő, pl. a drogprevenció területén szerzett ismeretekről sem), csupán a képzés elvégzését igazoló tanúsítványt.

A pedagógus-továbbképzés oklevelet adó formái: a pedagógus-szakvizsga és a szakirányú továbbképzések

A pedagógus-továbbképzésről szóló rendelettel egyidőben (az 1993-ban kiadott felsőoktatási törvény előírásai szerint) változott meg a felsőoktatás addigi képzési rendszere is, az által, hogy a korábbi, egyes tárcák szerint irányított sokféle, részlegesen elismert szakképzettséget adó továbbképzést a felsőoktatás egységesen szabályozott részévé tette. Az új rendszer neve (ezzel a megelőző képzéseket alapképzésnek elnevezve): szakirányú továbbképzés. Ezt is szakonként, szintén a képesítési követelményeik rendeleti kiadásával létesítik, amely szakok az alapképzésben szerzett (egyetemi vagy főiskolai szintű) oklevél meghatározott szakképzettségeire épülve újabb, speciális szakképzettséget igazoló oklevéllel zárulnak.

A képzési idő rendszerint 4 félév, 120 kredittel. A képzési formája általában levelező vagy esti tagozat, így ez államilag nem finanszírozható. 1997 óta mintegy ötven féle - pedagógusi oklevélre épülő – pedagógiai jellegű szakirányú továbbképzési szakot létesítettek (lásd 6. sz. melléklet).

Szintén szakirányú továbbképzés formájában, így kizárólag felsőoktatásban szerezhető meg a pedagógus-szakvizsga, melynek képesítési követelményei a 41/1999. (X.13.) OM-rendeletben jelentek meg.

E szabályozás értelmében a pedagógus-szakvizsgára felkészítő képzésnek két fő része van:

- A kötelezően oktatott terület, melynek témakörei a közoktatási intézmények működéséhez kapcsolódó jogi és közgazdasági ismeretek, a mérési-értékelési rendszerek megismerése, a pedagógus mesterséghez kapcsolódó ismeretek, valamint a sajátos pedagógiai és/vagy pszichológiai ismereteket igénylő csoportok kezelése.
- A képzés másik fő területe több témából választható: az eredeti szakképzettséghez tartozó ismeretek megújítása vagy különböző szakértői feladatok ismeretei mellett irányulhat pl. a pedagógiai/pszichológiai ismeretek bővítésére, illetve a kötelezően oktatandó elem elmélyítésére is.

A szakirányú továbbképzési szakok között (amelyek jó részét e rendeletet megelőzően létesítettek) vannak olyanok (jelenleg 8 szak), amelyek a kötelezően oktatott elemet teljes mértékben – vagy annál mélyebben is - magukban foglalják, így az e szakokon oklevelet szerzett hallgatók egyben a szakvizsga követelményeit is teljesítették. Egy másik részük pedig (29 szak) olyan, amely részben közvetítette a szakvizsga kötelező elemét is. Utóbbiakat – melyek körét a szakvizsga-rendelet 2002-es módosításakor határoztak meg – egy félév ráképzéssel ki lehet egészíteni, így az adott szakon szerzett szakképzettség mellett a hallgató oklevelébe „a szakvizsga követelményeit teljesítette” bejegyzés is bekerül.

A pedagógus-szakvizsga egyben új előmeneteli rendszert is teremtett. A szakvizsgát tett pedagógusokkal alakult ki a pedagógus-foglalkozás hierarchiája, amelyben a szakvizsgázott pedagógus a magasabb lépcsőt jelenti. A közoktatási törvény ehhez kapcsolta a szakértői, illetve a vezető tanári munkaköröket, és az iskolavezetők kinevezésekor is ennek van a legnagyobb súlya. A szakvizsgát tett pedagógusokat kötelező eggyel magasabb fizetési kategóriába átsorolni. A szakvizsgával egyenértékűnek minősül a munkakör ellátásához szükséges végzettséghez és szakképzettséghez kapcsolódó szakterületen szerzett tudományos fokozat, valamint doktori cím is.

A szakvizsga letétele nem kötelező, és ugyanígy a szakirányú továbbképzés elvégzése sem.

A kötelező (7 évenkénti 120 órás) továbbképzési programok

A pedagógus-továbbképzési tanfolyamok akkreditációját – a szabályozás értelmében – az Országos Köznevelési Tanács állandó bizottságaként működő Pedagógus-továbbképzési Akkreditációs Testület (PAT) végzi. A miniszter a rendszer hatékony működtetésének céljából 1998 tavaszán új intézményt alapított Pedagógus-továbbképzési Módszertani és Információs Központ néven (jelenlegi neve: Sulinova Közoktatásfejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht.), mely intézmény egyben a PAT titkársági feladatait is ellátja.

A pedagógus-továbbképzésről szóló kormányrendelet a kötelező 120 órás továbbképzés költségeinek fedezetét normatíva formájában központilag biztosítja, és azt az iskolák – pedagógus-létszámuk függvényében – közvetlenül kapják meg. Az éves normatíva összegét a költségvetési törvényben évenként határozza meg az Országgyűlés, így ez a költségvetés-hiányos években nem növekedett a szükséges mértékben (évek óta 15 ezer Ft/fő/év körüli). E továbbképzés a felnőttképzés tipikus formája, ugyanis - az akkreditációs szabályok betartásával, a képzők körét tekintve is - szabadon lehet továbbképzési programokat kialakítani. Az évek során a legmagasabb, 2 ezres nagyságrendet meghaladó számú programot 2000-2002 között akkreditáltak, amelynél a kereslet azonban jóval szerényebb volt. Emiatt a jelenlegi szabályozás szerint a program indítására jogosultaknak két évenként meg kell újítaniuk az un. intézmény-akkreditációjukat is. Ezzel – mivel félévenként a programokat és a képzők adatait központilag kell nyilvánosságra hozni - ki lehet szűrni azokat az akkreditált programokat, amelyek indítása ténylegesen évek óta nem valósul meg.

A programokat elvileg bárki akkreditáltathatja és indíthatja, ha megfelel az akkreditációs kritériumoknak (az oktató személy szakképzettsége csak felsőfokú lehet). Ilyen pedagógus-továbbképzési programokat valamennyi típusú oktatási intézmény, valamint oktatási vállalkozások, vagy egyéni vállalkozók, gazdasági szervezetek és non-profit szakmai szervezetek is akkreditáltathatnak – hasonlóan, mint ahogy ezt a később (2001-ben) kiadott felnőttképzési törvény, illetve a már idézett rendeletek is meghatározták. Nemrég történt meg pedagógus-továbbképzési, illetve a felnőttképzési a rendeletek módosítása a pedagógus-továbbképzésként akkreditált programok felnőttképzési programként történő egyszerűsített formájú elismerése érdekében.

A pedagógus-továbbképzési programokat kezdetben elsősorban a felsőoktatási intézmények pedagógusképzést végző karai hirdettek meg (csaknem felerészben). Azonban a kereslet csökkenésével és a pedagógus-szakvizsga felfutásával jelenleg már csak a programok mintegy negyedében a felsőoktatás a képzőhely. A megyei pedagógiai és a közoktatási intézmények aránya viszont ezzel párhuzamosan megnőtt.

Az akkreditált pedagógus-továbbképzési programok több mint fele 30-40 órás időtartamú. A felsőoktatási intézmények által akkreditált képzések időtartam szerinti megoszlása az összes programra jellemző megoszlástól annyiban eltér, hogy itt a legalacsonyabb (41 %) a 30-59 órás képzések és a legmagasabb (30 %) a 120 óra és afeletti kategóriába tartozó képzések aránya.

Az alábbi táblázatok (forrás: Polinszky Márta, 2002) az akkreditált pedagógus-továbbképzési programok tartalom-elemzését mutatják be. A kurzusok között legnagyobb arányban a szaktárgyi/szaktárgyszertani, azután a pedagógiai, informatikai, iskolafejlesztéssel, illetve egyéb oktatási/nevelési feladatokra felkészítő programok szerepelnek. A szakképzés területén akkreditált programok az összes programnak évek óta csak alig 5 %-át teszik ki.

1. táblázat Az adott tanévre érvényes tanár-továbbképzési programok tartalmi terület szerinti megoszlása (2000-2003)

TARTALMI TERÜLET	2000/2001		2001/2002		2002/2003	
	SZÁM	%	SZÁM	%	SZÁM	%
SZAKTÁRGYI / SZAKMÓDSZERTANI	803	42.6	657	37.9	576	33.0
ÓVODAI NEVELÉS	71	3.8	92	5.3	94	5.4
SZAKKÉPZÉS	90	4.8	92	5.3	92	5.3
SZÁMÍTÁSTECHNIKA, INFORMATIKA	275	14.6	242	13.9	266	15.3
PEDAGÓGUS MESTERSÉG	252	13.4	264	15.2	282	16.2
EGYÉB OKTATÁSI / NEVELÉSI FELADATOKRA VALÓ FELKÉSZÍTÉS	213	11.3	201	11.6	214	12.3
ISKOLAFEJLESZTÉS	140	7.4	154	8.9	182	10.4
EGYÉB	41	2.2	33	1.9	38	2.2
ÖSSZESEN:	1885	100.0	1735	100.0	1744	100.0

2. táblázat A pedagógus-továbbképzési programok megoszlása a képző intézmények típusa és a program tartalmi besorolása szerint (1998-2002)

KÉPZŐK	SZAKTÁRGYI		ÓVODAI		SZAKKÉPZÉS		INFORMATIKA		PEDAGÓGIAI MÓDSZEREK		EGYÉB NEVELÉSI		ISKOLAFEJLESZTÉS		EGYÉB		ÖSSZESEN	
	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%
FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK	457	56.1	18	2.2	25	3.1	67	8.2	114	14.0	68	8.4	43	5.3	22	2.7	811	100
KÖZOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK	28	20.3	5	3.6	14	10.1	48	34.8	16	11.6	19	13.8	7	5.1	1	0.7	138	100
PEDAGÓGIAI SZOLGÁLTATÓK	156	31.3	31	6.2	41	8.2	33	6.6	111	22.2	75	15.0	42	8.4	10	2.0	497	100
EGYÉB	63	40.1	2	1.3	4	2.5	14	8.9	26	16.6	31	19.7	13	8.3	4	2.5	140	100
GAZDÁLKODÓ SZERVEZETEK	90	25.6	9	2.6	11	3.1	65	18.5	60	17.1	39	11.1	71	20.2	6	1.7	322	100
NON-PROFIT SZERVEZETEK	102	32.6	16	5.1	7	2.2	20	6.4	87	27.8	55	17.6	15	4.8	11	3.5	309	100
MAGÁNSZEMÉLYEK	11	18.6	7	11.9	1	1.7	3	5.1	25	42.4	6	10.2	4	6.8	2	3.4	58	100
ÖSSZESEN	907	38.9	88	3.8	103	4.4	250	10.7	439	18.8	293	12.6	195	8.4	56	2.4	2275	100

Az akkreditált pedagógus-továbbképzési programok képző intézmény szerinti megoszlása alapján a felsőoktatási intézmények által kínált programok aránya a legnagyobb, őket követik a pedagógiai szolgáltatók, majd a gazdálkodó és a non-profit szervezetek. A továbbképzések témája szerint legnagyobb aránnyal a szaktárgyi kurzusok szerepelnek minden képzőnél, a közoktatási intézmények kivételével, ahol az informatikai képzések aránya a legnagyobb a kínált programok között.

A magyar felsőoktatás, közoktatás és felnőttképzés tanárai részt vehetnek különféle nemzetközi tanár-továbbképzési programokban is, így elsősorban az Erasmus, a Leonardo da Vinci és a Grundtvig mobilitási alprogramjaiban szervezett csereutakon, melyek szakmai tapasztalatcsere által biztosítanak továbbképzési lehetőséget a tanárok számára.

3. A FELNŐTTKÉPZÉSBEN DOLGOZÓ TANÁROK

A felnőttképzésben dolgozó tanárok számára nincs kötelezően előírt továbbképzési rendszer, a gyakorlatról bővebben a 060302 fejezetben olvashat.

060203 A SZAKOKTATÓINAK ÉS EGYÉB TANULÁSSZEGÍTŐK ALAPKÉPZÉSE

1. A FELSŐOKTATÁSBAN DOLGOZÓ OKTATÓK ALAPKÉPZÉSE

Nincs ilyen: a felsőoktatásban dolgozók között nem tehető tanár-oktató megkülönböztetés (lásd 060101 fejezet), egyébiránt az összes oktató egyetemi szintű végzettséggel alkalmazható, külön az oktatói munkakörre nem kapnak felkészítést.

2. ISKOLARENDSZERŰ SZAKKÉPZÉS (SZAKKÉPZŐ ISKOLÁK) OKTATÓINAK ÉS TANULÁSSZEGÍTŐINEK ALAPKÉPZÉSE

Az iskolarendszerű szakképzésben a gyakorlati képzés oktatója vagy a (főiskolai szintű) oklevéllel rendelkező szakoktató, vagy – együttműködési megállapodáson vagy tanulószerveződésen alapuló gazdálkodó szervezet által fenntartott tanműhelyben illetve munkahelyen folyó képzésben – az adott szakmában szakképesítéssel, legalább ötéves szakmai gyakorlattal rendelkező (büntetlen előéletű) gyakorlati oktató lehet. Utóbbi esetben a szakképzési törvény szerint a gyakorlati oktatók kiválasztása során előnyben kell részesíteni a mestervizsgával vagy szakoktatói képesítéssel rendelkező személyeket.

Szakoktatói képesítés a felsőoktatásban, főiskolai képzésben szerezhető. A szakoktatói szakokon folyó alapképzésre (és ugyanígy a továbbképzésükre is) – mivel ez a kialakulása óta a szakmai tanárképzéshez kapcsolódott, így azonos intézményekben és oktatói gárdával folyik – ugyanazon képzési szabályok, általános feltételek és jellemzők érvényesek, mint amelyeket a 060201 fejezetben a tanárok alapképzésének jellemzése során ismertettünk. Így a következő fejezetekben csak az attól eltérő sajátosságokat ismertetjük.

A szakoktatói szakképzettségek a szakmai tanárokétól annyiban térnek el, hogy itt egy-egy szak szélesebb szakmai területet fog át, és azon belül – a meghatározott, kötelezően választandó specializációk, az ún. szakirányok – készítenek fel a szakképzés egyes szakmaiban/szakmacsoportjaiban a gyakorlati képzési elem oktatására. Emellett ennek csak főiskolai szintű változata létezik, amelyben a szakterületi és a pedagógiai elem együtt eredményezi a szakképzettséget (a konkurrent modell szerint), míg a szakmai tanárok esetében többnyire a szakterületen valamely önálló szakképzettség megszerzése után szerezhető meg a tanári képesítés.

Szakoktatói szakokat – 2006-ig, amikorra áttérnek a szakoktató-képzést a többciklusú képzés alapképzési szakjaiként akkreditált bevezetésére - csak levelező tagozaton indítják. Nappali tagozatos képzést a felvételi követelmények miatt nem hirdetnek: ugyanis – lásd 06020301 fejezet - az érettségi bizonyítvány mellett szükséges az adott szakterületen szerzett szakképzettség, egyes helyeken emellett szakmai gyakorlati munkatapasztalat is. A szakoktató-képzés jelenleg a műszaki, az agrár és a kereskedelem, illetve vendéglátás mellett az egészségügyi területen is működik. Az egészségügyi szakoktató-képzés azonban nem szerepel a bolognai rendszerű alapszakok között, tehát e területen megszűnik a szakoktató-képzés; ugyanakkor 2001-től megszerzhető egy ISCED 5B szintű OKJ-s egészségügyi gyakorlatvezető szakképesítés is felsőfokú egészségügyi végzettséggel és szakképesítéssel, továbbá legalább 2 év szakmai gyakorlattal rendelkezők számára iskolarendszeren kívüli képzésben, mely a 2006-ban bevezetendő új OKJ szerint ISCED 4C szintűre változik.

A szakképzési törvény értelmében a gazdálkodó szervezet által folytatott gyakorlati képzés oktatói esetében egyedül a szakirányú szakképesítés és öt éves (illetve egyedi munkahely esetében 2 éves) szakmai gyakorlat az elvárás, de a gyakorlati oktatók kiválasztásakor előnyben kell részesíteni a szakoktatói képesítéssel vagy mestervizsgával rendelkezőket.

A mestervizsgán megszerzhető mesterlevél nem egy újabb szakképesítést ad, hanem egy-egy adott (bármely szintű) szakképesítésre szakmai munkatapasztalatot igazoló gyakorlat után ráépülő mestercímet. A szakképzési törvény értelmében a gazdasági kamarák (a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (MKIK) és a Magyar Agrárkamara) - az országos gazdasági érdek-képviselői szervezetekkel együttműködve – dolgozzák ki a mestervizsga követelményeit, amelyet a szakképesítésért felelős miniszter jogszabályban ad ki. A jelenlegi mintegy 800 szakképesítés közül ezidáig 82+19 szakmában alkották meg a mestervizsga követelményeiről szóló rendeleteket.

Mestervizsgára felkészítő képzéseket a törvény értelmében a mestervizsgák szervezésére jogosult gazdasági kamarák szervezhetnek, és bár a vizsgára való jelentkezésnek nem előfeltétele a felkészítő képzésben való részvétel, a jelentkezők többsége részt vesz felkészítő tanfolyamon. A mestervizsgához vezető képzés a felnőttképzés egy speciális fajtája, a vizsgát ugyanis nem a felsőoktatás keretében, és még csak nem is az iskolai rendszerű szakképzés rendszerében lehet letenni. A képzés szervezésére és a vizsgáztatásra, a mestercím odaítélésére is a gazdasági kamarák kaptak felhatalmazást, így a képzők és a vizsgáztatók kijelölése, a mestercímet tanúsító bizonyítványok kiadása, illetve országos nyilvántartása is a kamarák által kialakított szabályzat szerint történhet. Ez az új rendszer még kialakulófélben van, így standard képzési tartalmakról és eredményekről nem adhatunk számot (az MKIK ezidáig 24 szakmában dolgozott ki központi oktatási programokat, és mind az MKIK, mind az Agrárkamara folyamatosan fejleszti a mestervizsga írásbeli részéhez feladatbankját, illetve dolgoznak ki különböző tanulási segédanyagokat).

A közoktatási intézményekben az általános műveltséget megalapozó közismereti oktatásban nevelés-oktatást segítő, nem pedagógusi munkakörök is létesíthetők (pl. iskolapszichológus, szociálpedagógus, szabadidőszervező, stb.), melyek betöltésének feltétele felsőfokú, a feladattal adekvát szakos vagy tanári szakképesítés.

3. A FELNŐTTKÉPZÉS OKTATÓINAK ÉS TANULÁSSEGÍTŐINEK ALAPKÉPZÉSE

Amennyiben a felnőttképzésben pedagógiai képzettségű oktatókat alkalmaznak, az ő képzésük ugyanazon formában és felsőoktatási intézményekben történik, mint az iskolarendszerű szakképzés (szakképző iskolák) oktatói esetében, így képzésük megegyezik azzal, amit e fejezetben (és az alábbi alfejezetekben) leírtunk.

További, a felnőttképzés sajátosságait illető információkat (a felnőttképzésben való alkalmazás felvételi követelményeit, illetve a munkába lépést követő minőségellenőrzési rendszert illetően) a 0603, 06030301 és a 06030104 fejezetekben talál.

06020301 FELVÉTELI KÖVETELMÉNYEK

Az iskolarendszerű szakképzésben gyakorlati képzést oktatók iskolai végzettségére és szakképzettségére vonatkozó követelményeket a közoktatási és a szakképzési törvény szabályozza. Az 1993. évi LXXIX. közoktatási törvény alapján a szakképző iskolákban a gyakorlati képzést végző pedagógusnak a képzés szakirányának megfelelő tanári – ilyen a főiskolai szintű oklevéllel rendelkező szakoktatói - vagy a képzés szakirányának megfelelő felsőfokú iskolai végzettséggel és szakképzettséggel kell rendelkeznie. A törvény azonban megengedi a megfelelő ISCED 4C vagy 5B szintű OKJ-s szakképesítéssel és legalább 5 év szakmai tapasztalattal rendelkezők alkalmazását is (határozott időre) a gyakorlati képzésben, amennyiben nincs a képzés szakirányának megfelelő felsőfokú képzés vagy az iskola nem tud képesített szakoktatót alkalmazni. A szakiskolákban határozatlan időre is alkalmazhatók az érettségi bizonyítvánnyal és mestercímmel rendelkező szakemberek. Az egészségügyi területen 2001 óta létezik egy jelenleg ISCED 5B szintű OKJ-s egészségügyi gyakorlatvezető szakképesítés, mely azonban a 2006-tól bevezetendő új OKJ szerint ISCED 4C szintűre változik.

A szakképzési törvény alapján az együttműködési megállapodáson vagy tanulószerveződésen alapuló gyakorlati képzésben, azaz a gazdálkodó szervezet által fenntartott tanműhelyben illetve munkahelyen folyó képzésben az adott szakmában OKJ szakképesítéssel, legalább ötéves szakmai gyakorlattal rendelkező (büntetlen előéletű) gyakorlati oktató lehet. Utóbbi esetben a szakképzési törvény szerint a gyakorlati oktatók kiválasztása során előnyben kell részesíteni a mestervizsgával vagy szakoktatói képesítéssel rendelkező személyeket.

A felsőoktatás minden szakján, így a szakoktatói szakokon is felvételi követelmény az érettségi vizsga. Egyéb feltétel (pl. nyelvvizsga) csak meghatározott esetekben (idegen nyelven történő képzés esetén) lehet. A szakoktatói szakokon (mezőgazdasági szakoktató, műszaki szakoktató, gazdasági szakoktató, egészségügyi szakoktató szakon) azonban van egy speciális követelmény is: a felvételre jelentkezőknek valamely OKJ-s szakmában szakképesítéssel is rendelkezniük kell.

Az intézmények hosszú évtizedeken át azt is feltételül szabták, hogy legyen a jelentkezőknek legalább 3 éves munkatapasztalat is adott szakmában, emiatt mindez ideig nem is hirdettek számukra nappali tagozatos formában képzést. Az utóbbi időben a felvételi vizsgán mérték a gyakorlati készségek meglétét. A 2 éve megváltozott felvételi jogszabály szerint azonban az intézmények már nem tarthatnak felvételi vizsgát, és az új képzési szerkezetre történő áttérés nyomán a 2006-tól érvényes képzési és kimeneti követelményekben a munkatapasztalat és a gyakorlati készségek már nem is felvételi kritériumok.

A felsőoktatási felvételi rendszer általános jellemzőit a 06020101 fejezet tárgyalja.

Az ISCED 5B szintű OKJ-s egészségügyi szakképesítést egészségügyi főiskolai végzettséggel és legalább 2 év igazolt szakmai gyakorlattal rendelkezők szerezhetik meg.

A mestervizsgára felkészítő tanfolyamot - a szakképzési törvény alapján - a gazdasági kamarák (Magyar Ipari és Kereskedelmi Kamara, illetve az Agrárkamara) területi szervezetei szervezik. A kamarák szabályzataiban rögzített feltételei vannak a

mestervizsgának, amelyben a képzésbe való felvétel követelménye nem iskolai végzettséghez, hanem az adott szakmában megszerzett OKJ-s szakképesítéshez és igazolt szakmai tapasztalathoz kötődik.

06020302 KÉPZÉSI MODELEK ÉS FOLYAMAT

A szakmai tanár- és szakoktató képzés általános vonásait a 06020102 fejezet tárgyalja. Az alábbiakban csupán a szakoktató képzés attól eltérő sajátosságait ismertetjük.

Képzési modellek

A szakoktatói szakokra a tanári képesítés *111/1997 (VI. 27.) kormányrendeletben* kiadott követelményei nem vonatkoznak. Ugyanakkor viszont az ezt módosító *77/2002 (IV. 13.) kreditrendelet* a szakmai tanárképzés egészéhez, mint egy sajátos alcsoportot sorolta be a szakoktató-képzést is.

A szakoktató képzésben a szakterületi és a pedagógiai elem együtt eredményezi a szakképzettséget (ez az ún. konkurrent modell), és a kiadott oklevél is egy, amelyben a szakképzettség: valamely szakos szakoktatói. Eszerint a szakoktatók nem is kaphatnak mérnöki vagy közgazdász címet, noha e szakok is az adott képzési terület szakjai között szerepelnek.

A szakoktatói szakokon a szakterületi és a pedagógiai elem aránya kb. 4:1, vagyis az adott szak szakterületének a túlsúlya jellemző. A szakoktató képzés kizárólag főiskolai szinten folyik, de a képzési modellek nem különböznek attól függően, hogy az oktatók milyen szintű szakképzésben alkalmazhatók.

A szakoktatói szakképzettségek a szakmai tanárétól annyiban is eltérnek, hogy egy-egy szakoktatói szak szélesebb szakmai területet fog át, és azon belül – a meghatározott, kötelezően választandó specializációk, az ún. szakirányok – készítik fel a szakképzés egyes szakmaiban/szakmacsoportjaiban a gyakorlati képzési elem oktatására. (Egy-egy szakirány felel meg a szakmai tanárszakknak, így a szakterületi ismeret kevésbé mély.)

Jelenleg négy főiskolai szintű szakon szerezhető szakoktatói szakképzettség (képzőintézményeket lásd 4. sz. mellékletben):

- mezőgazdasági szakoktató;
- műszaki szakoktató;
- gazdasági (kereskedelmi és vendéglátási) szakoktató;
- egészségügyi szakoktató szakon.

A felsőoktatás új képzési szerkezetében a régi szakoktatói szakok – az egészségügyi szakoktató kivételével, amelyet a képző intézmény nem kívánt továbbvinni – az alapképzési ciklus szakjai között kaptak helyet. A képzési és kimeneti követelményeik és a képzést folytató intézmények akkreditációja 2005 elején megtörtént, így 2006 szeptemberétől már az újjá alakított szakokon indul a képzés.

A képzési folyamat megszervezése

Az oktatás megszervezése a felsőoktatási intézmények feladata. A szakterületi képzés a szakcsoportnak megfelelő karon történik, ugyanaz az oktatói gárda tanítja őket, mint a nem tanári szakos hallgatókat. A tanári képesítésre történő felkészítés többnyire azonos karon, a pedagógiai vagy tanárképző tanszékek irányításával folyik.

A szakoktatói képzés tartalmaz egy kötelező külső szakmai gyakorlatot is, mely jórészt az adott szakma területén való tapasztalatszerzést célozza.

Az ISCED 5B szintű OKJ-s egészségügyi gyakorlatvezető szakképesítés megszerzésére irányuló 2 féléves (maximum 1500 óra) iskolarendszeren kívüli képzés felsőfokú egészségügyi végzettséggel és szakképesítéssel, valamint legalább 2 év igazolt szakmai gyakorlattal rendelkezőket készít fel a gyakorlati képzés irányítására az egészségügyi szakképzésben. Az elméleti (60%) és gyakorlati (40%) részekből felépülő képzés elsősorban pedagógiai, továbbá egészségügyi menedzsment területen folyik. A gyakorlati képzés része a szakképző intézményben gyakorlati képzésben (3 hét), intézeti szakoktató, oktatásszervező mellett (1 hét), illetve gyakorlati oktatást végző gyakorlatvezető mellett (4 hét) szervezett képzés, valamint az oktatásszervező intézmény által irányított gyakorlati feladat ellátása saját szakterületén (7 hét).

06020303 KÉPZÉSI TARTALOM ÉS TANTERVEK

A szakoktató képzés tartalma és a tantervek meghatározásának folyamata ugyanaz, mint a szakmai tanárképzés esetében (lásd 06020103 fejezet), az alábbi sajátosságokkal.

A pedagógiai elem minden szakoktatói szakon azonos, de szerkezetében, mennyiségében és irányultságában is némileg eltérő vonásokat mutat a tanári képzés követelményeitől.

Egyik különbség, hogy a szakterületi és a pedagógiai elem is kizárólag a szakképzésre irányul, így a határvonalak nem olyan élesek. A pedagógikum volumenében némileg kevesebb, bár ugyanazok a célok és tanulmányi területek szerepelnek itt is, mint amit a 06020103 fejezetben tanári képzés követelményeinek bemutatása során ismertettünk, de tartalmában speciálisabb. Sokkal inkább a gyakorlati képzés szakmódszertana dominál, és határozottabb a képzési tartalom szakképzési és felnőttoktatási irányultsága is. Az eddigi 180 kreditű szakoktatói szakokon a pedagógiai-pszichológiai, szakmódszertani és iskolai oktatási gyakorlatok együtt mintegy 30-35 kreditértékkel szerepeltek.

Az újonnan kidolgozott képzési és kimeneti követelményekben is hasonló nagyságú ez a terület. Az összefüggő külső szakmai gyakorlat miatt a képzési idő 7 félévre nőtt, így az összkredit-érték is 210 kreditre növekedett. Ez által a szakterületi és a pedagógiai felkészítés aránya a szakterületi képzés javára tovább nőtt (a 30 kreditű szakmai gyakorlat maga is jórészt az adott szakma területén való tapasztalatszerzést célozza, és csak egy kisebb hányada irányul az oktatási gyakorlatra).

Az ISCED 5B szintű OKJ-s egészségügyi gyakorlatvezető szakképesítés megszerzésére irányuló iskolarendszeren kívüli képzés képzési programját a képző intézmény dolgozza ki a szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményei alapján, melyet az egészségügyi miniszter rendeletben határoz meg (43/2001. (XII. 18.) Eü.M. rendelet). A képzés elsősorban pedagógiai, valamint egészségügyi menedzsment (egészségügyi jog, egészségügyi etika, egészségügyi gazdálkodás, egészségügyi szervezés-irányítás, minőségbiztosítás, egészségügyi szociológia) területen folyik elméleti és gyakorlati képzés formájában.

A mestervizsga követelményeit a szakképzési törvény értelmében a gazdasági kamarák (a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, MKIK, és az Agrárkamara) - az országos gazdasági érdekvéletpolitikai szervezetekkel együttműködve – dolgozzák ki, amelyet a szakképesítésért felelős miniszter jogszabályban ad ki. A jelenlegi mintegy 800 szakképesítés közül ezidáig 82+19 szakmában alkották meg a mestervizsga követelményeiről szóló rendeleteket.

A mestervizsga követelményei között a legfőbb elem az adott szakképesítés magasabb szintű elsajátítása, amely arra ad garanciát, hogy a szakmát tanulókat a legjobb szakmai képességekkel rendelkezők vezetik be a szakma tényleges gyakorlatába. A mestervizsga követelményeinek egyetlen olyan közös eleme van, amely minden szakma követelményeiben kell, hogy szerepeljen: a vállalkozási és a pedagógiai alapismeretek. E kettő mennyiségét közösen határozták meg, így a pedagógiai felkészítés a gyakorlatban - amely az oktatói szerephez szükséges – általában kisebb szerepet kap, és nem lehet mély az igen alacsony (az estenként csak mintegy 10 órás) felkészítésre szánt idő miatt.

06020304 ÉRTÉKELÉS ÉS MINŐSÉGELLENŐRZÉS

A szakoktatói képzés értékelése, a képesítések megszerzésének követelményei és az iskolarendszerű szakképzésben dolgozó szakoktatók munkájának ellenőrzése a szakmai tanárokéval megegyező (lásd 06020104 fejezet).

Az ISCED 5B szintű OKJ-s egészségügyi gyakorlatvezető szakképesítés megszerzésére irányuló képzés iskolarendszeren kívüli formában folyik. A képzés során alkalmazott értékelési formákat a képző intézmény határozza meg képzési programjában. A szakképesítés állami szakmai vizsgán szerzhető meg, melynek szervezésére feljogosított intézmény az Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézet (ETI). A szakmai vizsga részzeit és tartalmát az egészségügyi miniszter által rendeletben kiadott szakmai és vizsgakövetelmények határozzák meg. A vizsga szakmai elméleti (írásbeli, szóbeli) és szakmai gyakorlati vizsgarészekből áll:

- írásbeli vizsga: szakdolgozat készítése és megvédése;
- szóbeli vizsga tantárgyai:
  1. Pedagógia, szociálpedagógia.
  2. Tantárgypedagógia.
  3. Egészségügyi menedzsment (egészségügyi jog, egészségügyi etika, egészségügyi gazdálkodás, egészségügyi szervezés-irányítás, minőségbiztosítás, egészségügyi szociológia).
- gyakorlati vizsga: 5 órás hospitálás, majd területi szakmai gyakorlat vezetése (8 óra).

A mestervizsgát tett gyakorlati oktatók esetében a mestervizsgára felkészítő tanfolyami képzések értékelése és a minőség-ellenőrzés is a mestervizsgát szervező gazdasági kamarák jogosítványa.

A mestercímet a mestervizsgán lehet megszerezni, melynek részei:

- I. rész: vállalkozási és pedagógiai ismeretek
- II. rész: szakmai elmélet
- III. rész: szakmai gyakorlat

A pedagógiai és vállalkozási ismeretek részekből szóbeli számonkérés során kell megfelelni. A szakmai mestervizsga elméleti és gyakorlati vizsgarészekből áll. A szakmai elméleti vizsgának írásbeli és szóbeli része van. A gyakorlati vizsga keretében a mesterjelöltnek számot kell adni szakmai gyakorlati munkakészségéről és munkakultúrájáról, valamint a vizsgakövetelmény szerint vizsgamunkát el kell készíteni.

A mestervizsgát részenként bonyolítja le és értékeli a mestervizsga bizottság (a vizsgarészek általános sorrendje: gyakorlati, írásbeli, szóbeli). A mestervizsga végső eredményét megfelelt vagy nem felelt meg ténymegállapítással minősíti. A gyakorlati vizsga bonyolításához szükséges feltételeket a vizsgaszervező kamara biztosítja.

Az 1993. évi LXXVI. szakképzési törvény rendelkezése szerint a gazdálkodó szervezetnél folyó gyakorlati képzés felügyeletét és a képzésre vonatkozó rendelkezések megtartásának ellenőrzését szintén az illetékes területi gazdasági kamarák látják el - a feltételek biztosítása mellett - a szakképző iskolák közreműködésével.

060204 A SZAK OKTATÓINAK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK MUNKA MELLETTI SZAKMAI KÉPZÉSE ÉS FEJLESZTÉSE

1. A FELSŐOKTATÁSBAN DOLGOZÓ OKTATÓK TOVÁBBKÉPZÉSE

A felsőoktatásban dolgozók között nem tehető tanár-oktató megkülönböztetés (lásd 060101 fejezet), egyébiránt a felsőoktatásban oktatók szervezett továbbképzési rendszere nem alakult ki (lásd 060202 fejezet).

2. ISKOLARENDSZERŰ SZAKKÉPZÉSBEN (SZAKKÉPZŐ ISKOLÁKBAN) DOLGOZÓ OKTATÓK TOVÁBBKÉPZÉSE

Az iskolarendszerű szakképzésben dolgozó szakoktatók kötelező továbbképzési rendszere ugyanaz, mint a szakmai (és közismereti) tanárok esetében (lásd 060203 fejezet). Külön a szakoktatók számára szóló akkreditált pedagógus-továbbképzési programról nincs kimutatás, de mivel a speciálisan a szakképzés tanárai vagy szakoktatói számára készült programok aránya alig éri el az 5 %-ot, valószínűleg ez nem számottevő. A pedagógus-szakvizsga 180 órás szabadon választható témáit vizsgálva egy-két képző intézmény programjai között azonban megtalálhatók a szakoktatói szakok tartalmának megújítására irányuló programok is.

Azon szakoktatók, akiket a szakképzésben hosszú idő óta felsőfokú végzettség és pedagógiai képesítés nélkül alkalmaztak pedagógusi munkakörben, a szakvizsgáról szóló rendelet értelmében szintén lehetőséget kaptak a pedagógus-szakvizsga letételére, és számukra a szabadon választható tartalom a tanári vagy szakoktatói alapképzésben oktatott pedagógikum is lehet. (Arról nincs kimutatásunk, hogy hány felsőfokú oklevéllel nem rendelkező szakoktató vagy felsőfokú végzettséggel, de tanári képes nélkül alkalmazott szakmai tanár vett részt ilyen programon.)

Az együttműködési megállapodás vagy tanulószerveződés alapján gazdálkodó szervezetnél folyó képzésben dolgozó oktatók számára nincs kötelezően előírt továbbképzési rendszer.

3. A FELNŐTTKÉPZÉSBEN DOLGOZÓ OKTATÓK TOVÁBBKÉPZÉSE

A felnőttképzésben dolgozó oktatók számára nincs kötelezően előírt továbbképzési rendszer, a gyakorlatról bővebben a 060302 fejezetben olvashat.

060205 KAPCSOLÓDÓ FONTOS TÉMÁK

A felsőoktatás oktatóit érintő jelentős változás várható az új felsőoktatási törvény kiadása nyomán. Ugyanis ez előírja - intézményi hatáskörbe utalva, nem formális képzésként – az oktatók pedagógiai képzésének a megtervezését.

A szakmai tanárok képzésével kapcsolatosan nagy viták előzték meg a többciklusú képzésre való áttérés során a tanári mesterszak kialakítását. Valamennyi képzési szakterület (de elsősorban a műszaki és a művészeti) - a szakképzés sajátosságaira hivatkozva a maga szakterületén – a korábban ismertetett tanári mesterszaktól eltérő struktúrát kívánt, amelyben a szakterületi elem több, a pedagógikum és az iskolai gyakorlat volumene pedig kevesebb lett volna. Viták övezték a szakosodási struktúrát is, ugyanis el kellett dönteni, hogy a szakképzés szakmacsoportjai-szakmái vagy a felsőoktatás szakosodási struktúrája szerint alakuljon-e (Magyarországon a felsőoktatást nem tekintik a „szakképzés” részének, lásd 0601 fejezet). Mivel azonban a szakképzésben jelenleg folyik a szakmák átszervezése, a szakképzés modernizálása (a 900 körüli OKJ-s szakképesítést három év alatt 600-ra redukálták, és további összevonásokkal további radikális csökkentés a cél), az érvek mellett szóltak, hogy a felsőoktatás új alapképzési szakstruktúrája legyen az irányadó a szakmai tanárképzés szakosodási rendszerének a meghatározásakor.

Viták övezték és övezik a szakoktató-képzést is, amiatt, hogy a szakképzés gyakorlati képzési elemének a szabályozása megváltozott. A rendszerváltás előtt az állami vállalatokban folyó képzés és a privatizációval a vállalati tanműhelyek is megszűntek, ahol a szakoktatókat alkalmazták. Az új tanműhelyek hálózata most kezd kialakulni és a tanulószerveződéssel képzettek száma is kevés még. Új elem a mesterképzés is, és az is, hogy az gyakorlati képzés ellenőrzését is a gazdasági kamarák (és nem a közoktatási ellenőrzés szervei) látják el. A tapasztalatok hiánya miatt még nem egyértelmű a szakoktatók és a mesterek szerepének megítélése.

A szakiskolák fejlesztésére az OM egy intenzív programot indított el 2003-ban a szakképzés jelenleg tapasztalt problémáinak megoldására, mely további továbbképzési lehetőséget nyújt szakmai tanárok és szakoktatók számára (a programot eredetileg a 2003-2006-os időszakra tervezték, de kiterjesztése folyamatban van a 2006-2011 időszakra). A fejlesztési program első három komponensének – Közismereti és szakmai alapozó, szakképzés-módszertani és hátrányos helyzetűek reintegrációs komponens – egyik közös eleme a humánerőforrás-fejlesztés: a tanárok, gyakorlati oktatók, az iskolák vezetőinek továbbképzése, tanulmányúttjai, képzési támogatása (további információ magyar nyelven a program honlapján érhető el: <http://www.szakma.hu>).

0603 A SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉSBEN (SZT) DOLGOZÓ TANÁROK ÉS OKTATÓK TÍPUSAI

A szakmai továbbképzés (SZT) Magyarországon iskolarendszeren belül és kívül egyaránt folyhat. Az előző kategóriához tartozik a felnőttoktatás, mely a közoktatási és felsőoktatási intézmények által kínált nem-nappali (esti, levelező és távoktatási formában szervezett) képzéseket foglalja magába, valamint a főiskolák és egyetemek különböző poszt-graduális képzési programjai (a szakirányú továbbképzési szakok, melyek végzősei új felsőfokú szakképzettséget szerezhetnek, és a doktori képzés programjai).

Az iskolarendszeren kívüli szakmai továbbképzés a felnőttképzési törvény (2001. évi CI. tv.) hatálya alá esik, melynek alapján az alábbi intézmények folytathatnak ilyen képzéseket:

- közoktatási és felsőoktatási intézmények, illetve egyéb költségvetési vagy államilag támogatott intézmények (regionális képző központok; pedagógiai háttérintézmények, pl. a Nemzeti Szakképzési Intézet, NSZI, stb.),
- oktatási vállalkozások és a felnőttképzésben résztvevő egyéb gazdálkodó szervezetek,
- non-profit szervezetek, szakmai egyesületek, gazdasági kamarák, stb.,
- gazdálkodó szervezetek, melyek belső képzést kínálnak munkavállalóik számára.

A felnőttképző intézmények általános, nyelvi vagy szakképző programokat kínálhatnak. Az utóbbiak között megtalálhatók az OKJ-s szakképesítés megszerzésére irányuló képzések (az OKJ-ban szereplő szakképesítések nagyobb része megszerzhető iskolarendszeren kívüli képzésben is) és egyéb szakmai képzések is, melyek nem feltétlenül adnak államilag elismert képesítést.

A szakmai továbbképzésben dolgozó tanárok és oktatók típusai - *Lásd mellékelt 0603 táblázatot*

1. ISKOLARENDSZERŰ SZT

Az iskolarendszerű szakmai továbbképzésben dolgozók megnevezésére ugyanazokat a kifejezéseket használják, mint a szakmai alapképzésben, hiszen mindkét fajta képzésben ugyanazon tanító/oktató gárda vesz részt. A tanítás/oktatás feltételeit és e közoktatási és felsőoktatási intézményekben dolgozók munkába lépés előtti és munka melletti képzését a közoktatási és a felsőoktatási törvények szabályozzák, így e feltételek és képzésük megegyezik azzal, amit a 0602 fejezetben leírtunk.

További információt a 0602 fejezetben talál.

2. ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI SZT (FELNŐTTKÉPZÉS)

Típusai

Az iskolarendszeren kívüli szakmai továbbképzésekben, a felnőttképzésben dolgozók különféle típusú szakembereket foglalnak magukba (tanár, tréner, instruktor, tutor, mentor). Az akkreditált intézményekben való tanítás/oktatás feltételeit meghatározó jogszabály, a 24/2004. (VI. 22.) az akkreditációs eljárás és követelményrendszer részletes szabályairól szóló FMM rendelet az alábbi megkülönböztetést teszi az oktatók között:

- általános képzésben oktatók,
- nyelvi képzésben oktatók,
- szakmai képzés esetén: szakmai elmélet, illetve szakmai gyakorlat oktatói, és

- hátrányos helyzetűek számára kínált képzések esetén: elméleti tárgyak, illetve gyakorlat oktatói.

A „közismereti” és szakmai elméleti tárgyak tanárai mellett tehát a SZT-ben is, mint az szakmai alapképzésben, megkülönböztetik a szakmai gyakorlat oktatóit. Rajtuk kívül azonban a SZT-ben számos egyéb tanulássegítő – felnőttképzést szervező, tervező, irányító, értékelő, illetve animátori és tanácsadói – munkakörök is léteznek.

Az iskolarendszeren kívüli szakképzés folytatását a szakképzési törvény és a kapcsolódó rendeletek szabályozzák, melyek meghatározzák az ilyen képzési programokban történő tanítás/oktatás feltételeit is. Az akkreditált felnőttképzési intézményekben a tanítás/oktatás feltételeit minden típusú képzés esetén a *24/2004. (VI. 22.) FMM rendelet* határozza meg.

A *45/1999 (XII. 13.) OM rendelet* alapján iskolarendszeren kívüli szakképzésben oktatóként csak olyan személy vehet részt, aki

- középiskolai végzettséggel és az oktatni kívánt szakképesítés szintjének megfelelő szakmai képesítéssel, továbbá legalább 3 éves és a szakiránynak megfelelő szakmai gyakorlattal, vagy
- szakirányú egyetemi vagy főiskolai oklevéllel és szakmai gyakorlattal rendelkezik.

A *24/2004. (VI. 22.) FMM rendelet* az akkreditált felnőttképzési intézmények oktatói esetében az alábbi végzettséget írja elő:

- általános képzésben: felsőfokú szakirányú végzettség;
- nyelvi képzésben:
  - általános nyelvi képzés esetén: felsőfokú végzettség (egyetemi vagy főiskolai diploma), nyelvtanári képesítés (valamely nyelvből) és magas szintű nyelvtudás (anyanyelvi beszélő vagy CEF - Közös Európai Referenciakeret, KERK - C2 szintű nyelvtudás);
  - szaknyelvi képzés esetén: felsőfokú szakirányú végzettség és magas szintű nyelvtudás (anyanyelvi beszélő vagy CEF - Közös Európai Referenciakeret, KERK - C2 szintű nyelvtudás);
- szakmai képzésben:
  - a szakmai elméleti oktatásban:
    - szakirányú felsőfokú és pedagógiai végzettség, vagy
    - szakirányú felsőfokú végzettség és 5 éves oktatói gyakorlat;
  - a szakmai gyakorlati képzésekben:
    - felsőfokú szakirányú végzettség és legalább 1 év szakirányú szakmai gyakorlat, vagy
    - középfokú szakirányú végzettség és legalább 3 év szakirányú szakmai gyakorlat.

Hátrányos helyzetűeknek kínált képzések esetén az előírások szigorúbbak:

- az elméleti oktatásban az oktatóktól elvárt végzettség:
  - felsőfokú pedagógiai vagy andragógiai és szakmai végzettség, vagy
  - szakmai pedagógiai, illetve pszichológiai végzettség;

- a gyakorlati képzések oktatóitól elvárt végzettség:
  - felsőfokú pedagógiai vagy andragógiai és szakmai végzettség, továbbá legalább 5 év szakmai/felnőttképzési gyakorlat vagy
  - szakmai pedagógiai, illetve pszichológiai végzettség, továbbá legalább 5 év szakmai/felnőttképzési gyakorlat.

Az akkreditációra létrejött testület (FAT) az intézményi akkreditáció során a fenti követelmények teljesülését, míg képzési program akkreditációja során a képzés oktatóinak a szakképzettség szerinti megfelelőségét az adott program jellege szerint vizsgálja. Az akkreditált intézmények esetében tehát a személyi feltételeket érintő szabályozások jóval szigorúbbak, mint a nem akkreditált felnőttképzési intézmények esetében, de a szakmai képzés elméleti és gyakorlati részének oktatóitól megkövetelt képzettség alapvetően ebben az esetben sem különbözik az iskolarendszerű szakképzésben dolgozóktól. Sőt, e szabályozás a pedagógusi szakképzettség hiányában az oktatói gyakorlat megkövetelése miatt még szigorúbbnak is tekinthető.

A szakmai továbbképzést kínáló felnőttképzésben dolgozók a fenti rendeletek által előírt munkába lépés előtti képzése tehát egészében véve nem különbözik az (elsősorban közoktatási és felsőoktatási intézmények által folytatott) szakmai alapképzésben oktatók számára előírttól. Azaz, azon SZT tanárok és oktatók képzése, akik részt vesznek pedagógiai képzésben – hiszen a tanári/szakoktatói képesítés gyakran nem feltétele annak, hogy valaki a felnőttképzésben taníthasson/oktathasson – ugyanazon tanár/oktatóképző programokon ugyanazon felsőoktatási intézményekben folyik, mint a szakmai alapképzés (a szakképző iskolák) oktatói esetében.

A felnőttképzési törvény alapján felnőttképzést csak a felnőttképzést folytató intézmények megyei/fővárosi munkaügyi központok által vezetett nyilvántartásában szereplő szervezetek folytathatnak. E felnőttképzőknek a jogszabály szerint 4 (korábban 2) évente beszámolót kell készíteniük tevékenységükről, melynek alapján a felnőttképzési statisztikák adatokat tartalmaznak a képző intézmények személyi feltételeiről. A 2002. évben benyújtott beszámolók szerint a 2000-ben nyilvántartásba vett iskolarendszeren kívüli szakképzést folytató intézményekben dolgozó tanárok/oktatók közel 90% felsőfokú (52,6% egyetemi, 36,2% főiskolai), a többiek középfokú végzettséggel rendelkeztek, de csupán 30%-uk rendelkezett pedagógiai képesítéssel.

Egy 2001-es kutatás felmérése szerint (Fehérvári, 2001) az iskolán kívüli képzésben az oktatóval szemben támasztott legfőbb követelmény a magas szintű szakmai ismeret és a szakmai gyakorlat. A képzőközpontokban és az oktatási vállalkozásoknál a tanárok alkalmazásánál több szempont egyszerre érvényesül:

- szakirányú iskolai végzettség,
- szakmai tapasztalat, és
- vállalati tapasztalat.

Emellett intézménytől függően még egyéb szempontokat is figyelembe vesznek (pl. van, ahol előnyt jelent az oktatási gyakorlat vagy a jelentkezők életkora: több helyen inkább a fiatal oktatókat fogadják szívesen). A legkevésbé fontos feltétel a pedagógiai végzettség, ehhez általában egyetlen intézmény sem ragaszkodik.

A középfokú iskolákban más a helyzet, hiszen ott az iskolai képzésben tanítók vesznek részt az iskolarendszeren kívüli képzésben is (pontosabban azok, akik vállalkoznak rá). Hasonlóképpen a felsőoktatási intézményekben is az egyetemi oktatók vesznek részt a képzésben, de az is gyakori, hogy külsős, a gazdaságban tevékenykedő óraadókat foglalkoztatnak. Bizonyos szakmákban jellemző, hogy az egyetemi oktatók gyakorlati

tapasztalatokkal is rendelkeznek, és vannak olyan oktatók is, akiket magas szintű elméleti tudásuk miatt egyes vállalkozások szakértőként alkalmaznak.

A „közismereti” és szakmai elméleti tárgyak tanárai, illetve a szakmai gyakorlat oktatói mellett a felnőttképzésben számos egyéb tanulássegítő – felnőttképzést szervező, tervező, irányító, értékelő, illetve animátori és tanácsadói – munkakörök is léteznek.

Munkahelyük, alkalmazásuk

A legkülönbözőbb munkaszervezetek lehetnek egyúttal felnőttképzés folytatására jogosult intézmények:

- közoktatási és felsőoktatási intézmények, illetve egyéb költségvetési vagy államilag támogatott intézmények (regionális képző központ; pedagógiai háttérintézmények, pl. a Nemzeti Szakképzési Intézet, NSZI; pedagógiai szakszolgálatok; vagy Kht-k, mint pl. a Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht., stb.),
- oktatási vállalkozások és a felnőttképzésben résztvevő egyéb gazdálkodó szervezetek,
- non-profit szervezetek, szakmai egyesületek, gazdasági kamarák, stb.,
- gazdálkodó szervezetek, melyek belső képzést kínálnak munkavállalók számára.

Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben oktató tanárookra nem vonatkozik a közalkalmazotti törvény. Munkaviszonyuk és alkalmazásuk a Munka Törvénykönyvében (1992. évi XXII. törvény) meghatározott szabályok szerint történhet. Lehetnek alkalmazottak, de vállalkozóként megbízási szerződéssel foglalkoztatottak vagy az oktatást egyéni vállalkozóként végzők is. Alkalmazottak és megbízási szerződéssel dolgozók esetén bérezésüket és munkaidejüket, feladataikat a munkaadó és a munkavállaló megegyezése szerint kötött munkaszerződésük határozza meg.

A 2002-es felnőttképzési statisztika adatai szerint az iskolarendszeren kívüli szakképzést folytató intézményekben csupán 8% volt a főállásban dolgozó oktatók aránya. A főállásban oktatók között egyébként 38,7% volt a pedagógiai képesítéssel rendelkezők, és az egyéb munkaviszonyban álló oktatókhoz képest kétszer több (20%) a középfokú végzettségűek aránya, míg az egyéb munkaviszonyban állók 29,2%-a rendelkezett pedagógiai végzettséggel és közöttük túlsúlyban (54%) voltak az egyetemi végzettségűek.

A felnőttképzésben oktatók megoszlása alkalmazásuk típusa és képesítésük szerint (2002)									
	OKTATÓK SZÁMA	KÉPESÍTÉS						PEDAGÓGIAI KÉPESÍTÉSSEL RENDELKEZŐK ARÁNYA	
		EGYETEMI OKLEVÉL (ISCED 5A)		FŐISKOLAI OKLEVÉL (ISCED 5A)		ÉRETTSÉGI BIZONYÍTVÁNY (ISCED 3A)			
		FŐ	%	FŐ	%	FŐ	%	FŐ	%
FŐÁLLÁSÚ OKTATÓK	1937	800	41.30	752	38.82	385	19.88	749	38.67
EGYÉB JOGÁLLÁSBAN ALKALMAZOTT OKTATÓK	22347	11982	53.62	8029	35.93	2336	10.45	6527	29.21

Forrás: FMM felnőttképzési statisztika

Életkor és nem szerinti megoszlás

A 2000. évben nyilvántartásba vett iskolarendszeren kívüli szakképzést folytató 1034 képző intézményben összesen 24284 oktatót foglalkoztattak, akik között 41,1% volt a nők aránya. Az oktatók életkor szerinti megoszlásáról nem tudunk adatokat közölni rendelkezésre álló felnőttképzési statisztikák alapján.

Bérezés

2005. óta a pályakezdő diplomások minimálbérét 100 000 Ft-ban (400 EUR) határozták meg, amely tehát a felnőttképzésre irányuló oktatói munkakörökben sem lehet kevesebb. A fizetések vagy jövedelmek azonban itt jóval szélesebb skálán mozoghatnak, mint a közoktatásban dolgozó pedagógusok esetében láttuk – és a két évvel korábbi 50%-os bérrendezés előtt a közalkalmazottak egy jó része épp a nagyobb kereseti lehetőségek miatt vándorolt át a magánszektor jelentő felnőttképzésbe.

Rekrutálás

A felnőttképzésben dolgozók álláshirdetési a gazdasági szektorban szokásos álláshirdetési technikák szerint jelennek meg. A már idézett 2001-es kutatás eredményei szerint azonban sok intézmény ismeretségi alapon veszi fel oktatóit. Ha valaki ismeretlenül jelnetkezik, tőle általában referenciát kérnek, illetve csak meghatározott próbaidő után alkalmazzák.

A középfokú iskolákban más a helyzet, ott nem beszélhetünk felvételi követelményekről, hiszen az iskolai képzésben tanítók vesznek részt az iskolarendszeren kívüli képzésben is (pontosabban azok, akik vállalkoznak rá). A felsőoktatási intézményekben is hasonló a helyzet, ott az egyetemi oktatók vesznek részt a képzésben, de az is gyakori, hogy külsős, a gazdaságban tevékenykedő óraadókat foglalkoztatnak.

A 24/2004. (VI. 22.) FMM rendelet alapján az akkreditált felnőttképzési intézményeknek a képzési tevékenység tervezése érdekében rendelkezniük kell olyan humánerőforrás-tervvel, amely tartalmazza az oktatók kiválasztására, rendelkezésre állására, valamint továbbképzésére vonatkozó szabályokat.

060301 A SZT TANÁRAINAK ALAPKÉPZÉSE

1. AZ ISKOLARENDSZERŰ SZT TANÁRAINAK ALAPKÉPZÉSE

Mivel e képzésekben ugyanazon tanító/oktató gárda vesz részt, mint a szakmai alapképzésben, e közoktatási és felsőoktatási intézményekben dolgozók munkába lépés előtti képzése megegyezik azzal, amit a 060201 fejezetben leírtunk.

További információt a 060201 fejezet tartalmaz.

2. AZ ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI SZT (FELNŐTTKÉPZÉS) TANÁRAINAK ALAPKÉPZÉSE

Az iskolarendszeren kívüli szakképzésben csupán az akkreditált intézmények hátrányos helyzetűeknek kínált képzéseiben oktatók esetében elvárt a pedagógiai képesítés. Nem akkreditált intézményekben és más képzések esetén a jogszabályok (45/1999 (XII. 13.) OM rendelet és 24/2004 (VI.22.) FMM rendelet) megengedik a felsőfokú szakirányú, sőt középiskolai végzettséggel és a képzés szintjének megfelelő szintű szakképesítéssel rendelkezők alkalmazását is bizonyos meghatározott hosszúságú szakmai gyakorlat megléte esetén (lásd 0603 és 06030101 fejezet). A gyakorlatban, mint azt egy 2001-es kutatás felmérése is mutatja (Fehérvári, 2001), az iskolán kívüli

képzésben az oktatóval szemben támasztott legfőbb követelmény a magas szintű szakmai ismeret és a szakmai gyakorlat.

Amennyiben a felnőttképzésben pedagógiai képzettségű tanárok oktatnak, az ő képzésük ugyanazon formában és felsőoktatási intézményekben történik, mint a szakmai alapképzés (szakképző iskolák) tanárai esetében, így képzésük megegyezik azzal, amit a 060201 fejezetben leírtunk.

További információt a 060201 fejezet tartalmaz.

06030101 FELVÉTELI KÖVETELMÉNYEK

1. AZ ISKOLARENDSZERŰ SZT TANÁRAI

Mivel e képzésekben ugyanazon tanító/oktató gárda vesz részt, mint a szakmai alapképzésben, e közoktatási és felsőoktatási intézményekben dolgozók munkába lépés előtti képzése megegyezik azzal, amit a 060201 fejezetben leírtunk.

További információt a 06020101 fejezet tartalmaz.

2. AZ ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI SZT (FELNŐTTKÉPZÉS) TANÁRAI

A 45/1999 (XII. 13.) OM rendelet alapján iskolarendszeren kívüli szakképzésben oktatóként csak olyan személy vehet részt, aki

- középiskolai végzettséggel és az oktatni kívánt szakképesítés szintjének megfelelő szakmai képesítéssel, továbbá legalább 3 éves és a szakiránynak megfelelő szakmai gyakorlattal, vagy
- szakirányú egyetemi vagy főiskolai oklevéllel és szakmai gyakorlattal rendelkezik.

A 24/2004. (VI. 22.) FMM rendelet az akkreditált felnőttképzési intézmények tanárai esetében az alábbi végzettséget írja elő:

- általános képzés (közismereti tárgyak): felsőfokú szakirányú végzettség;
- nyelvi képzés:
  - általános nyelvi képzés esetén: felsőfokú végzettség (egyetemi vagy főiskolai diploma), nyelvtanári képesítés (valamely nyelvből) és magas szintű nyelvtudás (anyanyelvi beszélő vagy CEF - Közös Európai Referenciakeret, KERK - C2 szintű nyelvtudás);
  - szaknyelvi képzés esetén: felsőfokú szakirányú végzettség és magas szintű nyelvtudás (anyanyelvi beszélő vagy CEF - Közös Európai Referenciakeret, KERK - C2 szintű nyelvtudás);
- szakmai elméleti oktatás:
  - szakirányú felsőfokú és pedagógiai végzettség, vagy
  - szakirányú felsőfokú végzettség és 5 éves oktatói gyakorlat;
- hátrányos helyzetűeknek kínált képzések esetén az elméleti oktatásban az oktatóktól elvárt végzettség:
  - felsőfokú pedagógiai vagy andragógiai és szakmai végzettség, vagy
  - szakmai pedagógiai, illetve pszichológiai végzettség;

Az iskolarendszeren kívüli szakképzésben tehát csupán az akkreditált intézmények hátrányos helyzetűeknek kínált képzéseiben oktatók esetében elvárt a pedagógiai képesítés. Nem akkreditált intézményekben és más képzések esetén a jogszabályok megengedik a felsőfokú szakirányú, sőt középiskolai végzettséggel és a képzés szintjének megfelelő szintű szakképesítéssel rendelkezők alkalmazását is bizonyos meghatározott hosszúságú szakmai gyakorlat megléte esetén. A gyakorlatban, mint azt egy 2001-es kutatás felmérése is mutatja (Fehérvári, 2001), az iskolán kívüli képzésben az oktatóval szemben támasztott legfőbb követelmény a magas szintű szakmai ismeret és a szakmai gyakorlat.

Amennyiben a felnőttképzésben pedagógiai képzettségű tanárok oktatnak, az ő képzésük ugyanazon formában és intézményekben történik, mint a szakmai alapképzés (szakképző iskolák) tanárai esetében, így tanári képzésük felvételi követelményei is megegyeznek azzal, amit a 06020101 fejezetben leírtunk.

További információt a 06020101 fejezet tartalmaz.

06030102 KÉPZÉSI MODELEK ÉS FOLYAMAT

1. AZ ISKOLARENDSZERŰ SZT TANÁRAI

Mivel e képzésekben ugyanazon tanító/oktató gárda vesz részt, mint a szakmai alapképzésben, e közoktatási és felsőoktatási intézményekben dolgozók munkába lépés előtti képzése megegyezik azzal, amit a 060201 fejezetben leírtunk.

További információt a 06020102 fejezet tartalmaz.

2. AZ ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI SZT (FELNŐTTKÉPZÉS) TANÁRAI

Amennyiben a felnőttképzésben pedagógiai képzettségű tanárok oktatnak, az ő képzésük ugyanazon formában és felsőoktatási intézményekben történik, mint a szakmai alapképzés (szakképző iskolák) tanárai esetében, így képzésük modellje és folyamata megegyezik azzal, amit a 06020102 fejezetben leírtunk.

További információt a 06020102 fejezet tartalmaz.

06030103 KÉPZÉSI TARTALOM ÉS TANTERVEK

1. AZ ISKOLARENDSZERŰ SZT TANÁRAI

Mivel e képzésekben ugyanazon tanító/oktató gárda vesz részt, mint a szakmai alapképzésben, e közoktatási és felsőoktatási intézményekben dolgozók munkába lépés előtti képzése megegyezik azzal, amit a 060201 fejezetben leírtunk.

További információt a 06020103 fejezet tartalmaz.

2. AZ ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI SZT (FELNŐTTKÉPZÉS) TANÁRAI

Amennyiben a felnőttképzésben pedagógiai képzettségű tanárok oktatnak, az ő képzésük ugyanazon formában és felsőoktatási intézményekben történik, mint a szakmai alapképzés (szakképző iskolák) tanárai esetében, így képzésük tartalma és tantervei megegyeznek azzal, amit a 06020103 fejezetben leírtunk.

További információt a 06020103 fejezet tartalmaz.

1. AZ ISKOLARENDSZERŰ SZT TANÁRAI

Mivel e képzésekben ugyanazon tanító/oktató gárda vesz részt, mint a szakmai alapképzésben, e közoktatási és felsőoktatási intézményekben dolgozók munkába lépés előtti képzése megegyezik azzal, amit a 060201 fejezetben leírtunk.

További információt a 06020104 fejezet tartalmaz.

2. AZ ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI SZT (FELNŐTTKÉPZÉS) TANÁRAI

Amennyiben a felnőttképzésben pedagógiai képzettségű tanárok oktatnak, az ő képzésük ugyanazon formában és felsőoktatási intézményekben történik, mint a szakmai alapképzés (szakképző iskolák) tanárai esetében, így képzésük/képesítésük értékelése és képesítésük megszerzésének követelményei megegyeznek azzal, amit a 06020104 fejezetben leírtunk.

További információt a 06020104 fejezet tartalmaz.

A felnőttképzési intézmények ellenőrzését a felnőttképzési törvény alapján a megyei munkaügyi központ végzi, mely azt ellenőrizheti, hogy

- a felnőttképzési tevékenységet folytató intézmény szerepel-e a nyilvántartásban, és
- tevékenysége megfelel-e a jogszabályi feltételeknek.

A felnőttképzésben dolgozó tanárok mindazonáltal – elsősorban a piaci versenyhelyzet miatt – állandó megmérettetésben vesznek részt. Mint azt egy 2001-es kutatás (Fehérvári, 2001) is megerősíti, a képző intézmények igénylik a hallgatók visszajelzéseit és ennek alapján döntenek el, hogy továbbra is foglalkoztatják vagy megválnak az adott oktatótól. Van, ahol ennek formális eljárása is van: a tanfolyam végén a hallgatók egy értékelő lapot töltenek ki a tanfolyamon oktatott tárgyakról és tanárokról.

Az 1992-ben alapított Felnőttképzők Szövetsége, mely jelenleg 218 vállalkozást, iskolát, egyetemet és non-profit szervezetet tömörít, s ezzel a hazai felnőttképzés legnagyobb szakmai érdekképviseleti szervezete, saját etikai kódexet és önkéntes minősítési rendszert is kidolgozott a felnőttképzés szakmai színvonalának folyamatos emelése, a minőségbiztosítás és fogyasztóvédelmi törekvések támogatása érdekében.

Az akkreditált felnőttképzési intézményekben dolgozó tanárok külső szervezet által történő értékelése szintén csak a jogszabályban előírtak ellenőrzésére korlátozódik, amely a Felnőttképzési Akkreditációs Testület (FAT) feladata. Az akkreditált felnőttképzési intézményeknek a tárgyévi képzési terv jóváhagyását megelőzően évente önértékelést is kell végezniük a szakmai tanácsadó testülete által jóváhagyott önértékelési rendszere alapján, amely az önértékelés területeit és módszereit foglalja magában. Az önértékelésnek ki kell terjednie a képzésben részt vevők képzést értékelő véleményének bemutatására, beleértve az oktatók értékelését is. Az önértékelés része az akkreditált felnőttképzési intézmények minőségirányítási rendszerének, amennyiben minőségcéljaikat az előző évi értékelés tapasztalatai alapján kell meghatározniuk.

1. AZ ISKOLARENDSZERŰ SZT TANÁRAINAK TOVÁBBKÉPZÉSE

Mivel e képzésekben ugyanazon tanító/oktató gárda vesz részt, mint a szakmai alapképzésben, e közoktatási és felsőoktatási intézményekben dolgozók munka melletti képzése megegyezik azzal, amit a 060202 fejezetben leírtunk.

További információt a 060202 fejezet tartalmaz.

2. AZ ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI SZT (FELNŐTTKÉPZÉS) TANÁRAINAK TOVÁBBKÉPZÉSE

A felnőttképzésben dolgozó tanárok továbbképzését nem írja elő jogszabály, csupán az akkreditált intézmények esetében, amennyiben a 24/2004. (VI. 22.) FMM rendelet kimondja, hogy az akkreditált felnőttképzési intézményeknek a képzési tevékenység tervezése érdekében rendelkezniük kell olyan humánerőforrás-tervvel, amely tartalmazza az oktatók továbbképzésére vonatkozó szabályokat is.

Amint azt egy 2001-es kutatás (Fehérvári, 2001) felmérése is mutatja, az iskolarendszeren kívüli szakképzésben a tanárok (és oktatók) továbbképzése differenciált képet mutat. A középiskolai tanároknak mint a közoktatásban (is) dolgozóknak az érvényes szabályok szerint kell résztvenniük továbbképzésen, de az oktatási vállalkozások között igen nagy különbségek vannak:

- az ISO minősítéssel rendelkező cégek belső képzési tervvel is rendelkeznek, vagyis (főállású) munkatársaik vagy belső, vagy más cégnél szervezett továbbképzésben vesznek részt;
- vannak olyan cégek, melyek ugyan nem rendelkeznek belső képzési tervvel, mégis tartanak alkalmasszerűen továbbképzéseket (főállású) munkatársaik számára;
- olyan cégek is akadnak, ahol szakmai konzultációkat tartanak vagy szakmai konferenciákra küldik az oktatókat;
- ahol nincsenek továbbképzések, általában ott is elvárják mind a külső, mind belső munkatársaiktól az önképzést.

A felsőoktatási intézmények oktatói szintén nem vesznek részt szervezett, rendszeres továbbképzéseken, viszont ez a réteg a legkvalifikáltabb, illetve főállásuk követelménye is az állandó önképzés.

Az állami költségvetési szervként működő regionális képzőközpontokban rendszeresen szervezett továbbképzés működik. Ez időközönként, belső képzési terv alapján valósul meg. A képzőközpontok átadásakor több munkatárs külföldi tanulmányúton és különböző képzéseken is részt vett. Akad olyan képzőközpont is, ahol a képzési tervre jutalmazási, előléptetési rendszer is ráépül, így sarkallják minél jobb teljesítményre munkatársaikat. A külső munkatársak is részt vehetnek ezeken a képzéseken, de számukra ez nem kötelező, ugyanakkor évente egyszer nekik is szerveznek egy-egy tréninget. A képzőközpontok továbbképzési rendszere ugyanakkor, a felmérés tapasztalatai szerint, azt a problémát is felveti, hogy a munkatársak, kihasználva a képzési lehetőséget, új, jobban fizető állás után néznek, illetve arra is volt példa, hogy saját vállalkozást alapítottak.

A 060204 fejezetben bemutatott, a felsőoktatási intézmények által poszt-graduális képzésként indított szakirányú továbbképzési szakok között létezik egy, a felnőttoktatási szakértő szak, mely felsőfokú pedagógusi, illetve bölcsész-, társadalom-, és természettudományi szakképzettséggel és végzettséggel rendelkezőket készít fel felnőttoktatási folyamatok tervezésére, szervezésére, irányítására és

értékelésére. A képzés esti vagy levelező tagozaton és távoktatásban folyik 4 féléven keresztül, melynek mintegy 10%-a külső szakmai gyakorlat.

A Nemzeti Felnőttképzési Intézet (NFI) vezetésével és irányításával, uniós támogatással 2005-ben megindult a felnőttképzésben dolgozó tanárok és szakemberek szervezett továbbképzési rendszer-modelljének kifejlesztése, melyről bővebben a 060305 fejezetben olvashat.

060303 A SZT OKTATÓINAK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK ALAPKÉPZÉSE

1. AZ ISKOLARENDSZERŰ SZT OKTATÓINAK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐINEK ALAPKÉPZÉSE

Mivel e képzésekben ugyanazon tanító/oktató gárda vesz részt, mint a szakmai alapképzésben, e közoktatási és felsőoktatási intézményekben dolgozók munkába lépés előtti képzése megegyezik azzal, amit a 060203 fejezetben leírtunk.

További információt a 060203 fejezet tartalmaz.

2. AZ ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI SZT (FELNŐTTKÉPZÉS) OKTATÓINAK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐINEK TOVÁBBKÉPZÉSE

Az iskolarendszeren kívüli szakképzésben csupán az akkreditált intézmények hátrányos helyzetűeknek kínált képzéseiben oktatók esetében elvárt a pedagógiai képesítés. Nem akkreditált intézményekben és más képzések esetén a jogszabályok (45/1999 (XII. 13.) OM rendelet és 24/2004 (VI.22.) FMM rendelet) megengedik a felsőfokú szakirányú, sőt középiskolai végzettséggel és a képzés szintjének megfelelő szintű szakképesítéssel rendelkezők alkalmazását is bizonyos meghatározott hosszúságú szakmai gyakorlat megléte esetén (lásd 0603 és 06030301 fejezet). A gyakorlatban, mint azt egy 2001-es kutatás felmérése is mutatja (Fehérvári, 2001), az iskolán kívüli képzésben az oktatóval szemben támasztott legfőbb követelmény a magas szintű szakmai ismeret és a szakmai gyakorlat.

Amennyiben a felnőttképzésben pedagógiai képzettségű oktatókat alkalmaznak, az ő képzésük ugyanazon formában és felsőoktatási intézményekben történik, mint a szakmai alapképzés (szakképző iskolák) oktatói esetében, így képzésük megegyezik azzal, amit a 060203 fejezetben leírtunk.

További információt a 060203 fejezet tartalmaz.

A „közismereti” és szakmai elméleti tárgyak tanárai, illetve a szakmai gyakorlat oktatói mellett a szakmai továbbképzésben számos egyéb tanulássegítő – felnőttképzést szervező, tervező, irányító, értékelő, illetve animátori és tanácsadói – munkakörök is léteznek. E munkakörök betöltésére többnyire a felsőoktatásban (főiskolán és/vagy egyetemen) készítik fel:

- a jelenlegi duális rendszerben a humánerőforrás-menedzser (főiskolai), humánszervező, munkaügyi tanácsadó, munkavállalási tanácsadó, művelődési (és felnőttképzési) menedzser, művelődésszervező, és személyügyi szervező szakokon;
- a 2006-tól életbe lépő új többciklusú felsőoktatási képzésben a humánerőforrás-menedzser képzés az emberi erőforrások elnevezésű alapszakon indul, valamint külön andragógia alapszakon indul képzés 16 intézményben, 4 választható szakiránnyal (humánszervező, művelődésszervező, személyügyi szervező munkavállalási tanácsadó)

2006 őszén az alábbi felsőoktatási intézményekben indul andragógus képzés:

- Berzsényi Dániel Főiskola
- Debreceni Egyetem
- Dunaújvárosi Főiskola
- Eötvös József Főiskola
- Eötvös Loránd Tudományegyetem
- Eszterházy Károly Főiskola
- Kaposvári Egyetem
- Kodolányi János Főiskola
- Nyíregyházi Főiskola
- Nyugat-Magyarországi Egyetem
- Pécsi Tudományegyetem
- Szegedi Tudományegyetem
- Szent István Egyetem
- Tessedik Sámuel Főiskola
- Vitéz János R. Katolikus Tanítóképző Főiskola
- Zsigmond Király Főiskola

A felnőttképzéshez kapcsolódó szervezési feladatok, illetve részben a gyakorlati szakmai képzésben asszisztensi munkák ellátására készít fel egy felsőfokú OKJ-s szakképesítés is, a képzési szakasszisztens-képzés. E szakképesítés 2 év alatt szerzhető meg felsőoktatási intézményben vagy együttműködési megállapodás esetén szakközépiskolában.

06030301   FELVÉTELI KÖVETELMÉNYEK

1. AZ ISKOLARENDSZERŰ SZT OKTATÓI ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐI

Mivel e képzéseken ugyanazon tanító/oktató gárda vesz részt, mint a szakmai alapképzésben, e közoktatási és felsőoktatási intézményekben dolgozók munkába lépés előtti képzése megegyezik azzal, amit a 060203 fejezetben leírtunk.

További információt a 06020301 fejezet tartalmaz.

2. AZ ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI SZT (FELNŐTTKÉPZÉS) OKTATÓI ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐI

A 45/1999 (XII. 13.) OM rendelet alapján iskolarendszeren kívüli szakképzésben oktatóként csak olyan személy vehet részt, aki

- középiskolai végzettséggel és az oktatni kívánt szakképesítés szintjének megfelelő szakmai képesítéssel, továbbá legalább 3 éves és a szakiránynak megfelelő szakmai gyakorlattal, vagy
- szakirányú egyetemi vagy főiskolai oklevéllel és szakmai gyakorlattal rendelkezik.

A 24/2004. (VI. 22.) FMM rendelet az akkreditált felnőttképzési intézmények oktatói esetében az alábbi végzettséget írja elő:

- a szakmai gyakorlati képzések oktatóitól elvárt végzettség:
  - felsőfokú szakirányú végzettség és legalább 1 év szakirányú szakmai gyakorlat, vagy
  - középfokú szakirányú végzettség és legalább 3 év szakirányú szakmai gyakorlat;

- hátrányos helyzetűeknek kínált képzések esetén a gyakorlati képzések oktatóitól elvárt végzettség:
  - felsőfokú pedagógiai vagy andragógiai és szakmai végzettség, továbbá legalább 5 év szakmai/felnőttképzési gyakorlat vagy
  - szakmai pedagógiai, illetve pszichológiai végzettség, továbbá legalább 5 év szakmai/felnőttképzési gyakorlat.

Az iskolarendszeren kívüli szakképzésben tehát csupán az akkreditált intézmények hátrányos helyzetűeknek kínált képzéseiben oktatók esetében elvárt a pedagógiai képesítés. Nem akkreditált intézményekben és más képzések esetén a jogszabályok megengedik a felsőfokú szakirányú, sőt középiskolai végzettséggel és a képzés szintjének megfelelő szintű szakképesítéssel rendelkezők alkalmazását is bizonyos meghatározott hosszúságú szakmai gyakorlat megléte esetén. A gyakorlatban, mint azt egy 2001-es kutatás felmérése is mutatja (Fehérvári, 2001), az iskolán kívüli képzésben az oktatóval szemben támasztott legfőbb követelmény a magas szintű szakmai ismeret és a szakmai gyakorlat.

Amennyiben a felnőttképzésben pedagógiai képzettségű oktatókat alkalmaznak, az ő képzésük ugyanazon formában és intézményekben történik, mint a szakmai alapképzés (szakképző iskolák) oktatói esetében, így pedagógiai képzésük felvételi követelményei is megegyeznek azzal, amit a 06020301 fejezetben leírtunk.

További információt a 06020301 fejezet tartalmaz.

06030302 KÉPZÉSI MODELEK ÉS FOLYAMAT

1. AZ ISKOLARENDSZERŰ SZT OKTATÓI ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐI

Mivel e képzéseken ugyanazon tanító/oktató gárda vesz részt, mint a szakmai alapképzésben, e közoktatási és felsőoktatási intézményekben dolgozók munkába lépés előtti képzése megegyezik azzal, amit a 060203 fejezetben leírtunk.

További információt a 06020302 fejezet tartalmaz.

2. AZ ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI SZT (FELNŐTTKÉPZÉS) OKTATÓI ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐI

Amennyiben a felnőttképzésben pedagógiai képzettségű oktatókat alkalmaznak, az ő képzésük ugyanazon formában és felsőoktatási intézményekben történik, mint a szakmai alapképzés (szakképző iskolák) oktatói esetében, így képzésük modellje és folyamata megegyezik azzal, amit a 06020302 fejezetben leírtunk.

További információt a 06020302 fejezet tartalmaz.

06030303 KÉPZÉSI TARTALOM ÉS TANTERVEK

1. AZ ISKOLARENDSZERŰ SZT OKTATÓI ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐI

Mivel e képzéseken ugyanazon tanító/oktató gárda vesz részt, mint a szakmai alapképzésben, e közoktatási és felsőoktatási intézményekben dolgozók munkába lépés előtti képzése megegyezik azzal, amit a 060203 fejezetben leírtunk.

További információt a 06020303 fejezet tartalmaz.

2. AZ ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI SZT (FELNŐTTKÉPZÉS) OKTATÓI ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐI

Amennyiben a felnőttképzésben pedagógiai képzettségű oktatókat alkalmaznak, az ő képzésük ugyanazon formában és felsőoktatási intézményekben történik, mint a szakmai alapképzés (szakképző iskolák) oktatói esetében, így képzésük tartalma és tantervei megegyeznek azzal, amit a 06020303 fejezetben leírtunk.

További információt a 06020303 fejezet tartalmaz.

06030304 ÉRTÉKELÉS ÉS MINŐSÉGELLENŐRZÉS

1. AZ ISKOLARENDSZERŰ SZT OKTATÓI ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐI

Mivel e képzéseken ugyanazon tanító/oktató gárda vesz részt, mint a szakmai alapképzésben, e közoktatási és felsőoktatási intézményekben dolgozók munkába lépés előtti képzése megegyezik azzal, amit a 060203 fejezetben leírtunk.

További információt a 06020304 fejezet tartalmaz.

2. AZ ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI SZT (FELNŐTTKÉPZÉS) OKTATÓI ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐI

Amennyiben a felnőttképzésben pedagógiai képzettségű oktatókat alkalmaznak, az ő képzésük ugyanazon formában és felsőoktatási intézményekben történik, mint a szakmai alapképzés (szakképző iskolák) oktatói esetében, így képzésük/képesítésük értékelése és képesítésük megszerzésének követelményei megegyeznek azzal, amit a 06020304 fejezetben leírtunk.

További információt a 06020304 fejezet tartalmaz.

A felnőttképzési intézmények jogszabály által előírt külső (munkaügyi központok), illetve akkreditált intézmények esetében külső (FAT) és belső ellenőrzését, illetve a Felnőttképzők Szövetségéhez tartozók önkéntes minősítési rendszerét illetően lásd 06030104 fejezet.

060304 A SZT OKTATÓINAK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK MUNKA MELLETTI SZAKMAI KÉPZÉSE ÉS FEJLESZTÉSE

1. AZ ISKOLARENDSZERŰ SZT OKTATÓINAK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐINEK TOVÁBBKÉPZÉSE

Mivel e képzéseken ugyanazon tanító/oktató gárda vesz részt, mint a szakmai alapképzésben, e közoktatási és felsőoktatási intézményekben dolgozók munka melletti képzése megegyezik azzal, amit a 060204 fejezetben leírtunk.

További információt a 060204 fejezet tartalmaz.

2. AZ ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI SZT (FELNŐTTKÉPZÉS) OKTATÓINAK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐINEK TOVÁBBKÉPZÉSE

A felnőttképzésben dolgozó oktatók továbbképzését nem írja elő jogszabály, csupán az akkreditált intézmények esetében, amennyiben a 24/2004. (VI. 22.) FMM rendelet kimondja, hogy az akkreditált felnőttképzési intézményeknek a képzési tevékenység tervezése érdekében rendelkezniük kell olyan humánerőforrás-tervvel, amely tartalmazza az oktatók továbbképzésére vonatkozó szabályokat is.

Az iskolarendszeren kívüli szakképzést folytató intézmények által az oktatóik számára kínált vagy tőlük elvárt továbbképzését a 060302 fejezetek tárgyalja.

060305 KAPCSOLÓDÓ FONTOS TÉMÁK

Amint azt a 060302 fejezetben említettük, a felnőttképzési szektorban dolgozó szakemberek részére nincs jogszabályban előírt kötelező továbbképzési rendszer. Ugyanakkor a felnőttképzési törvény és a végrehajtási jogszabályok, különösen a felnőttképzési intézmények és programok akkreditációjáról szóló rendeletek a felnőttképzés tanáira és szakembereire vonatkozó speciális andragógiai, illetve módszertani követelményeket is meghatároznak.

2006 szeptemberétől 16 felsőoktatási intézményben alapszakként indul 4 választható szakiránnyal andragógus képzés, illetve jelenleg egy szakirányú továbbképzési szakon folyik felnőttoktatási szakértő képzés. A magyarországi felnőttképzés szakmai fejlesztéséért felelős minisztériumi háttérintézmény, a Nemzeti Felnőttképzési Intézet (NFI) szervezésében és irányításával, uniós pénzügyi támogatással a Nemzeti Fejlesztési Terv Humán erőforrás-fejlesztés Operatív Programjának 3.5.1. központi intézkedése („Korszerű felnőttképzési módszerek kifejlesztése és alkalmazása”) egyik alprogramjaként, 2005-ben indult a felnőttképzésben dolgozó tanárok és szakemberek szervezett továbbképzési rendszer-modelljének kifejlesztése.

A „Képzők képzése” alprogram 3 alapvető cél elérését tűzte ki:

- a felnőttképzésben dolgozó tanárok és szakemberek továbbképzési rendszerének kifejlesztése, alap- kiegészítő programok, illetve tananyagok kidolgozása, valamint azok kísérleti képzéseken történő kipróbálása,
- a teljes projekt (3.5.1. központi intézkedés) fejlesztési eredményeinek (alap- és kiegészítő képzési programok és integrált felnőttképzési és módszertani adatbázis fejlesztése) elterjesztése a felnőttképzés intézmény-rendszerében;
- a teljes projekt fejlesztési eredményeinek egyenértékű alkalmazására való felkészülés a (központi intézkedés megvalósításában résztvevő) konzorcium tagjai, elsősorban a regionális képző központok körében.

A három célnak megfelelően három – a projekt által finanszírozott – modulárisan felépülő, ún. „leckék”-ből álló képzési program kerül összeállításra, illetve azok tananyagai kerülnek kidolgozásra a három fő célcsoport igényeihez igazodva:

- a felnőttképzési intézmények vezető és oktatásszervezői (menedzserei);
- a regionális képző központok, illetve a konzorcium többi tagjának (Foglalkoztatási Hivatal/FH; NFI) tanárai és szakemberei;
- a felnőttképzési intézmények tanárai, és szakemberei.

A tanár-továbbképzési program- és tananyagrendszer tartalma öt témakörben, a célcsoportoknak megfelelően, differenciáltan kerül kidolgozásra:

- 1. témakör: „Felnőttképzés az Európai Unióban”
- 2. témakör: „Felnőttképzés Magyarországon”
- 3. témakör: „A felnőttképzés korszerű ismeretei”
- 4. témakör: „A felnőttképzés hazai fejlesztési és kutatási eredményei”
- 5. témakör: „A HEF OP 3.5.1. projekt eredményei – mindenki számára”

Az öt témakör összesen 20 leckét tartalmaz majd moduláris rendszerben, amelyekből a célcsoportoknak szánt és az alprogram keretében megvalósítandó három továbbképzési program felépül, de az elkészült lecke-modulokból az igények szerint további programok is összeállíthatóak majd. A projekt befejezési határideje 2007. július 31 a

disszeminációs továbbképzési programok megvalósítása 2006 első negyedében kezdődik.

0604 UNIÓK/EGYESÜLETEK ÉS FORRÁSOK

A közismereti és szakmai tanár, illetve szakoktató képzést folytató állami, egyházi és magán/alapítványi felsőoktatási intézményeket az 5. számú melléklet sorolja fel. A felsőoktatásban és így a tanárképzésben meghirdetett szakok és képzőhelyek listáját az évente kiadott Felsőoktatási felvételi tájékoztató (megjelenik minden év december 15-én), illetve az Országos Felvételi Iroda (OFI) által működtetett weblap (<http://www.felvi.hu>) közli.

A közoktatási intézményekben dolgozók pedagógus-továbbképzésének szervezését az OM 100%-os tulajdonában álló Sulinova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht. végzi. A pedagógus-továbbképzéseket kínáló akkreditált tanfolyamok jegyzéke évente két alkalommal (december 31-én és július 31-én) jelenik meg az Oktatási Minisztérium hivatalos lapjában, az Oktatási Közlönyben. A pedagógus-továbbképzésben választható alapképzési szakokat, szakvizsgát, szakirányú továbbképzéseket a Felsőoktatási Felvételi Tájékoztató közli, az OKJ-képzések jegyzékét a Nemzeti Szakképzési Intézet (NSZI) adja ki ([http://www.nive.hu/szakképzési adatbázis](http://www.nive.hu/szakképzési_adatbázis)).

Az NSZI a szakképzés fejlesztésével megbízott OM háttérintézmény, mely pedagógus továbbképzéseket is szervez az iskolarendszerű és az iskolarendszeren kívüli szakképzésben dolgozó pedagógusok és vezetők számára.

A Nemzeti Felnőttképzési Intézet (NFI) a felnőttképzés fejlesztésével megbízott FMM háttérintézmény, mely a Nemzeti Fejlesztési Terv Humán-erőforrás Operatív Programja keretében a felnőttképzésben dolgozó tanárok és szakemberek számára szervezett továbbképzési rendszer-modell 2005-ben indult fejlesztésének irányítója.

Az OM vagy a kormányzat által létrehozott Kht-k és Alapítványok közül a szakképzés fejlesztését érintő egyik legjelentősebb szervezet a Tempus Közalapítvány, amely többek között az EU szakmai képzésfejlesztését célzó Leonardo da Vinci és Socrates programjait is működteti.

A pedagógusképzés általános kérdéseivel foglalkozó szakmai testület a Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottsága által létrehívott Pedagógusképzési Albizottság, amely a magyar tudósok köztestületének pedagógusképzéssel foglalkozó bizottsága.

További szakmai szervezet a Tanárképzők Szövetsége, illetve a Magyar Szakképzési Társaságon (MSZT) belül a szakmai tanárképzés és szakoktató-képzés fejlesztési kérdéseivel foglalkozó pedagógusképzési albizottság. E szervezetek a tanárképzést folytató felsőoktatási intézmények (jobbára pedagógiát, szakmódszertant oktató) szakembereinek szervezetei, illetve a MSZT képzési albizottság munkájában a szakképzésben oktató tanárok is részt vesznek. Mindkét testület egy bő évtizede, a rendszerváltozás után szerveződött. A szakmai szervezetek azonban csak ajánlások útján befolyásolhatják a döntéshozókat vagy a képző intézményeket.

A pedagógusképzést folytató intézmények közül a főiskolák vezetőinek egyeztető fóruma a Tanárképző Főiskolák, Főiskolai karok Főigazgatói Kollégiuma. Az Oktatási Minisztériumban a pedagógusképzés irányításának önálló szervezeti egysége nincs, s ugyancsak hiányzik a kizárólag a pedagógusképzés kutatását, fejlesztését végző országos intézmény.

Fehérvári, Anikó: *Párhuzamos szakképzési rendszerek az iskolarendszeren kívüli szakképzésben*. Oktatáskutató Intézet. Budapest, 2001. (Kutatás Közben, 230).

Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.hier.iif.hu/kutat/Kutatas2/pdf/FehervariA_Parhuzamos.pdf [idézve: 12.12.2005.]

Felsőoktatási felvételi tájékoztató 2005/Országos Felsőoktatási Felvételi Iroda; Oktatási minisztérium.

A HEF OP 3.5.1. központi intézkedés „Képzők képzése” c. alprogramja/Nemzeti Felnőttképzési Intézet. Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.nfi.hu/hefop/dok/kepzoek_kepzese.doc [idézve: 12.12.2005.]

Helyzetjelentés. Az egészségügyi szakképző intézetek felmérése./Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézet. Budapest: 2005.

Imre Nóra, Nagy Mária: Pedagógusok. In: *Jelentés a magyar közoktatásról*. Szerk. Halász Gábor és Lannert Judit. Budapest: Országos Közoktatási Intézet, 2003.

A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Mestervizsga Szabályzata/Magyar Kereskedelmi és iparkamara. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://www.mestervizsga.hu/docs/Mestervszabmkik.pdf> [idézve: 01.12.2005.]

Mártonfi György: Középiskolai tanárok. Szakképző intézmények tanárai, szakmai tanárok és a többiek. In: *Tanári pálya és életkörülmények, 1996/97 : Tanulmánykötet*. Szerk. Nagy Mária. Budapest : OKKER K., 1998. 223-273. p. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=tanari-palya-08-martonfi-kozepiskolai> [idézve: 01.12.2005.]

Összefoglaló a HEFOP 3.5.1. jelű, „Korszerű felnőttképzési módszerek kifejlesztése és alkalmazása” című központi intézkedés fő tartalmáról/Nemzeti Felnőttképzési Intézet.

Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.nfi.hu/hefop/dok/hefop_351_osszegzo.doc [idézve: 12.12.2005.]

Polinszky Márta: Akkreditált pedagógus-továbbképzési programok a felsőoktatásban. In: *Pedagógusképzés*, 3-4. 2003. 39-55. p.

Polinszky, Márta: *A pedagógus-továbbképzési rendszer kialakulása és jellemzői Magyarországon*. Kézirat, 2002. Háttér tanulmány az Országos Közoktatási Intézet (OKI) által a *Jelentés a közoktatásról* címen kiadott tanulmánykötethez.

Rakaczkíné dr.Tóth K. (szerk.): *„Ami a magvetés a földnek, az a tudomány elhíntése az emberi szellemnek”* (tanulmánykötet). Gödöllő: Szent István Egyetem Tanárképző Intézete, 2000.

Szakképzés-fejlesztési Stratégia 2013-ig/ A Magyar Köztársaság Kormánya. Budapest: Oktatási Minisztérium; Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, 2005.

Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.om.hu/letolt/szake/szakkepzesi_strategia_050414.pdf [idézve: 23.05.2005.]

Soósné Dr. Faragó Magdolna: *Pedagógusok alapképzése, pedagógusok továbbképzése Magyarországon*. Kézirat, 1998. 25 p. Háttér tanulmány az OKI által a *Jelentés a közoktatásról* címen kiadott tanulmánykötethez.

Soósné Dr. Faragó Magdolna: Javaslatok a tanárképzési rendszer továbbfejlesztésére (kiemelten a tanári képesítés követelményeiről szóló *111/1997 (VI. 27.) korm. rendelet* módosítására). In: *Pedagógusképzés*, 2000/1-2. 164-189. p.

Soósné Dr. Faragó Magdolna: Pedagógus-továbbképzési lehetőségek a felsőoktatásban (kiemelten a szakirányú továbbképzési szakokon). In: *Köznevelés*, 1999. 28. szám (1999. szept. 17.) 7-11. p., *Emberi erőforrás-menedzsment*, 1999. 6. szám

Soósné Dr. Faragó Magdolna: A pedagógusképzés rendszere. In: *“Ami a magvetés a földnek, az a tudomány elhíntése az emberi szellemnek”* (Tanulmánykötet, Szerk. Rakaczkiné dr. Tóth K.) Gödöllő: Szent István Egyetem Tanárképző Intézete, 2000. 155-175. p.

Soósné Dr. Faragó Magdolna: A felnőttoktatási, a szakképzési és a pályorientációs képzési tartalom a felsőfokú szakemberképzésben (kiemelten a pedagógusképzés és – továbbképzés területén). In: *Emberi erőforrás-menedzsment*, 2000/6. 5-22. p.

Soósné Dr. Faragó Magdolna: A hazai tanárképzés rendszere, fejlesztési trendjei. In: *Magyar Felsőoktatás*, 2001. 4. szám 47-48. p.

Soósné Dr. Faragó Magdolna: Pedagógus pálya, pedagógusképzés - oktatáspolitikai megközelítésben. In: *Emberi erőforrás-menedzsment*, 2002/1-2. 8-48. p.

Soósné Dr. Faragó Magdolna: Pedagógus-továbbképzés a szakirányú továbbképzési szakokon. In: *Magyar Felsőoktatás*, 2002. 1-2. szám 58-60. p.

Soósné Dr. Faragó Magdolna: *“Pedagógusok továbbképzése a felsőoktatási intézményekben (különös tekintettel a kínálat-kereslet alakulására a közoktatási szükségletek és a jogszabályi lehetőségek függvényében)” c. OM-MTA pályázati kutatás*, 2002. április, (Kézirat) OM Közoktatási h. Államtitkárság. A kutatási jelentés szerző által írt résztanulmányai: 1: A szakirányú továbbképzési szakok (ennek részeként a pedagógus-szakovizsgára felkészítő szakirányú továbbképzés) 38 p. 2. A felsőoktatási intézmények pedagógus-továbbképzési kínálatának felmérésére végzett kérdőíves vizsgálat eredményei 40 p. 3. Az újabb diplomás, illetve kiegészítő pedagógusi oklevél megszerzésére irányuló képzések 13 p. 4. Összefoglaló zárótanulmány 14 p.

Soósné Dr. Faragó Magdolna: *Tények és javaslatok a pedagógusképzés megújításához*. Kézirat, Háttér tanulmány az Oktatáskutató Intézet hasonló című kutatásához, 2002. június, 89 p.

Soósné Dr. Faragó Magdolna: Teacher Training Policy. In the Context of Hungarian Educational Policy Trends. Background Study for the EU/Teachers' visiting Committee (2003). Interneten elérhető az alábbi címen:
http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/background-report-study-visit-hu_en.pdf [idézve: 25.10.2005.]

Soósné Dr. Faragó Magdolna: A pedagógusképzés oktatáspolitikai tendenciái. In: *Pedagógusképzés*. 2003. 3-4. szám 57-74. p.

The Education System in Hungary (2001/2002). Eurybase. The Information Database on Education Systems in Europe/ Eurydice Unit, Ministry of Education. Internet elérhető az

alábbi címen:

<http://www.eurydice.org/Eurybase/Application/frameset.asp?country=HU&language=EN>
[idézve 23.05.2005.]

Tóth Béláné: Virtuális tanulási környezetek alkalmazása a szakmai tanárképzésben. In: *Szakoktatás*, 2005. 4. p. 16-24

Új, európai úton a diplomához. A magyar felsőoktatás modernizációja./Oktatási Minisztérium. Budapest, 2003. Internet elérhető az alábbi címen:
http://www.om.hu/doc/upload/200510/bologna_kezirat_1019.pdf [idézve 01.12.2005.]

VONATKOZÓ JOGSZABÁLYOK:

1993. évi LXXXVI. törvény A szakképzésről

1993. évi LXXIX. törvény A közoktatásról

1993. évi LXXX. törvény A felsőoktatásról (2005. évi CXXXIX törvény A felsőoktatásról)

2001. évi CI. törvény A felnőttképzésről

1992. évi XXII. Törvény a Munka Törvénykönyvéről

1992. évi XXXIII. törvény A közalkalmazottak jogállásáról

49/1993 (III. 26.) kormányrendelet A közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992 évi XXXIII. törvénynek a központi költségvetési szervként működő kutató- és kutatást kiegészítő intézeteknél és kutatókat foglalkoztató egyes intézményeknél történő végrehajtásáról

111/1997 (VI. 27.) kormányrendelet A tanári képesítés követelményeiről

277/1997. (XII. 22.) kormányrendelet A pedagógus-továbbképzésről, a pedagógus-szakvizsgáról, valamint a továbbképzésben részt vevők juttatásairól és kedvezményeiről

41/1999. (X.13.) OM rendelet A pedagógus-szakvizsga képesítési követelményeiről

45/1999 (XII. 13.) OM rendelet a szakképzés megkezdésének és folytatásának feltételeiről

33/2000 (XII. 26.) OM rendelet A közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. Törvény felsőoktatásban való végrehajtásáról

269/2000. (XII. 26.) kormányrendelet A felsőoktatási intézmények felvételi eljárásainak általános szabályairól

43/2001. (XII. 18.) Eü.M. rendelet az élelmezési menedzser és az egészségügyi gyakorlatvezető szakképzések szakmai és vizsgakövetelményeinek kiadásáról

77/2002. (IV. 13.) kormányrendelet A felsőoktatási alapképzési szakok képesítési követelményeinek kreditrendszerű képzéshez illeszkedő kiegészítéséről

37/2003. (XII. 27.) OM rendelet az Országos Képzési Jegyzékről

22/2004 (II. 16.) kormányrendelet A felnőttképzést folytató intézmények és a felnőttképzési programok akkreditációjának szabályairól

24/2004. (VI. 22.) FMM rendelet: az akkreditációs eljárás és követelményrendszer részletes szabályairól

381/2004 (XII.28.) kormányrendelet A többciklusú felsőoktatási képzési szerkezet bevezetésének egyes szabályairól

289/2005. (XII.22.) a felsőoktatási alap- és mesterképzésről, valamint a szakindítás eljárási rendjéről szóló kormányrendelet

A közismereti, szakmai tanári és szakoktatói szakok képesítési követelményeiről kiadott kormányrendeleteket az 5. melléklet tartalmazza.

HASZNOS HONLAPOK:

Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézet. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.eti.hu>

Felnőttképzők Szövetsége. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.fvsz.hu>

Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.fmm.gov.hu>

FVM Képzési és Szaktanácsadási Intézet. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.aszi.hu>

Központi Statisztikai Hivatal. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://portal.ksh.hu>

Magyar Agrárkamara. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.agrarkamara.hu>

Mestervizsga/Magyar Kereskedelmi és Ipar Kamara. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.mestervizsga.hu>

Nemzeti Felnőttképzési Intézet. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.nfi.hu>

Nemzeti Szakképzési Intézet. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <https://www.nive.hu/start.php>

Oktatási Minisztérium. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.om.hu>

Országos Felsőoktatási Információs Központ/Országos Felvételi Iroda. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.felvi.hu>

Szakiskolai Fejlesztési Program/Oktatási Minisztérium. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.szakma.hu>

Sulinova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht. Honlap[online].
Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.sulinova.hu>

Tempus Közalapítvány. Honlap[online]. Interneten elérhető az alábbi címen:
<http://www.tka.hu>

E részletes témaelemzés része egy a szakképzés témakörét tárgyaló jelentés-sorozatnak, melyet az Európai Szakképzés-fejlesztési Központ ([Cedefop](http://www.cedefop.europa.eu)) által létrehozott hálózat, a ReferNet tagjai készítik minden EU tagállamban (valamint Norvégiában és Izlandon). Az Oktatási Minisztérium Alapkezelő Igazgatósága (OMAI) Magyar Oktatási Observatory Iroda által koordinált ReferNet Magyarország hálózatról további információt a következő címen talál: <http://www.refernet.hu>.

Kérjük, vegye figyelembe, hogy a ReferNet jelentések szigorú útmutató kérdései alapján készülnek és elsősorban egy, a http://www.trainingvillage.gr/etv/Information_resources/NationalVet/ internetes oldalon elérhető online adatbázisban való használatra készülnek. Az olvasó ezért a jelentés tartalmát illetően ismétlésekkel találkozhat.

Készítette a Cedefop részére:

Dr. Köpeczi Bócz Tamás
Dr. Soósné Faragó Magdolna
Bükki Eszter

ReferNet Magyarország

Háttéranyagot rendelkezésre bocsátottak és a jelentést ellenőrizték a ReferNet nemzeti konzorcium tagintézményei:

- Budapesti Corvinus Egyetem, Társadalomtudományi Kar, Magatartástudományi és Kommunikációelméleti Intézet
- Budapesti Gazdasági Főiskola, Felnőttképzési Intézet
- Budapesti Műszaki Főiskola, Kandó Kálmán Villamosmérnöki Kar, Humánfejlesztési és Módszertani Intézet
- Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Műszaki Pedagógia Tanszék
- Foglalkoztatás-politikai és Munkaügyi Minisztérium, Foglalkoztatási és Felnőttképzési Helyettes Államtitkárság
- Központi Statisztikai Hivatal, Életszínvonal és Emberi Erőforrás Statisztikai Főosztály
- Magyar Kereskedelmi és Iparkamara
- Miskolci Egyetem, Kihelyezett Társadalomkutató Központ
- Nemzeti Felnőttképzési Intézet
- Nemzeti Szakképzési Intézet
- Oktatási Minisztérium (Szakképzési, Felsőoktatási és Fejlesztési és Nemzetközi Helyettes Államtitkárság)
- Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont
- sulinova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht.
- Tempus Közalapítvány, Leonardo Nemzeti Iroda

O601 Táblázat

SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS	ISKOLARENDSZERŰ KÉPZÉS	FELSŐFOKÚ OKTATÁS (nem-nappali felsőfokú szakképzés és alapképzés; szakirányú továbbképzés, doktori képzés) (ISCED 5B, 5A, 6)	TANÁROK	ugyanaz mint a szakmai alapképzés esetében	főiskola, egyetem
			OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	ugyanaz mint a szakmai alapképzés esetében	főiskola, egyetem
		FELSŐ-KÖZÉPFOKÚ ÉS KÖZÉPFOK UTÁNI SZINTŰ FELNŐTTOKTATÁS (ISCED 3A, 3B, 3C, 4A, 4C)	TANÁROK	ugyanaz mint a szakmai alapképzés esetében	szakközépiskola, szakiskola (speciális szakiskola is), gimnázium
			OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	ugyanaz mint a szakmai alapképzés esetében	szakközépiskola, szakiskola (speciális szakiskola is), gimnázium
	ISKOLARENDSZERE N KIVÜLI KÉPZÉS	FELNŐTTKÉPZÉS	TANÁROK	szakmai elméleti tárgyat oktató tanárok	felnőttképzést folytató intézmények: <ul style="list-style-type: none"> • közoktatási és felsőoktatási intézmények és egyéb költségvetési és állami támogatású intézmények (pl. regionális képzőközpontok) • oktatási vállalkozások • non-profit szervezetek • munkahely (belső képzés) • egyéb, a felnőttképzési törvényben meghatározott képzők
			OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	szakmai gyakorlatot oktató tanárok	
				felnőttképzési szervező, tervező, irányító, értékelő, animátori és egyéb munkakörök	

* A munkakörök egyetemi vagy főiskolai jellegének megkülönböztetését a (2006-tól megszűnő) duális intézményrendszerben az egyetem inkább elméletigényes, illetve a főiskola inkább gyakorlat-orientált képzési jellege indokolta. Szakmai elvárások tekintetében a főiskolai tanári munkakör követelménye az egyetemi docensi munkakör követelményével vethető össze. Az új felsőoktatási törvény (2005. évi CXXXIX tv.) a tanársegédek és adjunktusok tekintetében egy átmeneti időszak után 2008-tól megszünteti az egyetemi/főiskolai jelleg megkülönböztetését.

0602 Táblázat

KÉPZÉS TÍPUSA		FOGLALKOZÁSI KATEGÓRIA	FOGLALKOZÁS		MUNKAHELY		
SZAKMAI ALAPKÉPZÉS	ISKOLARENDSZERŰ KÉPZÉS	FELSŐFOKÚ OKTATÁS	FELSŐOKTATÁS (ISCED 5A, 6)	TANÁROK, OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	oktatói címmel járó munkakörök	főiskolai/egyetemi tanár	felsőoktatási intézmény (főiskola, egyetem)
				főiskolai/egyetemi docens			
				főiskolai/egyetemi adjunktus			
				főiskolai/egyetemi tanársegéd			
		egyéb oktatói munkakörök	nyelvtanár, testnevelő tanár, művészstanár, mérnökstanár, gyakorlatvezető, stb.				
		FELSŐFOKÚ SZAKKÉPZÉS (ISCED 5B)	TANÁROK	Lásd Felsőoktatás	felsőoktatási intézmény (főiskola, egyetem)		
	OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK		Lásd Felső középfokú és középfok-utáni szintű szakképzés	szakközépiskola			
	OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK		Lásd Felsőoktatás	felsőoktatási intézmény (főiskola, egyetem)			
	(felső-középfokú és középfok utáni szintű) SZAKKÉPZÉS (ISCED 2C, 3A, 3C, 4C)	TANÁROK	közismereti szakos tanár	szakközépiskola, szakiskola (speciális szakiskola is)			
		OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	szakmai elméleti tantárgyat és szakmai előkészítő ismeretet, ill. szakmai alapozó és a pályaaorientáció ismeretet oktató szakmai tanár				
OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK		szakmai gyakorlati tárgyat oktató szakoktató	szakközépiskola, szakiskola (speciális szakiskola is) (iskolai tanműhely)				
ISKOLARENDSZERE N KIVÜLI KÉPZÉS	OKJ-S SZAKMAI ALAPKÉPZÉSEK (ISCED 2C, 3C, 4C)	TANÁROK	szakmai elméleti tárgyat oktató tanár	felnőttképzést folytató intézmények:			
		OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	szakmai gyakorlati tárgyak oktatója	<ul style="list-style-type: none"> • közoktatási és felsőoktatási intézmények és egyéb költségvetési és állami támogatású intézmények (pl. regionális képzőközpontok) • oktatási vállalkozások • non-profit szervezetek • egyéb, a felnőttképzési törvényben meghatározott képzők 			
		OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	felnőttképzési szervező, tervező, irányító, értékelő, animátori és egyéb munkakörök				

* A munkakörök egyetemi vagy főiskolai jellegének megkülönböztetését a (2006-tól megszűnő) duális intézményrendszerben az egyetem inkább elméletigényes, illetve a főiskola inkább gyakorlat-orientált képzési jellege indokolta. Szakmai elvárások tekintetében a főiskolai tanári munkakör követelménye az egyetemi docensi munkakör követelményével vethető össze. Az új felsőoktatási törvény (2005. évi CXXXIX tv.) a tanársegédek és adjunktusok tekintetében egy átmeneti időszak után 2008-tól megszünteti az egyetemi/főiskolai jelleg megkülönböztetését.

0601 Táblázat

KÉPZÉS TÍPUSA		FOGLALKOZÁSI KATEGÓRIA	FOGLALKOZÁS	MUNKAHELY	
SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS	ISKOLARENDSZERŰ KÉPZÉS	FELSŐFOKÚ OKTATÁS (nem-nappali felsőfokú szakképzés és alapképzés; szakirányú továbbképzés, doktori képzés) (ISCED 5B, 5A, 6)	TANÁROK	ugyanaz mint a szakmai alapképzés esetében	főiskola, egyetem
			OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	ugyanaz mint a szakmai alapképzés esetében	főiskola, egyetem
		FELSŐ-KÖZÉPFOKÚ ÉS KÖZÉPFOK UTÁNI SZINTŰ FELNŐTTOKTATÁS (ISCED 3A, 3B, 3C, 4A, 4C)	TANÁROK	ugyanaz mint a szakmai alapképzés esetében	szakközépiskola, szakiskola (speciális szakiskola is), gimnázium
			OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	ugyanaz mint a szakmai alapképzés esetében	szakközépiskola, szakiskola (speciális szakiskola is), gimnázium
	ISKOLARENDSZERE N KIVÜLI KÉPZÉS	FELNŐTTKÉPZÉS	TANÁROK	szakmai elméleti tárgyat oktató tanárok	felnyitottképzést folytató intézmények: • közoktatási és felsőoktatási intézmények és egyéb költségvetési és állami támogatású intézmények (pl. regionális képzőközpontok)
			OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	szakmai gyakorlatot oktató tanárok	• oktatási vállalkozások • non-profit szervezetek
			felnyitottképzési szervező, tervező, irányító, értékelő, animátori és egyéb munkakörök	• munkahely (belső képzés) • egyéb, a felnyitottképzési törvényben meghatározott képzők	

A többciklusú felsőoktatási képzési szerkezet alapképzési szakjainak és a képesítési követelmények szerinti főiskolai és egyetemi szintű szakok megfeleltetése
(kiemelve a szakmai tanári és szakoktatói szakokat)

Képzési terület	Képzési ág	Alapszakok (új)	Képesítési követelmények szerinti (eddigi) szakok f: főiskolai, e: egyetemi
agrár ¹	agrár műszaki	földmérő és földrendező mérnöki	f: földmérő mérnöki, földrendező mérnöki, ingatlan-nyilvántartási szervező, meliorációs mérnök
		mezőgazdasági és élelmiszer-ipari gépészmérnöki	f: mezőgazdasági gépészmérnöki, páncélos és gépjármű-technikai mérnöktiszt, élelmiszer-ipari gépészmérnöki; e: mezőgazdasági gépészmérnöki
		tájrendező és kertépítő mérnöki	e: tájépítészeti, -védelmi és -fejlesztési
	állatorvostudományi	állatorvosi	e: állatorvosi
	erdőmérnöki	erdőmérnöki	e: erdőmérnöki
	gazdasági, vidékfejlesztési és informatikus agrármérnöki	gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnöki	f: agrármenedzser, gazdasági mérnöki, vidékfejlesztési agrármérnöki, tájgazdálkodási, vállalkozó menedzser; e: gazdasági agrármérnöki, vidékfejlesztési agrármérnöki, területfejlesztési mérnök;
		informatikus és szakigazgatási agrármérnöki	f: mezőgazdasági szakigazgatási szervező mérnöki; e: informatikus agrármérnök
	élelmiszer- és kertészmérnöki	élelmiszermérnöki	f: élelmiszer technológus mérnöki e: élelmiszer minőségbiztosító agrármérnöki, élelmiszermérnöki
		kertészmérnöki	f: kertészmérnöki, szőlész-borász e: kertészmérnöki
	Környezetgazdálkodási és természetvédelmi mérnöki	környezetgazdálkodási agrármérnöki	f: környezetgazdálkodási agrármérnöki e: környezetgazdálkodási agrármérnöki
		természetvédelmi mérnök	f: természetvédelmi mérnöki
		vadgazda mérnöki	f: vadgazda mérnöki
	mezőgazdasági	állattenyésztő mérnöki	f: állattenyésztő mérnöki, halgazda mérnöki
		mezőgazdasági mérnöki	f: mezőgazdasági mérnöki e: agrármérnöki
		mezőgazdasági szakoktató	f: agrár szakoktató
		növénytermesztő mérnöki	f: növénytermesztési mérnöki e: növényorvosi, agrárkémikus agrármérnöki
informati-	Informatikai ²	gazdaság-informatikus	e: gazdasági informatikai (rendszer-informatikai), folyamatszabályozó mérnöki,

ka			közgazdasági programozó matematikus	
		mérnök informatikus ³	f: műszaki informatika-tanár e: műszaki informatika-tanár	
		programtervező informatikus	f: programozó matematikus, f: számítástechnika tanár e: programtervező matematikus, e: informatika tanár	
gazdasá g- tudomá- nyok	Közgazdasági ²	alkalmazott közgazdaságtan	f: általános közgazdasági e: gazdaságmatematikai elemző, közgazdasági, e: közgazdasági szakos közgazdász tanár	
		gazdaságelemzés		
		közszolgálati	f: európai közszolgálati és üzleti szervező, közszolgáltatási közgazdász, nonprofit gazdálkodási	
	Üzleti ²	gazdálkodási és menedzsment	f: gazdálkodási, f: gazdaságismeret tanár f : háztartásökönómia-életvitel tanár vállalkozásszervező, informatikus közgazdász (gazdasági informatika), üzleti kommunikáció e: gazdálkodási, e: gazdálkodási szakos közgazdász tanári*	
		kereskedelem és marketing	f: kereskedelmi, f: kereskedelmi szakos közgazdász tanári nemzetközi marketing és teljes körű minőségirányítás (tqm)	
		emberi erőforrások	f: humán erőforrás menedzser	
		nemzetközi gazdálkodás	f: gazdaságdiplomácia és nemzetközi menedzsment, külgazdasági, nemzetközi kommunikáció e: nemzetközi kapcsolatok	
		pénzügy és számvitel	f: pénzügyi, számviteli e: pénzügyi	
		turizmus- vendéglátás	f: idegenforgalmi és szálloda, vendéglátó és szálloda, f: idegenforgalmi-szállodai közgazdász tanár f: vendéglátó-szállodai közgazdász tanár	
		üzleti szakoktató	f: gazdasági szakoktató	
	műszaki ¹	anyag-, fa- és könnyűipari mérnöki	anyagmérnöki	f: anyagmérnöki, kohómérnöki e: anyagmérnöki, kohómérnöki
			faipari mérnöki	f: faipari mérnöki e: faipari mérnöki, papíripari mérnöki
könnyűipari mérnöki			f: könnyűipari e: könnyűipari mérnöki	
bio-, környezet- és vegyészmérnöki		biomérnöki	f: biomérnöki e: biomérnöki	
		környezetmérnöki	f: környezetmérnöki	

			e: környezetmérnöki	
		vegyésmérnöki	f: vegyésmérnöki e: vegyésmérnöki	
építőmérnöki és műszaki földtudományi	építőmérnöki		f: építőmérnöki, településmérnöki, tűzvédelmi e: építőmérnöki, földmérő és térinformatikai, településmérnöki	
	műszaki földtudományi		e: bányá- és geotechnikai, előkészítés- technikai, műszaki földtudományi, olaj- gázmérnöki	
építészmérnök, ipari termék és formatervezői	építész		e: építészmérnöki	
	építészmérnöki		f: építészmérnöki e: építészmérnöki	
	ipari termék- és formatervezői		e: ipari termék- és formatervezői	
gépész-, közlekedés-és mechatronikai mérnöki	gépészmérnöki		f: gépészmérnöki e: gépészmérnöki	
	közlekedésmérnöki		f: közlekedésmérnöki, repülőmérnöki e: közlekedésmérnöki	
	mechatronikai mérnöki		f: mechatronikai mérnök e: mechatronikai mérnök	
had- és biztonság- technikai mérnöki	had- és biztonságtechnikai mérnöki		f: biztonságtechnikai e: hadtechnikai menedzser	
villamos- és energetikai mérnöki	energetikai mérnöki		f: energetikai mérnöki e: energetikai mérnöki	
	villamosmérnöki		f: villamosmérnöki, kommunikációtechnikai mérnöki e: villamosmérnöki	
műszaki menedzser, műszaki szakoktató	műszaki menedzser		f: műszaki menedzser e: műszaki menedzser	
	műszaki szakoktató		f: műszaki szakoktató	
orvos- és egészség- tudomán- yi	orvostudományi	orvos	e: általános orvostudományi	
		fogorvos	e: fogorvos-tudományi	
		gyógyszerész	e: gyógyszerésztudományi	
	egészségtudom- á-nyi²	ápolás és betegellátás (pl. ápoló, dietetikus, gyógytornász, mentőtiszt szakirányok)		f: ápoló, dietetikus, gyógytornász, mentőtiszt e: ápoló
		egészségügyi gondozás és prevenció (pl.		f: egészségügyi szakoktató (ilyen új szak -)

		népegészségügyi ellenőr, védőnő szakirányok)	f: közegészségügyi-járványügyi felügyelő, védőnő e: védőnő, népegészségügyi felügyelő, e: egészségügyi-tanár
		egészségügyi szervező (pl. egészségbiztosítás, egészségügyi ügyvitelszervező szakirányok)	f: egészségbiztosítási, egészségügyi ügyvitelszervező egészségbiztosítás e: informatikus egészségügyi menedzser (egészségügyi informatikus)
		orvosi laboratóriumi és képző diagnosztikai analitikus (pl. orvosdiagnosztikai laboratóriumi analitikus, képző diagnosztika, orvosi kutatólaboratóriumi analitikus, optometria szakirányok)	f: orvosdiagnosztika laboratóriumi analitikus, diagnosztikai képző, optometrista
sport-tudomány⁴	sport	testnevelő-edző ³	f: testnevelő tanár, szakedző e: testnevelő tanár, e: gyógytestnevelő tanár
	testkultúra	sportmenedzser	f: sportmenedzser
		rekreáció-, életmód- és egészségfejlesztés ³	f: rekreáció, f: egészséggtanár e: egészséggtanár
		humánkineziológia	e: humánkineziológia
művészett⁵	nincs kidolgozva	-	-

Forrás: A__többszintű képzés alapképzési szakjairól szóló 381/2004. (XII. 28.) Korm. Rendelet 2. melléklete

¹ A képzési terület eddig valamennyi szakjához kapcsolódhatott a tanári képesítés, a jövőben az alapképzési szak szerint lehet tanári mesterszakon szakképzettséget szerezni

² A képzés ágon a jövőben az alapképzési szak szerint lehet tanári mesterszakon szakképzettséget szerezni

³ A jövőben a tanári mesterszakon lehet majd ilyen tanári szakképzést szerezni

⁴ A sporttudomány területén a szakképzéshez nincs külön szakmai tanárszak – a közismereti tárgyak mellett ők a szakképzés tanárai is

⁵ A művészetek területén a közismereti tanárszakok mellett művész-tanárszakok is szerepelnek, melyek a szakképzéshez sorolandók

Tanárok és oktatók bérezése

1. A felsőoktatásban:

A felsőoktatási intézményben oktatói munkakört, valamint a tudományos kutatói munkakört betöltő közalkalmazottak garantált illetményét meghatározó, az egyetemi tanári munkakör 1. fizetési fokozatának a költségvetési törvényben megállapított garantált illetményére vetülő arányszámok

A 2005. évi költségvetési törvényben 2005-re meghatározott egyetemi tanári alap:
404 400 HUF/hó = 1617,6 EUR/month¹

Munkakör	Fizetési fokozat	Arányszám (%)
Egyetemi tanár	3.	106
Egyetemi tanár	2.	103
Egyetemi tanár	1.	100
Egyetemi docens	3.	76
Egyetemi docens	2.	73
Egyetemi docens	1.	70
Egyetemi adjunktus	2.*	53
Egyetemi adjunktus	1.*	50
Egyetemi adjunktus	-	50
Egyetemi tanársegéd	-	40
Főiskolai tanár	3.	81
Főiskolai tanár	2.	78
Főiskolai tanár	1.	75
Főiskolai docens	3.	61
Főiskolai docens	2.	58
Főiskolai docens	1.	55
Főiskolai adjunktus	2.*	48
Főiskolai adjunktus	1.*	45
Főiskolai adjunktus	-	45
Főiskolai tanársegéd	-	40
Kutatóprofesszor, tudományos tanácsadó	3.	106
Kutatóprofesszor, tudományos tanácsadó	2.	103
Kutatóprofesszor, tudományos tanácsadó	1.	100
Tudományos főmunkatárs	3.	76
Tudományos főmunkatárs	2.	73
Tudományos főmunkatárs	1.	70
Tudományos munkatárs	-	50
Tudományos segédmunkatárs	-	40

* A fizetési fokozatok, valamint a hozzá tartozó arányszámok a határozatlan időre kinevezettekre vonatkoznak.
Forrás: 2. számú melléklet az 1992. évi XXXIII. törvényhez

¹ Átváltás alapja: 1 HUF = 250 EUR

2. A közoktatásban

A fizetési osztályok első fizetési fokozata szerinti garantált illetmények havi összege forintban, valamint a fizetési fokozatokhoz tartozó legkisebb szorzószámok 2005. szeptember 1-jétől

Fizetési fokozatok	Fizetési osztályok									
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
1. (HUF/ EUR ²)	59 600	62 900	65 200	67 400	78 400	112 000	117 700	120 400	134 400	148 400
	238,4	251,6	260,8	269,6	313,6	448	470,8	481,6	537,6	593,6
2.	1,025	1,04	1,04	1,04	1,04	1,04	1,04	1,06	1,06	1,06
3.	1,050	1,08	1,08	1,08	1,08	1,08	1,08	1,12	1,12	1,12
4.	1,075	1,12	1,12	1,12	1,12	1,12	1,12	1,18	1,18	1,18
5.	1,100	1,16	1,16	1,16	1,16	1,17	1,17	1,24	1,24	1,24
6.	1,125	1,20	1,20	1,20	1,20	1,22	1,22	1,30	1,30	1,30
7.	1,150	1,24	1,24	1,24	1,24	1,27	1,27	1,36	1,36	1,36
8.	1,175	1,28	1,28	1,28	1,28	1,32	1,32	1,42	1,42	1,42
9.	1,200	1,32	1,32	1,32	1,32	1,37	1,37	1,48	1,48	1,48
10.	1,225	1,36	1,36	1,36	1,36	1,42	1,42	1,54	1,54	1,54
11.	1,250	1,40	1,40	1,40	1,40	1,47	1,47	1,60	1,60	1,60
12.	1,275	1,44	1,44	1,44	1,44	1,52	1,52	1,66	1,66	1,66
13.	1,300	1,48	1,48	1,48	1,48	1,57	1,57	1,73	1,73	1,73
14.	1,325	1,52	1,52	1,52	1,52	1,62	1,62	1,80	1,80	1,80

Forrás: A közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. Törvény, A 2005. évi költségvetésről szóló törvény

² Átváltás alapja: 1 HUF = 250 EUR

**Tanár/oktatóképzést folytató felsőoktatási intézmények Magyarországon
(2005. februári állapot szerint)**

* közismereti tanárképzést folytat

**szakmai tanárképzést / ***szakoktató-képzést folytat

		Név	Vezető	Cím
Állami egyetemek				
1.	**	Budapesti Corvinus Egyetem	Dr. Mészáros Tamás rektor	1093 Budapest, Fővám tér 8.
2.	** ***	Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	Dr. Molnár Károly rektor	1111 Budapest, Műegyetem rkp. 3.
3.	* **	Debreceni Egyetem	Dr. Nagy János rektor	4010 Debrecen, Egyetem tér 1.
4.	*	Eötvös Loránd Tudományegyetem	Dr. Klinghammer István rektor	1053 Budapest, Egyetem tér 1-3.
5.	* **	Kaposvári Egyetem	Dr. Horn Péter rektor	7401 Kaposvár, Guba Sándor u. 40.
6.	**	Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem	Dr. Batta András rektor	1061 Budapest, Liszt F. tér 8.
7.	**	Magyar Iparművészeti Egyetem	Droppa Judit rektor	1121 Budapest, Zugligeti út 9-25.
8.	**	Magyar Képzőművészeti Egyetem	Farkas Ádám rektor	1062 Budapest, Andrássy u. 69-71.
9.	* ***	Miskolci Egyetem	Dr. Besenyei Lajos rektor	3515 Miskolc, Egyetemváros
10.	**	Nyugat-Magyarországi Egyetem	Dr. Faragó Sándor rektor	9400 Sopron, Bajcsy Zs. u. 4.
11.	* ** ***	Pécsi Tudományegyetem	Dr. Lénárd László rektor	7601 Pécs, Szántó K. János u. 1/B.
12.	** ***	Semmelweis Egyetem	Dr. Tulassay Tivadar rektor	1085 Budapest, Üllői út 26.
13.	** ***	Széchenyi István Egyetem	Dr. Czinege Imre rektor	9026 Győr, Egyetem tér 1.
14.	* **	Szegedi Tudományegyetem	Dr. Szabó Gábor rektor	6720 Szeged, Dugonics tér 13.
15.	** ***	Szent István Egyetem	Dr. Molnár József rektor	2103 Gödöllő, Páter K. u. 1.
16.	*	Veszprémi Egyetem	Dr. Gaál Zoltán rektor	8201 Veszprém, Egyetem u. 10.
Állami főiskolák				
17.	*	Berzsenyi Dániel Főiskola	Dr. Gadányi Károly főisk. rektor	9701 Szombathely, Károlyi Gáspár tér 4.
18.	** ***	Budapesti Gazdasági Főiskola	Dr. Roóz József főiskolai rektor	1149 Budapest, Buzogány u. 11-13.
19.	** ***	Budapesti Műszaki Főiskola	Dr. Rudas Imre főiskolai rektor	1034 Budapest, Doberdó u. 6.
20.	** ***	Dunaújvárosi Főiskola	Dr. Bognár László főigazgató	2400 Dunaújváros, Táncsics M. u. 1/a.
21.	*	Eszterházy Károly Főiskola	Dr. Hauser Zoltán főisk. rektor	3300 Eger, Eszterházy tér 1.

22.	**	Kecskeméti Főiskola	Dr. Sztachó Pekáry István főiskolai rektor	6000 Kecskemét, Ceglédi u. 2.
23.	**	Magyar Táncművészeti Főiskola	Dózsa Imre főigazgató	1145. Budapest, Columbus u. 87-89.
24.	*	Nyíregyházi Főiskola	Dr. Balogh Árpád főiskolai rektor	4401 Nyíregyháza, Sóstói út 31/B.
Egyházi egyetemek				
25.	*	Károli Gáspár Református Egyetem	Dr. Szűcs Ferenc rektor	1091 Budapest, Kálvin tér 9.
26.	*	Pázmány Péter Katolikus Egyetem	Dr. Fodor György rektor	1088 Budapest, Szentkirályi u. 28.
Magán, illetve alapítványi intézmények				
27.	*	Kodolányi János Főiskola	Dr. Szabó Péter Ottó főigazgató	8000 Székesfehérvár, Fürdő u. 1.

A szakmai tanárképzés és szakoktató-képzés intézményei

1. Agrár mérnök-tanári (egyetemi és/vagy főiskolai agrár szakokra építve) és szakoktató-képzés

1. Nyugat-Magyarországi Egyetem, Sopron

Erdőmérnöki Kar

Faipari Mérnöki Kar

(az egyetemi szintű mérnök-tanárképzés a két kar agrár- illetve mérnöki szakjaira építve + főiskolai szintű kiegészítő tanárképzés + szakoktatóképzés, szervezetileg az Erdőmérnöki Karon)

2. Szent István Egyetem, Gödöllő

Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Tanárképző Intézet

(az egyetemi szintű mérnök-tanárképzés valamennyi mezőgazdasági kar szakjára építve + főiskolai szintű kiegészítő tanárképzés + szakoktatóképzés)

3. Debreceni Egyetem, Debrecen

Mezőgazdaságtudományi Kar

(egyetemi szintű mérnök-tanárképzés a karhoz tartozó szakokon)

4. Kaposvári Egyetem, Kaposvár

Állattudományi Kar

(egyetemi szintű mérnök-tanárképzés a karhoz tartozó szakokon)

5. Szegedi Tudományegyetem, Szeged

Szegedi Élelmiszeripari Főiskolai Kar

(főiskolai szintű kiegészítő mérnök-tanárképzés a karhoz tartozó szakon, a tanári képesítés megszerzésére való felkészítés: a JGYTFK-n)

2. Egészségügyi tanári és szakoktatóképzés

1. Semmelweis Egyetem, Budapest

Egészségügyi Főiskolai Kar

(egyetemi szintű egészségügyi tanár szak: 2003-tól, elvileg kettős oklevelet adó formában is + szakoktatóképzés)

3. Közgazdász-tanári és szakoktató-képzés

1. Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, Budapest

Társadalomtudományi Kar

(egyetemi szintű képzés a gazdálkodási és közgazdaságtudományi szakon)

2. Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest

Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskolai Kar

(a kar 3 főiskolai szintű közgazdász-tanár és szakoktatói szakjain + háztartásökonomia-életvitel tanár szakon)

4. Műszaki terület mérnök-tanári (egyetemi és/vagy főiskolai mérnök szakokra építve) és szakoktató-képzése

1. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest

Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar

(az egyetemi szintű mérnök-tanárképzés valamennyi kar mérnöki szakjára építve + főiskolai szintű kiegészítő mérnök-tanár + szakoktató-képzés)

2. Budapesti Műszaki Főiskola, Budapest

Bánki Donát Gépészmérnöki Főiskolai Kar
(főiskolai szintű mérnök-tanárképzés a karhoz tartozó mérnöki és szakoktatói szakokon)

3. *Budapesti Műszaki Főiskola, Budapest*
Kandó Kálmán Villamosmérnöki Főiskolai Kar
(főiskolai szintű mérnök-tanárképzés a karhoz tartozó mérnöki és szakoktatói szakokon)

4. *Debreceni Egyetem, Debrecen*
Műszaki Főiskolai Kar
(főiskolai szintű mérnök-tanárképzés a karhoz tartozó mérnöki szakokon, a tanári képesítés megszerzése: a BTK-n)

5. *Dunaújvárosi Főiskola, Dunaújváros*
(főiskolai szintű mérnök-tanárképzés – idegen nyelven is - a karhoz tartozó mérnöki és szakoktatói szakokon)

6. *Kecskeméti Főiskola, Kecskemét*
Műszaki Főiskolai Kar
(főiskolai szintű mérnök-tanárképzés a karhoz tartozó mérnöki szakokon)

7. *Miskolci Egyetem, Miskolc*
Gépészmérnöki Kar
(csak szakoktató-képzés)

8. *Pécsi Tudományegyetem, Pécs*
Pollack Mihály Műszaki Főiskolai Kar
(főiskolai szintű mérnök-tanárképzés a karhoz tartozó mérnöki szakokon +szakoktató-képzés)

9. *Széchenyi István Egyetem*
Műszaki Főiskolai Kar
(főiskolai szintű mérnök-tanárképzés a karhoz tartozó mérnöki szakokon + szakoktató-képzés)

5. Művészeti tanárképzés

1. *Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Budapest*
(egyetemi és főiskolai szintű ének-zene, illetve szolfézs-tanár és hangszeres művész-tanár szakokon)

Emellett több főiskola vagy egyetem zeneművészeti karán/tagozatán hangszeres művész-tanár szakok és a Pécsi Tudományegyetemen egyetemi szintű rajz-vizuális nevelő-tanári szak is.

2. *Magyar Iparművészeti Egyetem, Budapest*
(egyetemi szintű vizuális nevelőtanár szak)

3. *Magyar Képzőművészeti Egyetem,*
(egyetemi szintű vizuális kommunikáció tanár szak)

4. *Magyar Táncművészeti Főiskola, Budapest*
(főiskolai szintű táncpedagógus szak)

Képesítési követelmények

*A tanárszakokat is magában foglaló szakokról (a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény alapján) kiadott képesítési követelmények (**kiemelve a szakmai tanárszakokat**):*

1. **Agrár** szakcsoport: 146/1998. (IX. 9.) Korm. rendelet az agrár-felsőoktatás alapképzési szakjainak képesítési követelményeiről
2. Bölcsész szakcsoport: 129/2001. (VII. 13.) Korm. rendelet a felsőoktatásban a bölcsészettudományi és egyes társadalomtudományi alapképzési szakok képesítési követelményeiről
3. **Egészségügyi** szakcsoport: 36/1996. (III. 5.) Korm. rendeletet (az egészségügyi felsőoktatás alapképzési szakjainak képesítési követelményeiről) módosító 3/2003. (I. 8.) Korm. rendelet
4. Gyógypedagógiai szakcsoport: 168/2000. (IX. 29.) Korm. rendelet a gyógypedagógiai felsőoktatás alapképzési szakjainak képesítési követelményeiről
5. Jogi és szociális igazgatási szakcsoport: nincs tanárszak
6. Katonai szakcsoport: nincs tanárszak
7. **Közgazdasági** szakcsoport: 4/1996. (I. 18.) Korm. rendelet a közgazdasági felsőoktatás alapképzési szakjainak képesítési követelményeiről
8. **Műszaki** szakcsoport: 157/1996. (X. 22.) Korm. rendelet a műszaki felsőoktatás alapképzési szakjainak képesítési követelményeiről
9. **Művészeti** szakcsoport: 105/1998. (V. 23.) Korm. rendelet a művészeti felsőoktatás alapképzési szakjainak képesítési követelményeiről
10. Rendvédelmi szakcsoport: nincs tanárszak
11. Szociális szakcsoport: nincs tanárszak
12. **Tanári képesítés:** 111/1997. (VI. 27.) Korm. rendelet a tanári képesítés követelményeiről
13. Tanító és óvodapedagógus szakcsoport: nincs tanárszak
14. Természettudományos szakcsoport: 166/1997. (X. 3.) Korm. rendelet a természettudományos felsőoktatás alapképzési szakjainak képesítési követelményeiről
15. Testkulturális szakcsoport: 44/2002. (III. 21.) Korm. rendelet a testkulturális felsőoktatás alapképzési szakjainak képesítési követelményeiről

A pedagógus-továbbképzés szakirányú továbbképzési szakjai a képzési tartalom szerinti csoportosításban

A szakvizsgálóhoz való viszonya szerint:

* ha egyben szakvizsga is

** ha egy félév kiegészítéssel a szakvizsga is megszerezhető

SZAKIRÁNYÚ TOVÁBBKÉPZÉSI SZAK MEGNEVEZÉSE	LÉTESÍTÉSI RENDELET SZÁMA	A KÉPZÉSBEN VALÓ RÉSZVÉTEL ELŐFELTÉTELE	
		alapképzési szakok típusai és szintje: E=egyetemi, F=főiskolai	egyéb feltételek (munkakör vagy szakmai gyakorlat)
1. Az oktatási/szociális rendszer/alrendszer egészének irányítása, vezetése, szakértése			
1.1. Oktatási-nevelés intézmények igazgatási, vezetői ismeretei			
Közoktatási vezető *	8/1997. (II. 18.) MKM	Pedagógusi vagy egyéb p.- munkakörre jogosító	3 év szakmai gyakorlat
Tanügyigazgatási *	11/1997. (II. 18.) MKM	Bármely szak	3 év szakmai gyakorlat
Vezető óvodapedagógus *	13/1997. (II. 18.) MKM	6.2. Óvodapedagógusi, Felsőfokú óvónői	3 év szakmai gyakorlat
1.2. Oktatási/szociális intézmények/célcsoportok szakértői, menedzseri, tanácsadói feladatai			
<i>A pedagógus-szakvizsgára felkészítő szakirányú továbbképzési szak*</i>	41/199. (X. 13.) OM	Pedagógusi v. pedagógus munkakör betöltésére jogosító szak	3 év szakmai gyakorlat
Felnőttoktatási szakértő**	12/1997. (II. 18.) MKM	Pedagógusi, bölcsész-, természettudományi.	
Gyógypedagógiai rehabilitációs konzultáns	8/1998. (III. 25.) MKM	Gyógypedagógusi v. rehabilitációs spec-t végzett szociális munkás	2 éves konzultációs, tanácsadói szakmai tevékenység
Szociális menedzser	11/1998. (III. 25.) MKM	Humán. Szociális szakcsoport szakjai v. társadalomtudományi (szociológia, pszichológia, gyógyped., államigazg., teológiai, orvosi, egészségtud-i) v. szociális, int-vezetői jellegű szű tk-i szak is	3 éves gyakorlat szociális munka v. intézményvezetési területen
Közhasznú menedzser	12/1998. (III. 25.) MKM	Bármely	
Munka- és szervezetpszichológia** (4 féle szakági specializációval)	5/1998. (IX. 29.) OM	E-i szintű pszichológia szak	
Humánmenedzsment szak oktatási menedzsment szakirányon **	7/1999. (II. 1.) OM	Bármely (ha közgazdász, más a szakképzettség neve)	
2. Pedagógiai/pszichológiai/nevelési területen a pedagógus/pszichológus szakszolgálati vagy szakmai szolgáltatói feladatai			
2.1. Pedagógiai/pszichológiai szakértői, szakszolgálati/szakmai szolgáltatói feladatok			
Pedagógiai értékelés*	12/1999. (III. 8.) OM	Pedagógusi	3 év szakmai gyakorlat
Tantervfejlesztés*	12/1999. (III. 8.) OM	Pedagógusi	3 év szakmai gyakorlat
Óvodai szakértő*	29/1999. (VII. 26.) OM	Óvodapedagógusi	3 év szakmai gyakorlat

SZAKIRÁNYÚ TOVÁBBKÉPZÉSI SZAK MEGNEVEZÉSE	LÉTESÍTÉSI RENDELET SZÁMA	A KÉPZÉSBEN VALÓ RÉSZVÉTEL ELŐFELTÉTELE	
		alapképzési szakok típusai és szintje: E=egyetemi, F=főiskolai	egyéb feltételek (munkakör vagy szakmai gyakorlat)
Tanácsadás-pszichológia** (4 féle szakági specializációval)	5/1998. (IX. 29.) OM	E-i szintű pszichológia szak	
Pedagógiai pszichológia ** (3 féle szakági specializációval)	5/1998. (IX. 29.) OM	E-i szintű pszichológia szak	
Klinikai (és mentálhigiéniai) pszichológia (* volt) (felnőtt és gyermek specializációval)	a 69/1999. (XII.19.) EüM rend. szerint alakult át.	E-i szintű pszichológia szak	Egészségügyi intézményben klinikai pszichológusi munkakör
2.2. A pedagógusok /és egyéb segítő foglalkozásúak/ szakmai képesség- és személyiségfejlesztése			
Gyakorlatvezető tanító *	28/1999. (VII. 26.) OM	Tanítói	Gyakorlatvez, szakvezető-tanítói munkakör, megbízás (főiskola köti a gyakorlóiskolájába l)
Mentálhigiénés **	9/1997. (II. 18.) MKM	Humán	
Szupervizor**	13/1998. (III. 25.) MKM	Humán v. ilyen szű tk-i szak v. doktori fokozat	3 éves szakmai gyakorlat, 1 év szupervízió mellett, (amely a képzés 1. Évében is teljesíthető)
Vezető tanári*	29/2003. (XI.7.) OM rendelet	Tanári + gyógypedagógusi	3 éves szakmai gyakorlat
2.3. A gyermekek/ifjak egyes csoportjainak segítése, fejlesztése, nevelése, tanácsadása			
Nyelv- és beszédfejlesztő pedagógus**	10/1997. (II. 18.) MKM	Óvodaped., tanító, gyógyped., magyar v. nyelvszakos tan.	3 éves ped. gyakorlat hibátlan beszéd
Tanító, fejlesztési (differenciáló)**	28/1997. (IX. 16.) MKM	Tanítói /Felsőfokú is/	
Óvodapedagógus, fejlesztési**	28/1997. (IX. 16.) MKM	Óvodapedagógus /Felsőfokú is/	Óvodai munkaviszony
Addiktológiai konzulens	14/1997. (II. 18.) MKM	Egészségügyi, szociális, bölcsész, pedagógusi, teológiai	Előny: 2 éves tanácsadói gyakorlat e területen
Diáktanácsadási** (felsőoktatási, közoktatási v. szakképzési szakági specializációval)	30/1997. (X. 16.) MKM helyett: 39/2001. (X. 24.) OM	Humán	
Tehetségfejlesztési**	29/1997. (IX. 16.) MKM	Pedagógusi	
Egészségfejlesztő mentálhigiénikus**	6/1998. (III. 25.) MKM	Egészségügyi, szociális, bölcsész, pedagógusi, jogász, lelkész, katonai	2 év munkaviszony
Fogyatékosok együttnevelési (integrációs) pedagógiája**	7/1998. (III. 25.) MKM	Pedagógusi (gyógyped. Kivételével, akik alapszakja ez)	1 év pedag-i gyakorlat
Tanulási és pályatanácsadás**	3/1999. (II. 1.) OM	Pedagógusi	

SZAKIRÁNYÚ TOVÁBBKÉPZÉSI SZAK MEGNEVEZÉSE	LÉTESÍTÉSI RENDELET SZÁMA	A KÉPZÉSBEN VALÓ RÉSZVÉTEL ELŐFELTÉTELE	
		alapképzési szakok típusai és szintje: E=egyetemi, F=főiskolai	egyéb feltételek (munkakör vagy szakmai gyakorlat)
Család- és gyermekvédelem pedagógiája** (családpedag-i v. gyermek- és ifjvéd-i specializációval)	33/1999. (VIII. 24.) OM	Pedagógusi (szoc-ped. szakon végeztek a specializáció szakaszába lépnek be)	2 év pedag. Gyakorlat
Gyermek- és ifjúságvédelmi tanácsadó**	36/2000. (XII. 27.) OM	Humán	2 év szakmai tapasztalat családokkal, gyermekkel. V. ifjakkal végzett segítő m.
Lelkigondozó (ifjúsági és sport specializációval)	36/2001. (X. 11) OM	Hittudományi (Teológiai, hittanári, stb.)	
Zeneterapeuta	59/2002. (XII. 9.) OM	Pedagógusi + pszichológusi, zeneművészeti, szociális, eg.ügyi	zenei előképzettség
3. A tanulók körében oktatási-nevelési intézményekben végezhető nevelési, fejlesztési feladatok			
3.1. Egyes nevelési szakterületek (amelyek tantárgyközi műveltségi területként vagy a kerettanterv szerint modul-tantárgyként is oktathatók)			
Mozgókép- és médiakultúra**	9/1998. (III. 25.) MKM	Tanári	
Természetismeret és környezetkultúra	2/1999. (II. 1.) OM	Természet tudományi jellegű tanári (háztartásökonomia-életvitel, egészségtan-tanár is)	
Társadalom- és állampolgári ismeretek**	18/1999. (IV. 21.) OM	Bölcsész, közgazdasági v. társadalomtudományi jellegű tanári	
Pályaorientációs tanár**	19/1999. (IV. 21.) OM	Tanári	
Hagyományismeret oktató**	20/2000. (VIII. 3.) OM	Tanítói	
Ember-, erkölcs- és vallásismeret**	16/2001. (V. 25.) OM	Pedagógusi v. hittanári, hitoktatói, teológiai	
Drámapedagógia** (kisgyermekkor, színi nevelési, idegen nyelvi szakág)	8/1998. (XII. 1.) OM	Pedagógusi	
Tánc- és drámapedagógia**	20/1999. (IV. 21.) OM	Pedagógusi közül tanítói, tanári, gyógypedagógusi	
3.2. Speciális pedagógiai, nevelési területek, módszerek			
Játék és szabadidő pedagógus**	25/1999. (VII. 26.) OM	Pedagógusi	
Montessori-pedagógia**	34/1999. (VIII.24.) OM	Pedagógusi	
Múzeumpedagógia**	35/1999. (VIII.24.) OM	Pedagógusi és közművelődési	
A roma társadalom ismerete**	21/2000. (VIII. 3.) OM	F-i szintű pedagógusi	
4. Az alapszakhoz kötődő elmélyítés, tevékenységi specializáció			
4.1. Speciális nevelési területek			

SZAKIRÁNYÚ TOVÁBBKÉPZÉSI SZAK MEGNEVEZÉSE	LÉTESÍTÉSI RENDELET SZÁMA	A KÉPZÉSBEN VALÓ RÉSZVÉTEL ELŐFELTÉTELE	
		alapképzési szakok típusai és szintje: E=egyetemi, F=főiskolai	egyéb feltételek (munkakör vagy szakmai gyakorlat)
Gyermektáncoktató	13/1997. (II. 18.) MKM	Tanítói	3 éves (táncos) gyakorlat
Gyermektáncoktató óvodapedagógus	27/1999. /VII. 26.) OM	óvodapedagógus /felsőfokú is/	
Zenei nevelési	26/1999. (VII. 26.) OM	Óvodapedag. v. ének-zene szakos tanár v. ének-zene műveltségterületen, szakkollégiumban végzett tanító	
Rehabilitációs foglalkoztató terapeuta	10/1998. (III.25.) MKM	Szomatopedagógus, gyógytornász	Szakterületen szerzett 2 éves gyakorlat
Rehabilitációs úszásoktatás	4/1999. (II. 1.) OM	Gyógypedagógusi v. gyógytornász	2 év szakmai gyakorlat biztos úszástudás (1 úszásnemben)
Hallássérült gyermekek korai fejlesztésének gyógypedagógiája	5/1999. (II. 1.) OM	Logopédus v. hallássérültek pedagógiája (szurdoped.)	
Óvodapedagógusi, tanítói gyógytestnevelés**	4/1998. (II. 13.) MKM	Tanító, óvodapedagógus /felsőfokú is/	
Óvodai környezeti nevelő	9/1998. (XII. 1.) OM	Óvodapedagóg. /felsőfokú is/	
4.2. Szaktárgyi oktatás elmélyítése, specializációja			
Anyagszerkezetfizika szakirányú tanári**	21/1999. (V. 3.) OM	E-i szintű fizikatanár	
Környezetfizika szakirányú tanári**	21/1999. (V. 3.) OM	E-i szintű fizikatanár	
Statisztikus fizika szű tanári**	21/1999. (V. 3.) OM	E-i szintű fizikatanár	
Kísérleti fizika szakirányú tanári **	21/1999. (V. 3.) OM	E-i szintű fizikatanár	
Molekuláris biológia szű tanári	16/2000. (VIII. 3.) OM	E-i szintű biológia-tanár	
Algoritmikus matematika szű tanári	16/2000. (VIII. 3.) OM	E-i szintű matematika-tanár	
Ökológia-környezetvédelem szakirányú tanári	16/2000. (VII. 7.) OM	E-i szintű biológia-tanár	
szaktárgy oktatására idegen nyelven vagy nemzeti, etnikai kisebbség nyelvén felkészítő	34/2002. (V. 18.) OM	Közismereti tanári szakok	idegen nyelv szakos tanári oklevél vagy felsőfokú C típusú nyelvvizsga

Forrás: Soósné Dr. Faragó Magdolna elemzése és összeállítása

Rövidítések jegyzéke

CSEFT	Csatlakozás az Európai Felsőoktatási Térséghez
CVET	<i>continuing vocational education and training</i> (szakmai továbbképzés, SZT)
ETI	Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézet
FAT	Felnőttképzési Akkreditáló Testület
FH	Foglalkoztatási Hivatal (<i>Employment Office</i>)
FMM	Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium
FVM KSZI	Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztérium Képzési és Szaktanácsadási Intézet
IVET	<i>initial vocational education and training</i> (szakmai alapképzés, SZA)
MAB	Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság
MAK	Magyar Agrárkamara
MKIK	Magyar Kereskedelmi és Iparkamara
MSZT	Magyar Szakképzési Társaság (<i>Hungarian Vocational Training and Education Association</i>)
NAT	Nemzeti Alaptanterv
NBB	Nemzeti Bologna Bizottság (<i>National Bologna Committee</i>)
NFI	Nemzeti Felnőttképzési Intézet
NSZI	Nemzeti Szakképzési Intézet
OFI	Országos Felvételi Iroda (<i>National Admission Office</i>)
OKÉV	Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont
OKJ	Országos Képzési Jegyzék
OKNT	Országos Köznevelési Tanács (<i>National Public Education Council</i>)
OM	Oktatási Minisztérium
PAT	Pedagógus-továbbképzési Akkreditációs Testületet
VET	<i>vocational education and training</i> (szakképzés, szakmai képzés)